

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Diplomová práce

Zkušenosti pedagogického asistenta ze zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Vypracovala: Kristýna Palacká
Vedoucí práce: Mgr. Josef Nota, Ph.D.

České Budějovice 2018

„Když hovoříme o rodině, je třeba na ni myslet z pohledu dětí, nás, kteří jsme se všichni narodili v rodině. Když se na ni totiž díváme z pohledu partnerů, vstoupí do hry náš instinkt svobody, naše touha po svobodě, naše osobní pýcha, ego, všechno to, díky čemuž zapomínáme, jak byla pro nás důležitá, když jsme byli dětmi, a jak mnoho je důležitá pro naše děti.“

Andrea Bocelli

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 2. ledna 2018

.....
podpis

Poděkování

Z celého srdce děkuji tátovi za výchovu, péči a lásku. Bez něho bych nebyla tam, kde jsem teď. Děkuji mému manželovi a ještě nenarozenému synu Tomáškovu za podporu, smysl života a možnost mít tu nejlepší rodinu na světě. Dále bych chtěla poděkovat panu Mgr. Josefu Notovi, Ph.D. za vedení mé práce, cenné rady a nasměrování na správnou cestu. Zároveň bych ráda poděkovala všem pracovníkům a dětem ze zařízení za jejich spolupráci při realizaci výzkumného šetření a poskytnutí cenných informací.

Abstrakt

Diplomová práce s názvem Zkušenosti pedagogického asistenta ze zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc je zaměřena na specifické prostředí, do kterého se děti ze zařízení pro děti vyžadující pomoc dostávají. Dále jsem se pomocí pozorování a polostrukturovaných rozhovorů pokusila porozumět aktérům z tohoto zařízení, a to dětem, vychovatelům a matce osvojených dětí z tohoto zařízení. Diplomová práce je rozdělena do dvou částí. V teoretické části objasňuji pojem “zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc”, dále rozšiřuji povědomí o nejčastějších důvodech umístění do zařízení a jakým způsobem jsou děti do zařízení přijaté. Na začátku teoretické části se zabývám pojmem rodina, kde vyzdvihuji její podstatu a smysl. V neposlední řadě se zabývám náhradní rodinnou péčí, kterou pouze v krátkosti představuji, a to pro ucelení informací. Ve výzkumné části představuji použitou metodologii, dále vyhodnocení 14 polostrukturovaných rozhovorů, které slouží k pochopení a porozumění specifického prostředí.

Klíčová slova: dítě, rodina, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, důvody umístění, ohrožené dítě, náhradní rodinná péče, výchova

Abstract

This diploma thesis „Experience of a pedagogical assistant from a facility for children requiring immediate assistance“ is focused on a specific environment which children (from the facility for children requiring immediate assistance) become part of. In addition, I tried to understand the respondents from this facility - the children, educators and mother who adopted the children from this facility, using observation and semi-structured interviews. The thesis is divided into two parts. In the theoretical part, I clarify the concept of "a facility for children requiring immediate assistant", further I expand the awareness of the most common reasons for placing in the facility and how these children are admitted to the this facility. At the beginning of the theoretical part I explain the concept of family, where I mainly focus on its essence and meaning. Finally, I deal with foster care, which I only briefly present for better sorting of all the information and understanding the meaning of this thesis. In the research part I present the used methodology. I also present the evaluation of the 14 semi-structured interviews, which may help to understand the specific environment.

Keywords: child, family, facility for children requiring immediate assistance, reasons of placement, endangered child, foster care, education

Obsah

I	ÚVOD.....	8
II	TEORETICKÁ ČÁST	9
1	DOMOV	9
1.1	Rodina	9
2	NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	11
2.1	Náhradní rodiny	11
2.2	Zařízení ústavní.....	11
3	ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI VYŽADUJÍCÍ OKAMŽITOU POMOC	12
3.1	Způsoby přijetí dítěte.....	13
3.2	Nejčastější důvody umístění do ZDVOP	13
3.2.1	Dysfunkční a afunkční rodina.....	13
3.2.2	Útěky.....	14
3.2.3	Toulání	15
3.2.4	Záškoláctví	16
3.2.5	Agresivita	17
3.2.6	Syndrom CAN	18
3.2.6.1	Zanedbávání dítěte	19
3.2.6.2	Týrání dítěte.....	20
3.2.6.3	Sexuální zneužívání dítěte.....	23
3.2.7	Závislosti	23
3.2.8	Ztráta zaměstnání	24
3.2.9	Ztráta bydlení.....	24
3.2.10	Rozvod	25
III	PRAKTICKÁ ČÁST	27
4	TÉMA PRÁCE A CÍL	27
4.1	Výzkumný problém	27
4.2	Výzkumné okruhy	27
5	METODIKA VÝZKUMU	29
5.1	Zdroje dat.....	30
6	AUTORSKÁ SEBEREFLEXE: Začínající učitelka	31
6.1	Z MÉHO POHLEDU ANEB VLASTNÍ ZKUŠENOSTI ZE ZAŘÍZENÍ	35
6.1.1	Vzpomínky na samé začátky v ZDVOP	35
6.1.2	Běžný chod v ZDVOP	35
7	CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ	39
7.1	PRACOVNÍCI ZE ZDVOP	39
7.2	DĚTI ZE ZDVOP	42
7.3	MATKA OSVOJENÉHO DÍTĚTE A ZÁROVEŇ VYCHOVATELKA V ZDVOP	47

7.4	Sebereflexe vedení rozhovorů	48
8	ROZHOVORY	50
8.1	Z POHLEDU VYCHOVATELŮ ZE ZDVOP	50
8.1.1	Začátky v ZDVOP	50
8.1.2	Běžný chod v ZDVOP	53
8.1.3	Nejčastější důvody umístění dětí do ZDVOP	54
8.1.4	Ideální vychovatel	55
8.1.5	Pozitivní vzpomínky	57
8.1.6	Negativní vzpomínky.....	59
8.1.7	Kolektiv	62
8.1.8	Rodiče dětí ze ZDVOP.....	63
8.1.9	Výchova.....	65
8.1.10	Změny	67
8.2	Z POHLEDU DĚTÍ ZE ZDVOP.....	70
8.2.1	Vzpomínky na první den v ZDVOP.....	70
8.2.2	Ideální vychovatel očima dětí	71
8.2.3	Pozitivní vzpomínky	74
	Vzpomínka na ZDVOP	74
8.2.4	Negativní vzpomínky.....	76
8.2.5	Rodiče	78
8.2.6	Vztahy	78
8.2.7	Volný čas	79
8.2.8	Rozdíl mezi ZDVOP a rodinou	80
8.3	Z POHLEDU PĚSTOUNSKÉ RODINY.....	83
8.3.1	Vzpomínky na začátky aneb jak osvojení probíhalo	83
8.3.2	Rodina	84
8.3.3	Biologičtí rodiče	85
8.3.4	Vzpomínky	86
8.3.5	Výchova.....	87
8.3.6	Rodič osvojeného dítěte ze ZDVOP a zároveň vychovatelka v ZDVOP	90
9	VYHODNOCENÍ VÝZKUMU	91
9.1	Výzkumný problém	91
9.2	Výzkumné okruhy	91
10	DISKUZE.....	99
IV	ZÁVĚR.....	102
	Seznam zdrojů	103
	Použité zkratky	106
	Seznam příloh	107

I ÚVOD

Při výběru tématu diplomové práce jsem ani na okamžik nezaváhala a začala psát o tom, co je mi velmi blízké, o zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Pracovat s dětmi bylo od útlého věku mé veliké přání a sen. Proto jsem s velkým nadšením uvítala v roce 2011 možnost pracovat v tomto zařízení, jehož náplní je poskytovat dočasnou pomoc dětem v krizových situacích. Zastávala jsem a stále zastávám názor, že každé dítě potřebuje lásku, pozornost, pocit bezpečí, a právě s touto myšlenkou jsem se vydala do této zkušenosti a příležitosti stát se tetou mnoha dětí, které nemohou za to, že nemají lásku.

Po dvouleté praxi v zařízení jsem měla možnost hlouběji proniknout do jeho celkového chodu a zároveň se věnovat individuální i kolektivní péči o svěřené děti. Získání těchto velmi cenných prožitků mě vedlo k tomu, abych se k tomuto tématu zpětně vrátila a zkusila se na tuto zkušenost podívat i očima začínajícího učitele.

Ve své diplomové práci mám jedinečnou možnost popsat a přiblížit podstatu, celkový chod, denní režim i cíle a zájmy zařízení. Díky možnosti být jejím součástí vám mohu nastínit prostředí a atmosféru v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

Cílem této práce je porozumět specifickému prostředí, do kterého se děti dostávají. Dalším cílem je porozumět aktérům z tohoto zařízení, a to dětem i vychovatelům. Díky i odstupu, kdy jsem do zařízení docházela, se mi naskytla jedinečná příležitost získat kontakt na pěstounskou rodinu, která si osvojila děti, které byly umístěny do zařízení po dobu mé činnosti. Zaměřila jsem se na postoje vychovatelů, pěstounské rodiny, ale i samotných dětí ze zařízení, a to formou polostrukturovaných rozhovorů. Zde vnímám jedinečnou příležitost nahlédnout do nitra každého člena procesu a pokusím se i porovnat tak nesrovnatelný úhel pohledu každého z nich. Dopředu si myslím, že bude diametrálně odlišný. Ve skrytu duše si přeji, aby nám výpovědi každého z nich v ledasčem otevřely oči a přiměly nás se tak nad problematikou pozastavit, a zamyslet se. Jakmile tato práce bude moct pomoci veřejnému mínění či pedagogickým pracovníkům k pochopení aktérů či různých situací a zbavení se jakéhokoli předsudku, budu považovat svůj vnitřní cíl za splněný.

Kvůli ochraně všech aktérů ve své práci píši o zařízení jako o obecném zařízení pro děti vyžadující pomoc. Záměrně neuvádím, o jaké zařízení jde, a to z etických důvodů (ochrana soukromí respondentů).

II TEORETICKÁ ČÁST

1 DOMOV

Vyslovíme-li slovo “domov”, okamžitě se nám vybaví řada vzpomínek, různé situace, pocity, a to zpravidla ty hezké, ty hřejivé. Psychologové tvrdí, že již tohle slovo v každém z nás vyvolává silný emocionální náboj (Z. Matějček, 1994, s 11). Většinou, každý z nás ví, kde je naše “doma”, kde je pro nás místo, kde jsou ti naši nejbližší, kteří k nám patří a my patříme k nim. Je to místo, kde je přijatá naše celá osobnost, kde se naopak očekává, že doma budeme my a ne náš vysněný ideál, tím bychom skutečně ohrozili domov sobě, ale i druhým, těm nejbližším. Z tohoto vědomí pro nás vyplývá pocit jistoty a bezpečí. (Z. Matějček, 1994, s. 9-11)

“Domov je přístav, kam se můžeme vracet z dobrodružných výprav světa.”
(Z. Matějček, 1994, s. 11)

Dále je našim místem utišení, odpočinku a spočinutí, a tedy si zaslouží tu nejvyšší úctu a ochranu. Z. Matějček (1994, s. 10) nás vybízí ke vzpomnutí si, že dobrý domov nepatří jen nám, ale především našim dětem. Dobrý domov má velkou naději předat tuto cennou zkušenost z generace na generaci, když ke všemu víme, že především rodičovské postoje se již připravují předchozím životem, a ne, jak se společnost někdy mylně domnívá, až když čerství rodiče drží poprvé v náručí své první dítě. U dětí, které prožily hezké dětství a měly pěkný domov, je mnohem větší pravděpodobnost, že i ony v dospělosti vytvoří pěkný domov svým dětem.

1.1 Rodina

O. Matoušek a H. Pazlarová (2010) popisují rodinu jako základní stavební kámen společnosti, ale také si společně uvědomují, že v každé kultuře má odlišný význam.

Od samého počátku, ještě z doby pravěku, kdy již tenkrát rodina měla své důležité místo, i když nevypadala přesně tak, v jaké podobě ji známe dnes, najdeme něco, co má rodina v sobě zakódované a platí to i dnes - potřeba chránit své dítě, starat se o něj, vychovávat ho a vzdělávat a potřeba rodičů vzájemné pomoci a opory jednoho ve druhém při starání se o své dítě. Tyto dvě potřeby jsou v nás tak hluboce zakořeněné, že, ač někdo může chtít, rozhodně jim neunikne. A pokud přeci ano, tak je to pro něho nezdravé

a neprospěšné. Dále se Z. Matějček (1994, s. 15) zamýšlí nad tím, že kdyby se zeptal kohokoli z nás, co je to “rodina”, tak každý z nás jistě odpoví jinak. Jinak nám například odpoví lékař či vychovatel. Co by asi odpovědělo dítě, kdyby umělo vyjádřit dospělou řečí to, co cítí? Proto již dnes existuje mnoho cest a metod, jak to můžeme zjistit. Mnohdy tak zjistíme, že bychom se mohli od dětí učit nebo si znovu připomenout, jak jsme to i my sami dřív viděli - prostě, krásně a výstižně. Pro dítě je především důležité, aby vyrůstalo v prostředí stálém a citově příznivém, vřelém a podporujícím. A právě takovým prostředí by měla být rodina, která již na samém začátku ovlivňuje vývoj dítěte, uspokojuje jeho základní psychické potřeby a poskytuje mu vzorový model mezilidských vztahů. Pro dítě je podstatné, aby se v rodině cítilo v bezpečí, což úzce souvisí s **potřebou životní jistoty**, která je zřejmě tou nejvýznamnější. Z. Matějček (1994, s. 16) i uvádí, že již malé dítě, které není ještě schopno vyjádřit slovy to, co cítí, velmi dobře vnímá - na koho se může spolehnout nebo s kým je mu dobře. Podle úrovně jistoty, kterou zažívá v celé své rodině, si vytváří jistotu svou, tedy sebe-vědomí a sebe-jistotu.

Je tedy zřejmé, že v rodinách jsou podmínky pro utváření sebevědomí dítěte velmi různé, mohli bychom sestavit celou stupnici od velmi dobrých až po velmi špatné. Co se děje s dítětem, které nemá naplněné tyto životní potřeby? Jednou z mnoha možností je najít útočiště v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, kde získá vše potřebné, ale rodinu a domov mu nikdo nahradit nemůže.

2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

Náhradní rodinnou péčí můžeme definovat jako sociální opatření ve prospěch dítěte, o něhož se vlastní rodiče nemohou nebo nechtějí starat či z vážných důvodů není žádoucí, aby se o dítě starali. Z. Matějček a Z. Dytrych (1994, s. 166-170) nám poukazují na formy péče o opuštěné děti a seřazují je dle toho, jak se blíží k tzv. normální, přirozené, pokrevní rodině:

2.1 Náhradní rodiny

- *Osvojení (adopce)* se nejvíce přibližuje k vlastní rodině. Manželé si osvojují dítě a přijímají ho za své vlastní.
- *Pěstounská péče individuální* je hned za adopcí, protože si dítě také osvojují manželé, kteří ho přijímají za své, ale v tomto případě dítě nemá jejich jméno a právně není jejich vlastním.
- *Pěstounská péče ve zvláštním zařízení - rodinná skupina* si zakládá také na manželském principu. Manželé jako pěstouni si osvojují a přijímají do péče celou skupinu dětí, a to různého věku a pohlaví, počet dětí zpravidla nepřesahuje deset.
- *Pěstounská péče ve zvláštním zařízení - SOS dětská vesnička* se zakládá na mateřském principu a je zde pěstounkou matka, která se zhruba šesti svěřenci bydlí v samostatném domě, který je součástí společenství “vesničky”.

2.2 Zařízení ústavní

- *Dětské domovy rodinného (bytového) typu* jde o takové zařízení, které je bytovou jednotkou, ve které žije skupina dětí různého věku a pohlaví. Zpravidla se dvěma až třemi vychovateli, kteří se u dětí střídají.
- *Kojenecké ústavy a dětské domovy klasického typu.* Tyto zařízení jsou nejvíce vzdáleny normální rodině, protože ústav zajišťuje všechny služby pro všechny děti jednotně a ty jsou zde rozděleny dle věku.

Z tohoto seřazeného schématu je zřejmé, jak postupně ubývá znaků rodinné výchovy.

3 ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI VYŽADUJÍCÍ OKAMŽITOU POMOC

Je zařízení (dále ZDVOP), které poskytuje pomoc a ochranu dětem, které se ocitly bez jakékoliv péče a je v ohrožení jejich život, příznivý vývoj či zdravotní stav. Nejčastěji se jedná o děti duševně nebo tělesně týrané, zneužívané, které jsou v prostředí nebo v situaci, kdy jsou závažným způsobem ohrožena jejich základní práva. Děti pobývají v zařízení jen po dobu nezbytně nutnou. Po vyřešení situace se mohou vrátit domů nebo je pro ně nalezeno jiné vhodné řešení. (Právní předpis: § 42 – 42n zákona č. 359/1999 Sb.)

ZDVOP poskytuje nepřetržitou 24hodinovou péči, zpravidla dětem od 3 do 18 let. Výjimkou však tvoří naléhavé případy či sourozenecké skupiny, kdy potom lze přijmout i dítě mladšího věku, než jsou 3 roky. O děti se starají pracovníci s odborným pedagogickým vzděláním, jimiž jsou vychovatelé a asistenti pedagoga. Rozsah činnosti ZDVOP se řídí vnitřním řádem, který vychází z vymezení činnosti zařízení zákonem o sociálně - právní ochraně dětí. (Vnitřní řád ZDVOP)

V zařízení se o děti pečuje jako ve funkční rodině, zakládají si na individuálnímu přístupu a potřeby dítěte. Jsou mu zajištěna jeho práva i základní potřeby, ke kterým neodmyslitelně patří ubytování, stravování a oblečení. Dále je pracovníky zajištěna výchovná péče, ale i zdravotní péče proškoleným pracovníkem, který má zdravotnické vzdělání. Mezi další opatření patří pomoc s úkoly a s přípravou na školní vyučování. Děti jsou doprovázené do mateřské a základní školy a každého z nich podporují zájmovou činností. Dále je každému dítěti i jeho rodičům či osobám zodpovědných za jeho výchovu umožněno poradenství, terapeutická a odborně ambulantní péče, které se řadí jako neodmyslitelnou součástí k pomoci s návratem do běžného života a zajištění nácviku rodičovských a dalších dovedností. Pro každého se sestavuje individuální plán, kde se poté kontroluje naplňování jeho cílů. Hlavním cílem je návrat dítěte do biologické rodiny. Další funkcí ZDVOP je ochránit dítě před dysfunkční rodinou, ať už to znamená umístění dítěte do stabilní náhradní rodiny. Vždy jde především o potřeby a podporu dítěte. (Vnitřní řád ZDVOP)

3.1 Způsoby přijetí dítěte

Na základě několika možností se dítě přijímá do ZDVOP, jsou jimi:

- rozhodnutí soudu
- žádost obecního úřadu obce s rozšířenou působností
- žádost zákonného zástupce
- požádá-li o to dítě samo (Novotná a kol., 2014, s. 264).

Při přijetí dítěte je zařízení povinno neprodleně tento fakt ohlásit zřizovateli a příslušnému orgánu sociálně - právní ochrany dětí. Dítě je přímo přijato bez jakýkoliv předchozích pobytů v diagnostickém ústavu. (Právní předpis: § 42 – 42n zákona č. 359/1999 Sb.)

3.2 Nejčastější důvody umístění do ZDVOP

Mezi nejčastější důvody umístění do zařízení patří nejen problémy rodičů, ale i samotného dítěte. Často jde o děti z nefunkčních rodin, děti s poruchami chování, jako jsou útky z domova, toulání, záškoláctví, agresivita nebo o děti trpící syndromem CAN, kam se řadí týrání, sexuální zneužívání a zanedbávání péče. Dalším důvodem může být osíření dítěte nebo výkonu trestu odnětí svobody jednoho či obou rodičů. Často také jsou do zařízení umístěny děti, jejichž rodiče jsou hospitalizováni. Mezi problémy rodičů patří především sociální důvody, kam nezanedbatelně patří ztráta bydlení, ztráta zaměstnání, závislost na alkoholu nebo drogách. Dalším, ale již méně častým důvodem je rozvod, kdy se rodiče nedokážou postarat o své dítě. (ZDVOP - evidence dětí)

3.2.1 Dysfunkční a afunkční rodina

Jakmile je některá z funkcí rodiny narušena, mluvíme o rodině **dysfunkční**. Zde nejsou uspokojovány potřeby jednotlivých členů, rodina se stává spíše zdrojem zátěže a příčinou vzniku různých problémů, které poškozují fungování rodiny, vývoj a prospívání dítěte. V této situaci si již rodina není sama schopna pomoci a potřebuje odbornou pomoc a podporu. Jedná se o takzvanou sanaci rodiny, kde jde o opatření nejrůznějšího druhu a charakteru, které se týkají zachování a fungování rodiny. (M. Vágnerová, 2004)

Dojde-li k tomu, že jsou poruchy až takového charakteru, že rodina přestává plnit svůj základní úkol a dítěti naopak škodí nebo jej vážně ohrožuje na životě, mluvíme

o **afunkční** rodině. V tomto případě je sanace nemožná a neúčinná. Jediným možným řešením v tomto případě je umístit dítě mimo rodinu. (M. Vágnerová, 2004)

3.2.2 Útěky

Útěky se řadí mezi neagresivní poruchy chování, z toho vyplývá, že jsou méně závažné a společensky méně nebezpečné. V tomto případě jde o jednu z variant obranného, únikového jednání, popisuje ve své příručce Z. Matějček (1991, s. 309-310). Jakmile dítě utíká z domova, signalizuje to, že rodina nefunguje tak, jak by měla. Dítě v rodině nenachází pocit jistoty a bezpečí a utíká, protože není samo schopné řešit situaci jiným způsobem. Je zde tedy na místě řešit, zda rodina plní všechny své funkce a kde selhává. Neodmyslitelně zde musíme rozlišovat i to, zda jde o útěky **plánované, či spontánní**. Z toho poté můžeme také vydedukovat do jaké míry je situace vážná a jakou nápravu či prevenci zvolit. Nicméně každý útěk, třebaže je plánovaný nebo spontánní, by nás měl varovat a přimět se pokusit udělat vše proto, abychom dítě vyslechli a porozuměli mu.

Varovný signál by pro nás měl být ten, kdy dítě opakovaně a plánovaně utíká z domova, tam by nás tato situace měla upozornit na to, že důvodem útěků jsou dlouhodobé problémy, kdy je dítě často zneužíváno či zanedbáváno po citové stránce, je neakceptováno a už se nechce vracet domů, protože zde nemá žádné zázemí. Většinou jde o děti z dysfunkčních a afunkčních rodin, kdy rodina neplní svoji funkci. (K. Hellebrandová, 2005)

Avšak Z. Matějček (1991, str. 309-310) nás ve své příručce upozorňuje na své dlouholeté zkušenosti, kdy útěk vždy nemusí představovat a vypovídat nic negativního o rodině a její funkci, ale může se stát, že se dítě ve svých vlastních očích zklame, a nabyde dojmu, že po konfrontaci s rodiči by byla v ohrožení jeho identita, a tak se rozhodne zvolit útěk jako obranu před degradací vlastního já. Dále nás varuje, že další příčinou může být i vzdor vůči dospělému, kdy dítě vnímá situaci jako nespravedlivou a vnímá se zde jako oběť. Tento typ útěku je doprovázen představou nešťastné oběti osudu nebo je vyvolán z pomsty k rodičům, kteří se tak budou trápit. Přestože je pohnutka k útěku rozdílná, shodným znakem zůstává náhlé rozhodnutí. Dítě v takovém případě nepřemýšlí, neplánuje a jedná zkratovitě a raději volí únik před hrozící nepřijemností. Ovšem po jeho nalezení cítí dítě úlevu, protože původní impulzivita z jeho rozhodnutí již vyprchala a dostavilo se úzkostné napětí z nejisté budoucnosti.

3.2.3 Toulání

Nejčastěji rozlišujeme dva typy toulání a nejsnazší je, ukázat si je na příkladech ze života. Postavy a příběhy jsou smyšlené, jde tady pouze o upozornění, zamyšlení se a uvědomění si podstatného rozdílu.

V prvním případě si představme jedenáctiletého Ondru, který bydlí s rodiči a s babičkou na vesnici nedaleko lesa. Jeho velkou zálibou je práce se dřevem jakéhokoliv typu. Není se čemu divit, lásku ke dřevu zdědil po svém již zesnulém dědečkovi, kterému jako malý tak moc rád pomáhal. Dědeček byl dřevorubcem. Ondra je nenápadný a tichý hoch, kterého nezajímají počítačové hry a svým spolužákům se spíše straní. Pracuje vždy rád samostatně, učení mu jde od ruky a často v probíraném učivu vidí souvislosti, které jeho vrstevníci nevidí. Jeho učitelka o něm říká, že je to bystrý a nadaný hoch. Ondra se rád toulá, dokáže se toulat i několik hodin denně. Rodiče již nemají strach, protože vnímají výhodu bydlení na vesnici, kde se každý zná s každým, a kdyby se objevil někdo cizí, nápadný, hned by se o tom vědělo. Ondru znají všichni, a i když není pod drobnohledem, tak vlastně možná tak trochu je. (Copyright © 2000)

Ve druhém případě si povíme o desetileté Katce, která se ráda toulá, avšak jinak než Ondra. Toulá se po cestě domů ze školy, ačkoli má školu hned za domem, ale cestu ze školy dokáže natáhnout i na několik hodin. Katka bydlí ve městě s maminkou a jejím přítelem. Maminka si pokaždé představuje hrozné závěry, jak Katku někdo unáší nebo ji vidí v různých jiných situacích, kdy Katka končí v nemocnici. Dokonce se Katčino toulání řešilo výpraskem, nekonečnými domlouvami, ale nic nepomohlo. (Copyright © 2000)

Tyto dvě děti mají zřejmě rády toulání, uzavření se do sebe a uniknutí do svého světa. Ale po zamyšlení se, je Ondrovo toulání zcela odlišné od toho Katčina. Kdežto Ondra se toulá dobrovolně a moc rád, vzpomíná tak i na svého milovaného dědu, který ho do lesa přivedl, u Katky jde spíše o nechuť k návratu domů. Katčino chování bychom zde měli vnímat jako varovné a udělat vše proto, abychom zjistili příčinu toulání, kterou když včas neodhalíme, může Katčino toulání v dospívání vést k chycení se nějaké party, kde jí bude lépe a najde zde pocit pochopení. Naopak Ondrovo toulání je jakýsi oddech od všech povinností, vyčištění hlavy a vzpomínání na dědu. Vnímáte to taky tak rozdílně? (Copyright © 2000)

Obecně lze říci, že útěky ze školy či z domova jsou často projevem psychického onemocnění, špatné adaptace dítěte či nevhodného prostředí, kde samotné dítě vyrůstá. Často mají impulzivní charakter, kdy dítě se rozhodne znenadání a bez jakéhokoli promyšlení. Tyto děti jsou potom často nedostatečně oblečené a bez zajištěné potravy, tím pádem jim hrozí nebezpečí prochladnutí či vyčerpání organismu. Mnohdy příčinou bývá i touha po dobrodružství, se kterou souvisí i jejich zviditelnění mezi svými vrstevníky. Dále psycholog Z. Martínek (2009, s. 102-103) varuje rodiče, že by měli mít skutečnou představu o tom, s kým se jejich dítě stýká, protože se potom může stát, že dítě se chytne nějaké party a nechá se jí tak strhnout, zejména je schopné věcí, které by samo nikdy neudělalo. Například sem patří krádeže a jiné trestné činy.

3.2.4 Záškoláctví

Marie Vágnerová (2004) hovoří ve své knize, o záškoláctvím jako o úmyslném zameškávání docházky, kdy má dítě negativní postoj ke škole. Dítě se tak chce vyhnout nepřijemnostem spojené s jeho prospěchem či s lépe prospívajícími spolužáky nebo požadavkům učitele. Dítě bez vědomí rodičů, z vlastní vůle neplní školní docházku a záměrně se vyhýbá pobytu ve škole. I zde jde často o děti z dysfunkčních rodin, u nichž je celkově změněn vztah k běžným normám a hodnotám.

Mluvíme-li o záškoláctví předem naplánovaném, kde může jít o odchod ze školy z důvodu zkoušení, neoblíbeného předmětu nebo učitele - jedná se o účelové neboli plánované záškoláctví. Ale i v záškoláctví se může objevit zkratovité jednání, takové záškoláctví má impulzivní charakter, přičemž zde dítě nepromýšlí strategii a předem neplánuje, ale jen odejde v průběhu vyučování. Impulzivně vzniklé záškoláctví může trvat i několik dnů, protože dítě má strach z následků i reakce rodičů, a proto v chození za školu pokračuje. (R. Čapek, 2008)

K tomuto tématu i Z. Martínek (2009) upozorňuje, že je to v současnosti jeden z nejzávažnějších problémů a často s tím také souvisí nedokončení povinné školní docházky. Dále se shoduje s M. Vágnerovou (2004), která záškoláctví charakterizuje obdobně.

3.2.5 Agresivita

Z. Martínek (2009) nás ve své knize důrazně upozorňuje na pojmy agresivita a agrese. Tyto pojmy se v českém jazyce často zaměňují, ale každý pojem znamená něco jiného.

My se důkladněji zaměříme na agresivitu, kterou M. Vágnerová (2004) popisuje jako útočnost, postoj nebo vnitřní pohotovost k agresi. Jde o způsob chování, kdy člověk na danou situaci reaguje impulzivně a nedokáže se ovládat. Jedná se o útočné a násilné jednání vůči druhým osobám a okolí, které je spojené s porušováním sociálních norem. Takový člověk se svojí agresivitou často bojuje, protože mu způsobuje překážku v komunikaci a ovládá tak jeho život. Agresivní chování může být také reakcí na neuspokojení různých potřeb, mezi které patří například citová jistota a bezpečí, potřeba stimulace, orientace v dané situaci.

Avšak Z. Martínek (2009) zastává názor, že jde do jisté míry o charakteristický znak osobnosti jedince. Kdy ji definuje jako sklon k agresivnímu chování. Aby mohl kdokoli z nás vůbec existovat ve společnosti, jsme do jisté míry vybaveni agresivitou. Ti jedinci, kteří mají větší míru agresivity, mohou v určitých situacích jednat agresivně. V těchto situacích neumí tito jedinci svoji agresivitu ovládat, což může způsobovat komplikace nejen v mezilidských vztazích. Může se jednat i o situace, které někteří vůbec nevnímají nebo naopak vnímají pozitivně, ale jedinec s vysokou mírou agresivity reaguje impulzivně či podrážděně. Komunikace s takovým jedincem je často velmi náročná a tento jedinec může být urážlivý nebo vztahovačný. Často se také stává, že se společnost od těchto lidí distancuje, jelikož je shledává nebezpečnými a neschopnými domluvy. Opakem je člověk, který reaguje ve stejných situacích - pozitivně a často se snaží dosáhnout kompromisu, což se mu také daří. Zpravidla jsou méně agresivní jedinci bráni jako diplomatičtí, komunikativní a společenštití.

3.2.6 Syndrom CAN

Ze statistik Linky bezpečí vyplývá, že děti, které rodiči či jiné osoby bijí nebo osahávají, jsou často na útěku z domova. Takové chování dospělého k dítěti lze souhrnně nazvat syndromem CAN. (J. Dunovský a kol., 1995, s. 11)

M. Vágnerová (2004) tuto zkratku vysvětluje jako syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Popisuje, že jde především o poškození tělesného, duševního i společenského stavu a vývoje dítěte, které vzniká v důsledku jakéhokoliv společensky nepřijatelnému chování dospělého jedince na dítě.

J. Dunovský (1995) charakterizuje syndrom CAN (z anglického child Abuse Neglect) podobně jako M. Vágnerová (2004):

“Za týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte považujeme jakékoliv nenáhodné, preventabilní, (lze mu předcházet), vědomé (případně i nevědomé) jednání rodiče, vychovatele či jiné osoby vůči dítěti, jež je v dané společnosti nepřijatelné nebo odmítané a jež poškozuje tělesný, duševní i společenský stav a vývoj dítěte, popřípadě způsobuje jeho smrt.” (J. Dunovský a kol., 1995, s. 24)

Z. Matějček (1995, s. 135-137) popisuje, že jsou ohroženými dětmi zejména tyto:

- Děti, které **svými projevy své dospělé dráždí či vyčerpávají**. Může se to projevovat buď to fyzicky, či psychicky, nebo mísením obou typů. Ukazuje to i na příkladech, kdy malé děti málo spí, pláčou a vztekají se. Naopak tomu může být i období 2. vzdoru, což je puberta. Také to mohou být děti hyperaktivní, impulzivní, s poruchami chování,
- takové děti, **jejichž projevy jsou dospělým často nesrozumitelné**. Sem se řadí i děti autistického spektra, s poruchami učení nebo komunikace.
- Děti, které **nesplňují očekávání dospělých**. Sem zařazují mentálně retardované děti, a to děti s intelektovým vývojem v pásmu podprůměru nebo děti s LMD. Dále se shodují, že sem patří děti i se smyslovými vadami, s tělesnými defekty či s nápadnostmi ve vnějším tělesném zjevu, ale tyto děti jsou spíše výjimkou.

3.2.6.1 Zanedbávání dítěte

Zanedbávání je nedostatek péče, který dítěti způsobuje vážnou újmu ve vývoji nebo je ohrožuje. Za nejběžnější viníky lze považovat rodiče, kteří nezvládají plnění své rodičovské role a nedokáží se o dítě z různých důvodů postarat, to uvádí ve své knize *Psychopatologie pro pomáhající profese* Marie Vágnerová (2004).

S tímto vysvětlením se i ztotožňují J. Dunovský a Z. Dytrych se Z. Matějčkem a kol. (1995), kde ještě doplňují pojem deprivace, která se popisuje jako citové strádání, kde nedochází k uspokojení důležitých psychických nebo fyzických potřeb jedince. Zanedbané dítě vyrůstá obvykle v jednoduchém či primitivním prostředí, s nedostatečnou hygienou a bez vhodných vzorů dospělého chování. Děti si řádně neplní svoji školní docházku a nemají tak příležitost, rozvinout svůj psychický potenciál osobnosti.

M. Vágnerová (2004) ještě dodává, že mezi rizikové pachatele řadíme zejména ty, kteří jsou jakkoliv závislí, ať už na alkoholu, drogách či na jiné vážné závislosti. Dále se mezi ně řadí i mentálně postižení nebo lidé s poruchou osobnosti. Za nejběžnější rizikové rodiče uvádí takové, kteří byli sami v dětství zanedbáváni, nebo ty, kteří nemají dostatečnou motivaci k rodičovství a zabývají se především sami sebou, tady vyzdvihuje zejména mladé a nezralé rodiče. Z. Matějček (1995) ještě doplňuje rodiče dětí, které zklamaly jejich očekávání, jsou nehezké, nemocné nebo mentálně postižené.

P. Pöthe (1999) rozděluje zanedbávání na tělesné, psychické a citovou deprivaci. Mezi tělesné patří zanedbávání tělesných potřeb dítěte, jako je například nedostatek stravy, přístřeší či ošacení, zanedbání zdravotní péče a prevence, která může vést až k usmrcení dítěte. Za psychické zanedbávání označuje neuspokojování citových potřeb dítěte, zejména nedostatek náklonnosti a lásky. Dítě může zaostávat v řeči, socializaci nebo v rozumových schopnostech. Citovou deprivaci vyznačuje jako dlouhodobé a nedostatečné uspokojení jistoty a bezpečí.

3.2.6.2 Týrání dítěte

Týrání můžeme rozdělit na psychické a fyzické, kdy je bohužel častěji rozpoznatelné fyzické týrání, jelikož je vidět navenek než to psychické, které si tak dítě v sobě skrývá, naneštěstí i takové týrání má leckdy fatální následky. Mezi **tělesné týrání** patří všechny akty násilí na dítě, zejména sem patří: záměrné opomenutí v péči o dítě, které končí poraněním či jeho úmrtím. (J. Dunovský a J. Spilková, 1995, s. 41)

*“Druhou podskupinou jsou pak **tělesně týrané děti, jež nemají bezprostřední známky tělesného poranění, ale jsou zasaženy mnohým utrpením způsobeným dušením, otrávením či jiným obdobným násilím. Dále sem patří i děti, jež jsou záměrně vystavovány opakovaným lékařským vyšetřováním.**”* (J. Dunovský a J. Spilková, 1995, s. 41)

Samotným těžištěm tělesného týrání a jejich zneužívání spatřují J. Dunovský a J. Spilková (1995, s. 41) v tom, že dospělý nezvládne ukočírovat svoji nadměrnou agresi. Přitom obecně platí, že čím je dítě menší, tím je více bezbranné a není schopno se samo bránit.

Toto tvrzení i podkládá studie Augustinové a Bouška (1995), kteří dokládají, že nejvíce zabíjených dětí je do 1. roku jejich života. Podle nich to znamená, že se jedná o vědomé užití násilí, ať už v **impulzivním či dlouhodobém jednání**. Tady stojí za zamyšlení se, jak důležitá je osobnost rodiče. Často si agresivní jedinci svoji psychiatrickou problematiku neuvědomují, tím pádem si nejsou vědomi, jakých činů se dopouštějí a necítí se býti za takovéto činy odpovědny.

Dále nás J. Dunovský (1995) varuje, jak tenké jsou hranice mezi tělesným trestáním dětí, které může snadno přecházet do týrání. Přičemž rozmezí, kdy jde jen o výchovný prostředek a kdy o skutečné týrání, je těžko zjistitelné.

K tomuto tvrzení se připojuje i studie E. Vaníčkové a kol. (1994, s. 116), která uvedla, že při jejím zkoumání, kolik dětí je tělesně trestáno, přičemž probádala okruh dětí ve věku 10 - 11 let, je každé páté dítě bito alespoň jednou za týden či minimálně jednou za měsíc. Kdy sem dle výpovědi dětí patří: výprask, fackování, kopance a silné rány, při kterých se ztrácí rovnováha. Šokujícím faktem bylo rovněž i to, že celá třetina dětí pokládala takovýto způsob trestání za spravedlivý.

Aktuálnější výsledky, a to o sedm let později, poukazují na to, že v České republice bylo 69,1 % dotazovaných ve svém dětství opakovaně **psychicky týráno**, a to různými způsoby. Z toho vyplývá, že jsou děti v ČR nejčastěji vystaveny jednání, kdy rodiče nebo rodič dává dítěti najevo jeho méněcennost a nadbytečnost, a to v 63,3%. Nebo často vnímají, že je neberou na vědomí, a to až v 59,5 %, nebo že zlehčují či dokonce opovrhují jejich pocity či myšlenky, a to v 48,1%. Celých 37,6 % uvedlo, že se k nim rodiče opakovaně chovají tak, aby se cítilo poníženecky. Výsledky nám potvrzují již zmíněné při představení kapitoli "Týrání dítěte", že skutečný výskyt psychického týrání je mnohem vyšší, než se může zdát. Nemůžeme se v tomto případě opírat o statistiky, jelikož se méně často na tyto případy přichází a samotné oběti si to často nechávají po celý život pro sebe. (K. Bosáková a kol., 2003, s. 69-71)

Dle úmluvy o právech dítěte (1993, s. 2) se poukazuje na to, že: *"... z padesáti dětí, které u nás ročně umírají, je polovina z nich zabita hned po narození, čtvrtinu tvoří děti utýrané a druhá čtvrtina umírá proto, že jeden rodič se chce pomstít druhému."*

Údaje statistik o dětech týraných, zneužívaných či zanedbávaných se často rozcházejí, protože jiné výsledky uvádějí soudy či policie, jiná čísla prokazují sociální odbory nebo lékaři či různá krizová centra. Nedomnívejme se však naivně, že se u nás situace v tomto pásmu liší od uvádějí mezinárodního sledování, kde se uvádí, že 1-2% mladistvých do 18 let roku je týrané, zneužívané či zanedbávané. To znamená, že v našich podmínkách je to zhruba **20 000 dětí za rok**. (S. Mufsonová a R. Kranzová, 1996, s. 10)

"Nechci tě, nevezmu tě za ruku, sbalím ti kufr a půjdeš si hledat jinou mámu - tak takhle zareagovala jedna máma na pokusy asi čtyř nebo pětiletého brečícího kluka vzít ji za ruku. Alespoň se tedy snažil chytit sukně, ale i tomu se máma vehementně bránila. Jsou to jenom neškodné řeči, o kterých stejně všichni (včetně dítěte) víme, že se neuskuteční, nebo je jejich vliv na psychiku dítěte podstatnější?" (V. Mertin, 2004, s. 97)

Vždy se rozčilujeme, když vyplyne na povrch fyzické týrání nebo zneužívání dětí, kdy jsou zřetelně viditelné následky, a mermomocí chceme patřičný trest pro viníka. Ale co se děje v případě, kdy dítě nemá podlitiny či jiné zdravotní následky, ani nezačne koktat či se počurávat. Dokonce ani psycholog zde nemusí zjistit žádnou psychickou poruchu či vadu a stejně se v dítěti tento přístup tak zakoření, že ho ovlivní na celý jeho život. Je zřejmé, že se později projeví v jeho chování a přístupu k druhým lidem. Zasažený je

hlavně i tím, že toto názorné chování bude praktikovat i na svých dětech, a tady se dostáváme do začarovaného kruhu. Psycholog V. Mertin (2004, s. 97) nevyvrací, že i jednorázový rodičovský úlet zapříčiní nenapravitelnou škodu, ale důrazně varuje na možné následky. Je si jistý, že ukázková situace jednání matky a malého syna zachycuje „normální“ matku, ale její chování vychází z neporozumění potřebám vlastního dítěte. Největší zádrhel spatřuje v tom, že **každé malé dítě bezmezně věří rodičům**, a to do té doby, než si to sami rodiče pokazí. Starší děti jsou více odolní, protože již dokážou rozlišit mezi pouhými slovy do větru či skutečností, jsou schopné kriticky myslet a již dokážou číst mezi řádky, ale malé dítě věří každému slovu. Autor uvádí i příklad, kdy matka řekne svému pětiletému synovi, že ho nemá ráda, což je pro něho obrovská tragédie. Dítě se necítí bezpečně, nemá záruku ochrany, protože jeho maminka je v tu chvíli celý jeho svět, a proto vnímá, že si ji musí udržet za každou cenu. Často tak potom mají noční můry, špatně snáší odloučení, když má jít například do mateřské školy. Také se bojí, když něco provedou, že je rodiče opustí. Ovšem tohle trvá jen do té doby, než dítě zjistí, že již mu matka několikrát tohle řekla, a stejně tomu stále tak není. Přestává ji věřit, sice si asi ještě bude pobrekávat, protože co kdyby náhodou to teď tak dopadlo... Ale již to není to počáteční zoufalství, protože to se nedá vydržet dlouhodoběji. Závažný následek je i ten, že dítě přestává věřit i ostatním dospělým, a to i ve věcech, ve kterých je to potřeba. Všechny prožité zkušenosti se v dítěti ukládají a každá ta zkušenost čeká na vhodnou příležitost ke svému uplatnění. Když připojíme i to, že každé dítě se přirozeně učí nápodobou, je nám jasné, jaký model chování si odnáší do své dospělosti. Vzhledem i k tomu, že na učení nejvíce působí prožívané emoce, bude tomuto dítěti mnohem silnější podnět pro chování vzor matky než působení odborníků. (V. Mertin, 2004, s. 97-98)

“Jeden významný smysl rodiny a domova je, že poskytuje dětem zázemí, absolutní jistotu a bezpečí. Jsem přesvědčený, že tuto úlohu nezvládne žádná jiná instituce.

- *Psychické týrání je pro rozvoj dítěte stejně nebezpečné jako fyzické.*
 - *Když už jste na dítě naštvaní, **kritizujte jeho čin**, ale ne samotné dítě.*
 - *Odpírání lásky dítěti představuje nejnebezpečnější formu týrání.”*
- (V. Mertin, 2004, s. 99)

3.2.6.3 Sexuální zneužívání dítěte

“Sexuální zneužívání je projevem zneužití moci dospělého nad slabším a závislým dítětem, jeho využití k aktivitám, které jím nejsou plně pochopeny a akceptovány a jejichž cílem je vlastní sexuální uspokojení.” (M. Vágnerová, 1999, s. 618)

Podle Evy Vaníčkové (1999) rozlišujeme tyto formy sexuálního zneužívání:

- **Dotykové** - tyto praktiky vyžadují kontakt zneuživatele s dítětem, a to pohlavní styk (vaginální, anální, orální) či pronikání prstem nebo jinými různými předměty do pochvy, dále sem patří laskání prsou či genitálií.
- **Bezdotykové** - v tomto případě nedochází k přímému kontaktu zneuživatele s dítětem, patří sem masturbace před dítětem, nucení dítěte ke sledování různých pornografických videí nebo prohlížení nemravných časopisů. Dále sem patří exhibicionismus, fetišismus a zvrácené telefonáty.
- **Komerční** - V tomto případě zneuživatel využívá dítě k dětské pornografii či prostituci.

3.2.7 Závislosti

Dalším z častých důvodů umístění dítěte do ZDVOP bývá závislost rodičů na alkoholu či drogách, kdy obě závislosti mohou mít neblahé následky na život závislých a jejich nejbližší rodinu. Často si tito lidé neuvědomují, kdy již droze či alkoholu propadli natolik, že se již o sebe a své dítě nedokážou postarat. S touto skutečností úzce souvisí ztráta zaměstnání i bydlení, protože si jedinec potřebuje kupovat drogu, na které je závislý.

Závislost na alkoholu - dlouhodobé a pravidelné užívání alkoholu, na které si jedinec často rychle zvykne a vytvoří si na něj závislost. Mezi příznaky patří nervozita, podrážděnost, zarudlé a zakalené oči, bolest hlavy, malátnost, třes rukou či nesoustředěnost. Závislost často zasahuje a způsobuje závažné společenské, sociální a zdravotní problémy, jako je například - rakovina jater, epilepsie a různá psychická onemocnění). (Z. Hubinková, 2008, s. 280)

Závislost na drogách - je na začátku vážnější, protože si ji společnost více uvědomuje a na drogu se dívá více s odporem než na alkohol, který v malé míře a v občasném užití neškodí. Naopak tady při prvním okusení drogy jedinec často propadá k opětovnému užití omamné látky. Často po ní sahá tehdy, aby si zlepšil náladu, povzbudil

se či naopak utlumil bolest, a to jak tělesných, tak i duševních funkcí. Častým opětovným důvodem je vyvolání bezstarostného stavu a zažití netradičních prožitků. U nás mezi ty nejčastější užívané drogy patří marihuana, hašiš, pervitin, heroin a kokain. Touha po droze a následovně neustálé zvyšování dávek jsou jistým způsobem, jak droze plně propadnout a žít jen pro ni. (Z. Hubinková, 2008, s. 280)

3.2.8 Ztráta zaměstnání

Ztráta zaměstnání je pro celou rodinu velkou zátěžovou situací, a to hlavně tehdy, když je ztráta náhlá a neočekávaná. Dochází tak ke snížení finančních prostředků rodiny, k narušení rodinného stereotypu, který v nás vyvolává pocit bezpečí a jistoty, a v neposlední řadě se naruší vztahy mezi členy rodiny, a to zvláště tehdy, pokud dotčený nemůže sehnat nové zaměstnání či naopak mu ztráta zaměstnání přijde vhod a zůstává doma.

Ztráta přísunu zaběhlého rodinného rozpočtu se dotýká i omezení společných aktivit, na které nezbyvají finance, nebo nefinancování kroužků dětí, které si mohou vyložit tuto změnu jako něco, k čemu svým jednáním samy přispěly nebo to zavinily. K horším případům dochází u starších dětí, kde může dojít dokonce k útěku z rodiny nebo vyvolání fixace na někoho jiného a možnosti chycení se rizikové party, s čímž souvisí mnoho dalších problémů. (O. Matoušek a kol., 2005)

S řešením této nelehké životní situace pomáhá úřad práce, na kterém se nezaměstnaní musí evidovat. Mezi služby úřadu práce patří nabídka pracovních míst, a to i samotné zprostředkování kontaktu s možnými zaměstnavateli, vytváření nových pracovních příležitostí, rekvalifikace, vyřizování podpory v nezaměstnanosti apod. S řešením rodinných krizí, ekonomických a jiných problémů pomáhají sociální pracovníci v sektoru sociálních služeb. Na podporu sebedůvěry je zaměřena psychoterapeutická péče.

3.2.9 Ztráta bydlení

Jedinec, který ztratil bydlení, je považován za bezdomovce, jedná se tedy o to, že je bez trvalého bydliště nebo bez přístřeší a nedokáže se o sebe postarat. Ruku v ruce s tím souvisí i to, že nemá zaměstnání. Jeho vztahy jsou často s příbuznými i s rodinou narušeny a již neplní svou funkci. Takový člověk bývá izolován na okraji společnosti, protože přestane mít zájem o své okolí a nemá k ní žádné vazby. Bezdomovectví je určitý způsob života, spojený se ztrátou většiny běžných rolí, projevem je selhání socializace. Zvláště

mezi rizikové skupiny patří jedinci, kteří byli v dětství zesměšňováni a podceňováni, jakkoli zneužíváni nebo byli z rodiny vyhnáni či sami utíkali a toulali se. Dále sem patří ti, kteří měli nepříznivé bytové a materiální podmínky nebo byli z dysfunkční rodiny. Rizikovým faktorem bezdomovectví může být dlouhodobý pobyt ve výkonu trestu nebo ústavní výchova, kdy se člověk po ukončení pobytu nemá kam vrátit. (O. Matoušek a kol., 2005)

Pomoc lidem bez domova poskytují azylové domy a ubytovny pro bezdomovce, které nabízejí možnost přespání, teplého jídla, sprchy, čistého oblečení. Jednou z podmínek přijetí do těchto zařízení je přijít v určitou dobu a nepít alkohol, což je pro mnohé bezdomovce velký problém. (M, Vágnerová, 1999)

3.2.10 Rozvod

Rozhodně nemůžeme říct ani z žádné publikace vyčíst, jaký správný postoj a pohled na výchovu je ten nejlepší, ani naopak, že toto jednání nebo rozhodnutí je špatné. Měli bychom si spíše uvědomit, jak důležitá je jednotná výchova, kdy oba rodiče táhnou za jeden provaz, byť tomu tak vždy nemusí být. Měli by umět se na výchově domluvit mezi čtyřma očima, určitě je zde zapotřebí mnoha kompromisů, a to z obou stran, a před dítětem by měli vystupovat jednotně. Na druhou stranu nemůžeme celé dětství dítě opatrovat od všech konfliktů, jinak by se nenaučilo v tomto světě existovat. Autor uvádí, že je dobré kolem čtyř let postupně dítěti odkrývat, že se stává, že na jednu věc mají různí lidé odlišný názor a že ne vždy je věc černá či bílá. Vhodné je začít postupně třeba v odlišnostech, co kdo rád poslouchá za muziku nebo jaké jídlo preferuje, a naopak, jaké má dotyčný oblíbené knihy, oblečení a podobně. (V. Mertin, 2004, s. 65-67)

Pakliže se stává to, že názory na každodenní situace a výchovu jsou nejednotné, dítě je svědkem jednání, cítí nebezpečí a nejistotu, měli by si rodiče rychle vymyslet co dál, jestli je tady ještě možnost společné domluvy, či nikoli. V mnoha případech je rozvod vysvobozením pro dítě, ale i tady platí, že by rodiče měli i po rozvodu před dítětem vystupovat jednotně.

Jestliže se rodiče dohadují nebo se nedokážou domluvit na tom, kdy a jak bude dítě u matky a otce, je pro dítě rozvod velmi náročný a často se začnou objevovat poruchy chování, zhorší se prospěch ve škole. Rodič, který po rozvodu zůstane s dítětem, někdy

nezvládne tyto situace a vyhledává pomoc různých institucí či zařízení, jako je třeba ZDVOP. (O. Matoušek a kol., 2005, s. 352)

III PRAKTICKÁ ČÁST

4 TÉMA PRÁCE A CÍL

Stanovený cíl: Cílem výzkumu je porozumět specifickému prostředí, do kterého se děti ze “zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc” dostávají. Dalším cílem je porozumět aktérům z tohoto zařízení (dětem, vychovatelům).

Výzkumné šetření diplomové práce se zaměřuje na život dětí ze zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Během výzkumu se snažím proniknout do běžného života dětí v zařízení, pomocí svých zkušeností z pohledu pedagogického asistenta, ale také i rozhovorů s pracovníky, samotnými dětmi a dokonce i s pěstounskou rodinou.

4.1 Výzkumný problém

- Porozumění všem aktérům ze zařízení pro děti vyžadující pomoc.

4.2 Výzkumné okruhy

Z mého pohledu aneb vlastní zkušenosti ze ZDVOP

- Vzpomínky na samé začátky v ZDVOP
- Běžný chod v ZDVOP

Z pohledu vychovatelů ze ZDVOP

- Vzpomínky na samé začátky v ZDVOP
- Běžný chod v ZDVOP
- Nejčastější důvody umístění dětí do ZDVOP
- Ideální vychovatel z pohledu samotných pracovníků
- Pozitivní vzpomínky vychovatelů
- Negativní vzpomínky vychovatelů
- Rodiče dětí ze ZDVOP
- Kolektiv
- Výchova
- Změny

Z pohledu dětí ze ZDVOP

- Vzpomínky na první den v ZDVOP
- Ideální vychovatel očima dětí
- Pozitivní vzpomínky
- Negativní vzpomínky
- Rodiče
- Vztahy
- Volný čas
- Rozdíl mezi ZDVOP a rodinou

Z pohledu pěstounské rodiny

- Vzpomínky na začátky aneb jak osvojení probíhalo
- Rodina
- Biologičtí rodiče
- Vzpomínky
- Výchova
- Matka osvojeného dítěte ze ZDVOP a poté zároveň vychovatelka v ZDVOP

5 METODIKA VÝZKUMU

V diplomové práci jsem použila kvalitativní výzkumné šetření za pomoci polostrukturovaných rozhovorů a zúčastněného pozorování. Mohla jsem si tak lépe rozšířit svůj obzor a následně prohloubit znalosti této problematiky. Předností kvalitativního výzkumu je, že máme díky němu možnost, být v užším kontaktu s respondentem a lépe tak porozumět jeho jednání v prostředí, ve kterém se pohybuje. Díky tomu ho lépe pochopíme. Dalším znakem kvalitativně vedených rozhovorů je, že získáme větší množství dat od několika málo jedinců. (J. Hendl, 2005, s. 52)

Pozorovala jsem jev z několika úhlů pohledu a zaměřila se jak na samotné děti ze zařízení, tak na vychovatele a na matku osvojených dětí ze zařízení. Taky jsem zkoumala postoje na určité situace, a to i ve vlastních písemných sebereflexích, abych lépe prozkoumala a porozuměla prostředí.

Zúčastněné pozorování je dlouhodobé a systematické sledování procesu přímo ve zkoumaném prostředí. (R. Švaříček, K. Šedová, 2007, s. 143)

V návaznosti na dvouleté pozorování, kdy jsem si vedla poznámky a později se nad nimi zamýšlela, jak vlastně ty situace celé probíhaly, jsem se postupem času stala právoplatným členem běžného chodu v zařízení pro děti vyžadující pomoc. Dále jsem výzkumné šetření vedla pomocí polostrukturovaných rozhovorů, kdy jsem měla zadaná témata a základní výzkumné okruhy. Tento způsob vedení rozhovorů mi velice vyhovoval, protože jsem nemusela pokládat otázky ve stejném pořadí a mohla se držet témat, která mi zajišťovala, že na žádnou oblast nezapomenu. (J. Hendl, 2005, s. 50)

Díky velkému množství polostrukturovaných rozhovorů a otevřenosti respondentů, také hlavně díky různosti respondentů a samotnému mému pozorování, jsem získala velkou výhodu ve vytvoření si jakéhosi uceleného obrazu o zařízení a jeho celkovém chodu. Výzkum začal v listopadu 2010 a pokračoval do října 2012. V červnu 2018 byl opět zahájen a skončil v prosinci 2018 posledním rozhovorem matky osvojených dětí ze zařízení. Výsledky výzkumu jsem zpracovala za pomoci kvalitativní analýzy dat, a to kódováním. Respondentů bylo celkem 14, z toho dotazovaných vychovatelů bylo 5, dětí 8 a 1 matka osvojených dětí, která byla také zároveň i dotazovanou (šestou) vychovatelkou, protože mě zajímal její úhel pohledu i ze strany vychovatele a zda se bude lišit od ostatních pracovníků.

5.1 Zdroje dat

- a. Autorská sebereflexe: Začínající učitelka
- b. Vlastní písemné sebereflexe
- c. Rozhovory:
 - s pracovníky ze ZDVOP
 - s klienty ze ZDVOP
 - s matkou osvojených dětí ze ZDVOP

6 AUTORSKÁ SEBEREFLEXE: Začínající učitelka

Jmenuji se Kristýna Palacká a jsem studentkou Jihočeské univerzity, Pedagogické fakulty, obor učitelství 1. stupně.

Již v dětství jsem tíhla k menším dětem, kdy jsem jim mohla zpříjemnit den nějakou vymyšlenou hrou či aktivitou a mohla se o ně starat. Možná za to může i to, že jsem nejstarší ze tří dětí, kdy sestry byly o 7 a 8 let mladší, než jsem já sama. Při jejich hlídání a starání se o ně jsem získala zkušenosti, které jsem v dospívání rozvíjela a podporovala, a to například ve vypomáhání na dětských dnech, na maškarních bálech či při pomoci vedení kroužku na základní škole. Jakmile přišel okamžik, kdy jsem se v deváté třídě měla rozhodnout, kam mé cesty budou směřovat, nebylo o čem přemýšlet a má volba byla jasná a tehdy začala má učitelská éra. Díky studium na Pedagogickém lyceum v Berouně jsem získala nespočet zkušeností na praxích, které jsem již tehdy volila různorodé, abych v budoucnu mohla porovnávat a věděla s jistotou, kam svůj život dál směřovat. Zkusila jsem si hlídání dětí, práci v mateřské i v základní škole a v dětském domově, a to jak na vesnici, tak ve městě. Nakonec jsem se našla v učení na menší škole, kde jsem propadla mému ideálnímu pohledu a naplnění mého dětského snu - stát se paní učitelkou. Jenže přede mnou byl ještě maturitní ročník a další studium na vysoké škole. V té době se mi naskytlá příležitost docházet do ZDVOP a já cítila, že s dětmi z tohoto zařízení mám možná něco společného - nelehké dětství. Na mém začátku v mém představování jsem nepokládala za důležité na tohle období více vzpomínat, ale teď to sem asi patří. Moji rodiče se rozvedli v mých dvou letech, bydlela jsem u mámy a u táty jsem byla každý víkend. Vše fungovalo a já měla před sebou idylické dětství. O rok později si máma našla přítele a mé dětství nabralo nečekaný spád. Začaly různé záказы a úkoly, jak si věci zasloužit. Mezi ty věci, které jsem si měla zasloužit, byly i víkendy u mého táty a v tomhle případě jsem byla schopná všeho, protože tatínka nade vše miluji. V sedmi letech se narodila moje sestra, která má Downův syndrom. Na tohle období vzpomínám ještě s láskou, ale již v rodině panovalo velké napětí a smutek, který jsem si jako malá neuvědomovala, nebo spíš nechtěla. Byla jsem šťastná za sestřičku a s radostí pomáhala mamince, které bylo pořád zle a já tak často zastávala práci, která v mých dnešních očích, není určena pro tak malé dítě. Přesně o rok později přišla na svět další sestra a kolotoč kolem sester se nezdvojnásobil, ale mnoho znásobil. K péči o novorozence se i více začalo projevovat sestřino postižení a k tomu máma se svým tenkrát již manželem začali stavět dům svépomocí ... Po velmi krátké době začalo období, kdy se ke mně začalo přistupovat

jako k parchantu nemanželskému, tohle oslovení patřilo k mé nejčastější přezdívce, prostřední sestra byla dement, i to byla její přezdívka, a ta nejmladší byla benjamínek a mluvilo se na ni jen v zdobnělinách. Tenkrát vypuklo velmi těžké období, které skončilo mým opakovaným mým „vyhazovem“ z domova, a to za neuvěřitelných podmínek. Ve čtrnácti letech už to bylo tak neúnosné, že jsem poslední bouřlivý „vyhazov“ přijala, sbalila si věci a začala jsem bydlet u táty, který jezdil kamionem v zahraničí a já tak po dobu pracovního týdne bydlela u jeho mámy, mé babičky. Dnes se již na toto období, do mých 14 let dokážu povznést a podívat se na něj i jinýma očima. Uvědomuji si, že mi hodně dalo, a to samostatnost, houževnatost a odolnost, schopnost se prosadit..., ale také hodně vzalo, a to dětství. A právě proto si myslím, že s dětmi ze ZDVOP mám něco málo společného, a o to víc se můžu vcítit do dětí z podobných situací a poskytnout jim tak, co chtějí nejvíce – lásku, pozornost a porozumění. Lhala bych, kdybych řekla, že jsem neváhala a nadšeně do zkušenosti stát se vychovatelkou v ZDVOP běžela. Pravdou bylo, že jsem se bála jako nikdy předtím a uvědomovala si tu zodpovědnost a i to, že je to úplně jiné, než v čem jsem si jistá, a co chci v budoucnu dělat. Nicméně mi asi něco našeptávalo, že mám jedinečnou příležitost si to jít vyzkoušet a že se mi to jednou určitě bude hodit. A hodilo. Nakonec jsem do zařízení docházela dva roky, a to každou sobotu nebo při nějaké výpomoci či jiný volný den. Do toho jsem chodila do školy a zároveň plnila povinné, ale i nepovinné praxe na základních školách. Tenkrát jsem v tom viděla velké plus. Mezi to největší patřilo, že jsem se naučila komunikovat se všemi dětmi v jakémkoli věku.

Při nástupu na vysokou školu mi již tolik času nezbývalo a mé působení v zařízení brzy skončilo. A tehdy to celé teprve začalo. To byl tanec, panečku! Já nadále hledala příležitosti, abych mohla učit, cítila jsem obrovské šance ve velkém městě a mé tušení se nemýlilo. Dověřilo to tím, že jsem se ve třetím ročníku, teď již s manželem, přestěhovala do Tábora, kde se mi naskytla okamžitá možnost jít učit jako zástup za nemocnou paní učitelku, tenkrát druhou třídu. Mé vybrané absence všechny skončily na třítýdenním zástupu. A co se tenkrát stalo? Já, s pevným rozhodnutím, že již vždy budu učit na malé škole (cca o 70 dětí), jsem byla šťastná ve škole s 430 dětmi. Na začátku jsem si to ani neuvědomovala a vcelku mi ani nepřišlo, že je ta škola tak velká, až na mé kolegy, kterých bylo opravdu hodně a zapamatovat si je všechny bylo náročné, a to bludiště v budově školy ... Ve čtvrtém ročníku se mi tato příležitost opakovala dokonce třikrát, kdy čtvrtou příležitostí byla souvislá měsíční praxe. Tehdy jsem se rozhodla a napsala si životopis

a motivační dopis pro paní ředitelku a ucházela se o místo, které se mělo uvolnit. Proběhlo přijímací řízení a na mém pohovoru jsem získala svoji vysněnou práci.

V dalším roce jsem učila první třídu, kde jsem celá ponořená neslyšící a nic nevidící propadla své třídě a věnovala ji tak veškerou pozornost. Ve třídě jsem měla 24 žáků a k ruce asistentku pedagoga. Nerada bych jmenovala diagnózy dětí či jejich speciální vzdělávací potřeby, ale tahle třída patřila mezi ty náročnější. Já osobně jsem v každém z nich viděla osobnost, a těch osobností tam bylo 24 diametrálně rozdílných. Byla jsem nesmírně ráda za to, jaké jsem kolem sebe měla kolegyně, a za školní psychologku, která mě i dětem byla velkou oporou. Zpětně si myslím, že se mi ve třídě sešly „takové osobnosti“, protože třída byla hodnocena formativně (slovně), na rozdíl od paralelní třídy, která byla klasifikovaná známkou. Nicméně na stylu výuky a způsobu hodnocení jsem si pevně stála a i dnes jsem šťastná, že se mění klasické pojetí výuky. Ale abych se vrátila do uvedení do situace. V mé třídě byly nezralé děti, které měly doporučené odklady školní docházky od odborníků, ale na přání rodičů nastoupily a řádně započaly školní docházku. Protože se slovní hodnocení u nás v České republice nevyskytuje v tak hojné míře jako klasifikace známkou, budili rodiče ve mně dojem, že děti nenastoupily do základní školy, ale že jsou pořád ve stejném modelu v mateřské škole.

Ještě před Vánoci začal velký zlom, neboť jsme se s dětmi, a zároveň žáci mezi sebou, naučili vzájemně lépe komunikovat a diskutovat. Přestala jsem se stresovat, kolik písmenek se za měsíc naučíme a kolik toho vypočítáme, a jestli plníme doporučené normy, ale začala jsem si uvědomovat, že jde především o to - **JAK**. Jak se to naučíme; jak se budeme cítit; jak dosáhneme úspěchu; jak každý dosáhne svého úspěchu; jak nastavit pohodu ve třídě; jak si s asistentkou při výuce rozumět beze slov; jak utišit nezvládnutelnou agresi u dítěte; jak zvládnout plánování sebevraždy u dítěte; jak uklidnit dítě při neúspěchu, nasměrovat ho a pomoci mu; jak ukázat dětem, že chyby jsou důležité a správné; jak mít neustále energii a vymýšlet pořád nové aktivity a projekty, které děti baví; jak se postarat o bezpečí dětí; jak uklidnit dítě v záchvatu; jak si všimnout nastupujícího záchvatu a předejít mu; jak si všimnout, že je potřeba je pohlédit či vyslechnout; jak v každém rozvíjet jeho potenciál; jak předcházet výbuchům či neklidností u dětí; jak začlenit všechny děti; jak dát každému stejně pozornosti; jak pochopit každého rodiče a komunikovat s ním; jak se stíhat najíst; jak stíhat chodit domů; jak stíhat i jiné role, než je učitelka; jak správně porozumět každému a nemít žádné předsudky nebo domněnky; jak vycházet s každým kolegou, který má odlišné názory; jak se prosadit jako

začínající učitelka; jak dětem neprozradit postup práce nebo se nenechat strhnout dětmi při uvedení nové látky, abych jim ji nevysvětlila a dokázala je v tom nechat, aby ony zažily pocit úspěchu a naučily se navzájem učit a umět vysvětlovat; jak se stát spíše pozorovatelem ve třídě a velkým režisérem při tvorbě příprav na výuku; jak zapojit do výuky a vzniklé diskuse, všechny děti; jak děti motivovat; jak efektivně využít všechny čas; jak zorganizovat mezi-ročníkovou spolupráci; jak zorganizovat práci ve třídě a plně využití asistentky, abych se mohla věnovat co nejvíce dětem; jak dokončit studium na vysoké škole. A takových “jak” existovalo mnoho.

Nicméně jsem se dostala až k otázce, jak mám dostudovat vysokou školu. Jako téma mé diplomové práce jsem si zvolila *Zkušenosti pedagogického asistenta ze zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*, které vycházejí z autentických příběhů dětí. V červnu 2018 jsem rozdala dětem vysvědčení a v hlavě jsem měla jediný cíl - dokončení diplomové práce. Byly to vlastně moje první prázdniny, které jsem strávila doma a nechodila do žádných zařízení a nic neorganizovala. Začala jsem dávat dohromady už dlouho připravené podklady a myšlenky, a vskutku se vrátila v čase, kdy jsem ZDVOP sama navštěvovala. A když jsem k mému úžasu zjistila, že jsem těhotná a ze zdravotních důvodů jsem musela okamžitě nastoupit na rizikové těhotenství, mé bádání se prohlubovalo. Jak to celé probíhalo, najdete v dalších kapitolách praktické části.

6.1 Z MÉHO POHLEDU ANEB VLASTNÍ ZKUŠENOSTI ZE ZAŘÍZENÍ

Ráda bych vám teď přiblížila pár momentů, zkušeností, ale i postřehů z mé dvouleté praxe v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

6.1.1 Vzpomínky na samé začátky v ZDVOP

DEN PRVNÍ

Píše se rok 2010, a je sobota 13. listopadu. Je sychravo. Jedu do malebné vesnice, kde se nachází zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

Jsem nervózní a plná očekávání, těším se na to, co mě vlastně čeká.

Venku u dveří mě vítá moc milá paní, při seznámení zjišťuji, že je to právě jedna z pracovnic. Těmto paním děti říkají „teta“. Tak jsem tedy s tetou šla dál – do zařízení.

První dojem je báječný, je to tady velmi útulné a veselé. Při vchodu do 1. patra, kde jsou mladší děti, mě spatří malá dívenka, odhadem jsou jí 3 roky.

To, co mi řekla, mě tak zasáhlo a hned jsem věděla, že na tu větu nikdy nezapomenu. Dívenka při pohledu na mě řekla: „Dívej se, Kačenko, počkej, buď hodná! Možná ta paní, bude moje maminka!“ A při tom mě bere za ruku, usmívá se na mě a dívá se na mě tak krásnýma očima. Ty oči nejsou smutné nebo nešťastné, ale je v nich taková láska, naděje a touha mít maminku...

6.1.2 Běžný chod v ZDVOP

UŽ MĚ NIC NEPŘEKVAPÍ

Je sobota, jako každá jiná, už je to zvyk, přece jenom už je duben. Dnes je krásně, tak při budíčku lákám děti, že půjdeme ven.

Každou sobotu je to stejné, přijíždím v 7:30, dávám si s tetami kávu a bavíme se o tom, co je nového a jestli se něco stalo na noční. Na denní směně jsme ve třech. Jedna teta vaří, uklízí a je s dětmi, které jsou nemocné, nebo je s nejmenšími dětmi. Další dvě jsou s dětmi a vytvářejí nějaký program. Každá teta má na starosti jedno patro. Já jsem dneska ta „akční teta“.

8:00 je budíček, děti se probouzejí a já připravuji snídani. Při snídani si povídáme o snech a co je nového, přeci jenom jsme se týden neviděli. Po snídani mi služba pomáhá s úklidem kuchyně a ostatní odcházejí do pokojíčku, kde si musí vše srovnat a uklidit.

Tento úklid je právě každou sobotu po snídani. Děti jsou tak vedené k nějaké zodpovědnosti a řádu.

Protože je tak krásně, беру všechny děti před obědem ven na zahradu. Druhá teta, která jde se mnou, dokončí rozdělanou práci a má přijít hned za mnou. Nejmenší si hrají na pískovišti, větší jsou na skluzavce a houpačkách a ti starší dovádějí na kolech a trampolíně. Počítám si děti a fiha, mám jich tam 24.

Pár dětí je nemocných a taky se tady pořád střídají, ale stejně více než polovina dětí je tady se mnou od začátku mého působení...

Přešlapuji na místě, které je dosti strategické, abych viděla na všechny, ale nejvíce stojím poblíž těch nejmenších, u pískoviště. Najednou mě z pozorování vytrhne dívenka, která zaťukává na svou bábovičku a říká:

„Bábovičko, bábovičko, jestli se mi nepovedeš, tak do Prahy nepojedeš! Jestli se mi povedeš, tak do Prahy pojedeš – a tam bude čekat tvá máma!“

Asi víte, jaké má básnička původní znění. Dívence jsou 4 roky. Z dumání a přemýšlení mě vytrhne pokřik: „Teto! Když se zabiju, budeš šťastná?“

PROČ?!

Je sobota, každý týden je to stejné. Přijíždím do zařízení, společně se s dětmi nasnídáme, a děti jdou dělat sobotní úklid, ten pořádný.

Procházím pokoje a kontroluji, chtěla jsem napsat, jak jsou šikovné, ale pravdou je, že jsou to děti jako každé jiné, takže finty na tety, jak to „ošidit“, jsou čím dál víc vymakanější. Dokonce jeden chlapec zjistil a vyčíhal, jak jsem vysoká, takže výš jak nad 160 cm neuklízěl. Jeden týden jsem zapomněla na prostor pod postelí? Aha! Příští týden tam bylo vše to, co se mělo uklidit. Na začátku se mi to přičilo chodit a kontrolovat děti, jak mají co srovnané, ale potom mi to došlo. Dělán to hlavně pro ně. Takže procházím a kontroluji, teď už vím, kam a jak se podívat. Když přicházím do posledního pokoje, vidím

jedenáctiletého Martina sedět na posteli, něco si prohlíží a kolem sebe má neskutečný nepořádek, ani nikde nic poschovávaného... Sedám si vedle něho. *Co se děje, Marťo?* Beru ho kolem ramen a je mi jasné, že se mu stýská. V ruce žmoulá dva pohledy. Letným okem vidím, že jsou od maminky... *Kdo ti píše?* Zajímám se, ale vzápětí se koušu do rtu a bojím se, co mi poví. Nebojím se toho, že nebudu umět zareagovat, bojím se toho, jak moc ho bolí to, co ho trápí. Martin se na mě ani nepodíval, ale já ty slzy stejně viděla. Začal mi číst první pohled. Maminka píše, že se brzy vše změní a že už budou všichni spolu, nejdéle do Vánoc, a i kdyby ne, tak alespoň na Vánoce. Ve druhém pohledu se píše jinými slovy to samé, ale byl psán skoro přesně o rok dřív. Čekám a trnu hrůzou, stisknu Martina víc a ptám se: *Maminka přijela?* Martin kroutí hlavou, že ne. Objímám a hladím, uvnitř pláču a strašně se snažím neplakat nahlas.

Co teď? Dávat plané naděje? Říkat mu jak si přát? Myslet pozitivně? Ne. Dávám mu pusku na čelo a říkám: *Věř, že tě maminka zbožňuje, protože tebe nejde nemít rád a všechno jednou bude dobrý.* Nasazuji úsměv, protože se Martin dívá. Jdeme společně uklízet.

Je mi z toho smutno, víc než smutno, nejde mi to ani slovy vyjádřit, co v sobě cítím za žal a zradu. Někdo má oba rodiče, kteří ho milují, mají střechu nad hlavou a jsou zdraví. A bohužel se někdy stává, že si toho někdo neváží. Nebo znám spoustu skvělých párů, které si přejí miminko a nemůžou ho mít. Potom jsou na světě rodiče, kteří dítě mít můžou, ale mít by ho neměli. To nechutné zlo, co někteří zvládnou... Před mým nástupem do zařízení bylo přijato tříměsíční miminko, o které si jeho otec típal hořlavé nedopalky od cigaret. Na tohle nejde nic říct. Nebo si takhle jednou žehlím tu haldu prádla, ty nejmenší děti si hrají na koberci, zpíváme si, přijde do této místnosti pětiletý Marek, vidí mě a začne hystericky plakat. Pane Bože, co se děje? Beru ho do náručí a nemůžu ho uklidnit, po chvíli zjišťuji, dle jeho halekání, že se bojí žehličky...

Nebo sexuální zneužívání malých dětí? Vlastně kohokoli! To je pro mě věc, kterou nikdy nepochopím. A co už vůbec nepochopím je, že takové ženy a muži, úmyslně je tak označuji, protože do matky a otce mají daleko, dokážou něco takového spáchat - odložit dítě nebo si ho nechat vzít, když už se na to přijde nebo je podezření, a mít další a další dítě.

Z přemýšlení mě vytrhne tahání za rukáv – jé! Vidím, že nám pomáhají ostatní, to jsou zlatíčka, mám je tak moc ráda.

Po náročné dvanáctihodinové směně, která není ani tak fyzicky, jako psychicky náročná, sedám k tetě, která mě přijíždí vystřídat a říkám jí o Martinovi. A ona vypráví.

Víš, tohle se dělá. Musí, alespoň jednou za půl roku něco poslat – čokoládu, lentilky, a nebo ten pohled. Potom to znamená, že rodiče udržují kontakt a zájem o dítě, a to dítě si nemůže vzít náhradní pěstounská rodina, i když by to dítě chtěli, a to dítě by s nimi bylo šťastné. Co se týče Martínka. Je tady tři roky a vždy se to opakuje. Martínek každý rok na Vánoce čeká, ale nikdy nikdo nepřijel. Nebo teď u Jarmilky, které přesně na den přišly lentilky, a zase půl roku bude ticho po pěšině...

Odjíždím domů a brečím, je mi jasné, co Martínek musí v sobě zažívat – těší se, očekává, nic jiného si nepřeje – jen vidět maminku. Víte, co se stane potom? Dává si to celé za vinu, že je zlobivý a není hodný kluk, jinak by ho maminka chtěla. Martin je tady kvůli zneužívání a opakovanému týrání.

7 CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ

7.1 PRACOVNÍCI ZE ZDVOP

Z důvodu zachování anonymity a respektování soukromí respondentů pojmenovávám každého z nich fiktivními jmény, a to pro lepší možnosti komunikace a také proto, abych vás mohla vtáhnout do reálné situace.

R1 (Libuše) = respondent 1 - rozhovor říjen 2011

Při mém studiu na střední pedagogické škole byl jedním z požadavků pro úspěšné zakončení studia napsání ročníkové prezentační písemné práce, pro kterou jsem si jako téma vybrala toto zařízení. V rámci jeho navštěvování a docházení do zařízení jako pedagogický asistent jsem se pokusila o sběr rozhovorů, neboť jsem se v budoucnu chtěla tomuto tématu věnovat i v diplomové práci. Rozhovory sloužily pouze pro můj sběr dat a v písemné práci se neobjevily, protože jsem se již tenkrát zajímala o jinou problematiku, a to o pohled široké veřejnosti, zda mají lidé z mého nejbližšího okolí vůbec ponětí, co je ZDVOP vlastně za zařízení, protože jako jedno z mnoha ZDVOP mělo slavit rok svého působení.

Mojí první respondentkou byla vychovatelka, paní Libuše, která v tomto zařízení pracovala od začátku, to je 1 rok. Zároveň si dokončovala studium na vyšší odborné škole, obor se nazýval “Kurz pro pracovníky v sociálních službách”. Respondentce bylo v době našeho rozhovoru 28 let a dříve pracovala jako vychovatelka ve školní družině na základní škole. V současnosti v zařízení nepracuje z důvodu rodičovské dovolené. Tento rozhovor byl pro mě ve skutečnosti prvním vedeným rozhovorem a v jeho vedení a na odpovědích respondentky je to zcela znát, ale i tak ho považuji pro svou práci jako užitečný.

R2 (Marie) = respondent 2 - rozhovor říjen 2011

Jako druhá respondentka byla vychovatelka, které v době našeho rozhovoru bylo 36 let, a také jsem ji zpovídala za účelem sběru dat k mé budoucí diplomové práci. Vzpomínám si, že jsem si paní Marii, vybrala právě proto, že patřila k těm, ke kterým jsem na začátku měla odstup kvůli její ráznosti a přímočarosti. Z tohoto důvodu mě zajímaly její názory a pohled jejím očima na vybrané otázky. Respondentka měla vystudované učitelství pro mateřské školy a jejím předchozím zaměstnáním byla práce ve fabrice. Práci

v mateřské škole se věnovala krátkou chvíli po ukončení svého studia. Po zjištění, že se bude otevírat ZDVOP, projevila zájem o to zde pracovat a ráda se vrátila k interakci s dětmi. Sama měla doma 3 děti ve věku 5, 8 a 12 let. Nyní v zařízení také nepracuje, důvod jsem nezjišťovala a respektovala jsem tak respondentky soukromí. Rozpomínávám se, že již ve vedení, v pořadí druhém rozhovoru, jsem si byla jistější, ale překvapily mě strohé odpovědi respondentky. Za žádnou cenu jsem ji nedokázala rozpovídat. Jak v případě paní Libuše, tak i v tomhle případě jsem se rozhodla rozhovor použít a mít tu možnost ke srovnání jejich pohledů při budování ZDVOP a ze současnosti, kdy zařízení už funguje osm let.

R3 (Olga) = respondent 3 - rozhovor listopad 2011

O měsíc později při mých prvních pokusech vedení rozhovoru, jsem si vybrala respondentku, které v té době bylo 32 let, a také studovala na vyšší odborné škole kurz pro pracovníky v sociálních službách. Jejím předchozím zaměstnáním byla v ošetrovatelském domě péče o seniory, kde pracovala 5 let. Paní Olgu jsem si vybrala právě kvůli jejímu předchozímu zaměstnání, zajímal mě její pohled a možná ve skrytu duše i srovnání s předchozím působením v ošetrovatelském domě. Respondentka také patřila mezi první pracovníky, kteří byli u zrodu ZDVOP. V současnosti v zařízení také nepracuje ze stejného důvodu jako respondentka 1, a tím je rodičovská dovolená, ale z doslechu od současných pracovníků jsem se dozvěděla, že se v příštím roce bude vracet do zařízení.

R4 (Lucie) = respondent 4 - rozhovor říjen 2018

Tato respondentka, 26 let, vystudovala víceleté gymnázium a započala studium na vysoké škole obor speciální pedagogika - vychovatelství, kdy v posledním semestru studium ukončila. Nyní po třech letech začíná studovat znovu. Díky studiu ve vychovatelství si prošla na praxích řadou různých zařízení pro děti se speciálními potřebami i dětskými domovy, kde se Lucka vzhledla v povolání. Tuto respondentku jsem si zvolila jako první také proto, že se známe již od dětství, protože jsme společně chodily do stejné třídy na základní škole. Při studiu na vysoké škole se naše cesty opět protnuly a po mém zjištění, že Lucka pracuje 2 roky v ZDVOP, kam jsem i já sama před sedmi lety docházela, jsme se opět sblížily. Nyní respondentka pracuje v zařízení 2,5 roku, má pozici pracovník v sociálních službách a nepřímou funkci zdravotníka. Protože každý zaměstnanec má ke své pozici na starosti ještě nějakou věc, zodpovídá Lucka za přebírání balíků od rodičů či veřejnosti, jejich kontrolu a předání dětem, také za správu drogerie pro

celé zařízení, jak pro děti, tak pro běžný chod v domácnosti. Celý náš rozhovor vnímám jako nejvíce přínosný ze všech, protože se Lucka neostýchala, dokázala sama hovořit a byla otevřena ke každé mé otázce.

R5 (Petr) = respondent 5 - rozhovor prosinec 2018

Jakmile jsem se doslechla, že v zařízení pracuje mužský element, neváhala jsem ani vteřinu a vynaložila veškeré úsilí, abych s vychovatelem pořídila rozhovor do své diplomové práce. Petrovi je 28 let, pracuje v zařízení 3 měsíce a po své zkušenosti vím, že i tato poměrně krátká doba stačí k tomu, aby zařízení poznal, dokázal se orientovat a již ledasco zažil. Jeho dřívější zaměstnání bylo na základní škole v nedaleké vesnici od zařízení, kde jeho pozice byla asistent pedagoga, a nyní studuje na vysoké škole, obor učitelství dějepisu. O to víc mě začal zajímat jeho postoj z pohledu pedagogického pracovníka a budoucího učitele. Respondent odpovídal spontánně, u některých mých zkoumaných oblastí byl zdrženlivější, ale protože tento rozhovor patřil mezi ty delší, nakonec se mi i jeho podařilo rozpovídat.

7.2 DĚTI ZE ZDVOP

R6 (Ondřej) = respondent 6 - rozhovor listopad 2011

Můj první dětský respondent byl chlapec 13 let starý. Z důvodu zachování anonymity a respektování jeho soukromí pojmenovávám chlapce jménem Ondra, a to proto, abych vás mohla vtáhnout do reálné situace. Ondra je nesmělý hoch, který vyniká svou výřečností a zručností. Patří mezi děti v ZDVOP do středního věku, ale dokáže si porozumět jak s těmi mladšími, tak i se staršími. Nedělá mu problém se začlenit do každé společnosti, i se všemi vychovateli vychází dobře. Ondra je v ZDVOP již 4 měsíce, kdy po necelých dvou měsících přišel i jeho osmiletý bratr a nyní společně čekají, jak oni sami mi řekli, na svoji sestru, která má 2 roky.

R7 (Aneta) = respondent 7 - rozhovor listopad 2011

Dalším mým dětským respondentem je dívka, která je v zařízení od úplného začátku, to znamená přibližně 1 rok. I zde pojmenovávám dívku Anetkou, a to pro zachování anonymity. Anetka je takzvaným vedoucím, a to v každé partě v ZDVOP, byť je jí jen 10 let. Velmi mě zaujal její postoj, kdy jsem si na první pohled myslela, že si všechny děti omotává za něco či nějakou protislužbu, ale bylo tomu právě naopak. Anetka si své spolubydlící v zařízení dokázala takhle omotat, protože vynikala svojí empatií a dovedností naslouchat. Její osobnost patřila mezi nejvyhledávanější přátele z řad dětí v ZDVOP. Po mém delším působení jsem zjistila, že tomu tak mimo ZDVOP vůbec není, neboť se podle jejího názoru děti, které nejsou ze zařízení, zabývají dětskými hloupostmi. Její slova mě dlouho vrtala v hlavě, jak takhle malá holka může mít na svůj věk takový názor, a došlo mi, proč si právě tak rozumí se všemi dětmi ze zařízení.

R8 (Marcela) = respondent 8 - rozhovor prosinec 2011

Mým posledním dětským respondentem z roku 2011 byla dívka, kterou též z důvodu anonymity pojmenovávám Marcelkou. Tuto slečnu jsem si vybrala, protože byla vždy tišší a neprojevovala se navenek, často byla zamlklá s kamenným výrazem ve tváři. Marcelce je 6 let a již třetím měsícem dochází do 1. třídy, kde se jí moc líbí, ale ani paní učitelka nepoznala, zda tomu tak opravdu je. Po delším pozorování a mým častějším působení v zařízení se mi Marcelka už dokázala otevřít a já tak mohla, nahlédnout do jejího nitra. Velmi se mi u této dívky líbilo, že děti ji přijaly právě takovou, jaká je, a díky tomu se jim za zavřenými dveřmi, jak mi i ony později pověděly, v pokojíku otevřela.

Z mého zpětného pohledu, kdy jsem mohla Marcelku srovnat na mém začátku, kdy ona už v zařízení byla 6 měsíců a z pohledu při jejím odchodu, kdy to bylo přibližně o dalších 7 měsíců později, si nemyslím, že její chování bylo povahou introvertní, protože, i když přišel někdo nový, dokázala se k němu chovat jako k dětem, které již dobře znala. Možná to také souvisí s tím, že se již v zařízení cítila v bezpečí a spolehlivě znala jeho celkový chod.

R9 (Martina) = respondent 9 - rozhovor říjen 2018

Jako prvního dětského respondenta, vám představuji Martinu, kterou také z důvodu její anonymity pojmenovávám jiným jménem. Protože již do zařízení nedocházím, nevybírala jsem si respondenty sama, ale veřejně jsem je poprosila a vyčkala na to, kdo by byl ochotný si se mnou popovídat. A právě jako první za mnou přišla 14letá dívka. Na první pohled byla dívka nesmělá, ostýchavá, velmi nervózní, ale bylo na ní vidět, že má zdravé sebevědomí a nebojí se říci svůj názor. I za tak krátkou dobu Martině věřím všemu, co mi při rozhovoru řekla, a to na základě její neverbální komunikace. Dívku jsem si musela získat svým představením, které jsem vždy na úvod každému dítěti (v roce 2018) řekla, ale u této Martiny, jsem musela jít více do hloubky a i sama na sebe ledasco z mého dětství prozradit. Osvědčila se mi i komunikace, kdy jsem ji popisovala, jak jsem se sama cítila a co se ve mně odehrávalo. Při tomhle rozhovoru se mi líbilo, že byla Martina spontánní, dokonce se při mém představování začala doptávat a čím déle jsme se bavily o mém životě, tím byla více ochotnější mě seznámit se svým příběhem. Tento rozhovor byl nejdelší ze všech, a jsem za něj moc ráda. Nemyslím, že by na délce rozhovoru mělo vliv mé delší představení, ale díky němu se mi Martina otevřela a od poloviny rozhovoru dokázala sama hovořit i bez mého doptávání.

R10a, R10b, R10c, R10d = respondent 10a, 10b, 10c, 10d - rozhovor říjen 2018

(Natálie, Michaela, Ilona, Pavel)

Po prvním rozhovoru mě mile překvapily děti, které v obývacím pokoji stály frontu, aby si se mnou mohly také popovídat. Asi to bylo i tím, že jsem tam před začátkem rozhovorů s nimi nějakou chvíli strávila a pohrála si s nimi. Tyto rozhovory byly pro mě náročnější, protože šlo o děti od 2 - 4 let věku a braly to spíše jako zábavu, kterou jsme si pojmenovali jako "povídá ten, kdo má myšáčka". Z názvu je zřejmé, jak takový rozhovor vypadal - hračka myši sloužila k tomu, že ten, kdo ji držel, měl slovo a ostatní v tichosti naslouchaly. Z věků dětí je patrné, že jejich odpovědi byly spíše jednoslovné, ale i tak mi

přijdou důležité, protože mi potvrdily i to, že děti, které přijdou do zařízení, nejsou zvyklé na pozornost, jejich mluva a slovní zásoba je velmi zanedbaná. Z mého učitelského působení jsem si myslela, že jakmile se zahájí taková “hra”, tak děti v tomto věku se budou napodobovat a odpovídat stejně jako ostatní, ale nebylo tomu tak. Všechny odpovědi byly autentické. Z toho pro mě vyplývá, že děti byly rády za pozornost a možnosti jejich vyslechnutí, byť jsme si v některých případech moc nerozuměly, z již zmiňovaného důvodu, a to jejich omezenosti ve mluvení. Někdy jsem šetrně hrála nahluchlou tetu, aby mi ostatní děti pomohly porozumět. Šlo o sourozence a tam je zřejmé, že si rozumí a jsou zvyklé spolu komunikovat i přes omezenou mluvu. Naopak mě mile překvapil tříletý Pavlík, který mi toho řekl nejvíc ze všech. Skupina se skládala ze čtyř dětí, z toho byli 3 dívky (Natálka 1rok, Míša 3 roky, Ilonka 4 roky) a již zmiňovaný 1 hoch (Pavlík 3 roky). Z mého velkého překvapení jsem zjistila, že 3 děti v této skupině byli sourozenci a ještě mají sestru a bratra v zařízení. Náhodou jsem i tyto dva sourozence také vyzpovídala, ačkoli to nebylo úmyslem. Jsem za tuto skutečnost velmi ráda. Při shrnutí tohoto faktu jsem byla velmi udivena, že je v zařízení sourozenecká skupina o pěti dětech a v zařízení je celkově 13 dětí.

Ilonka je tříletá dívka, měla velmi omezenou mluvu. Byť bylo vidět, že mi rozumí, nedokázala mi k ničemu nic říct a na vše říkala “miminko”. Nejprve jsem si myslela, že je ovlivněná mým stavem, kdy je vidět, že čekám miminko a ona jako starší sestra ví, že v bříšku to miminko čekám. Ale po dozeptání se u vychovatelek tomu tak nebylo a ona na všechno a všemu říká “miminko”. I když na vzpomínku z domova mi byla schopná říct, po dlouhém a trpělivém vzpomínání, kdy si u toho i počítala na prstech “1. miminko, 2. dům, 3. auto”. Tak z tohoto je patrné, že mi vskutku rozuměla a tohle doma měli a to miminko mohla být její sestra, které je nyní 1 rok.

R11 (Barbora) = respondent 11 - rozhovor říjen 2018

Druhou mojí respondentkou byla sestra již zmiňované sourozenecké skupiny, dívka byla 11 let stará a pro zachování anonymity ji pojmenovávám Bárrou. Tuto dívku jsem asi spíše k rozhovoru vybídla já sama, ač nechtíc, ale při vstupu do obývacího pokoje, kde se v tu dobu všechny děti scházely, jsem asi nesprávně pochopila a myslela si, že dívka též čeká na mě, a tak jsem se zeptala, jestli se mnou také půjde. Zpětně popravdě nevím, jestli čekala, nebo tam náhodně stála, nebo si přála popovídat, ale nebyla si jistá. Nicméně se mnou šla. Po celou dobu, než jsme došly do pokoje i během mého představování, měla skloněnou hlavu, dívala se do země a u toho si nervózně vytahovala rukáv přes hřbet ruky.

Začala jsem svým představením, které jsem v tomto případě zvolila nejdelším, bez odhalení svých strastí, abych začala v pozitivním duchu. Dívka se na mě podívala uszlženýma očima. V obecném duchu začal rozhovor - jak se jmenuje, co ráda dělá, kam chodí na školu, apod. Ke konci rozhovoru mi bylo vše jasné. Dala jsem si dohromady výpovědi jejích sourozenců a respondentky 4 - vychovatelky Lucie ze zařízení, která mi tento případ líčila. Bára je nejstarší ze všech sourozenců, kdy je europoidní bílé rasy společně s bratrem, který je o rok mladší. Další sourozenci jsou romské rasy. Paní vychovatelka Lucie mi vyprávěla, jakým způsobem se k ní její otec chová, a to navzdory tomu, že jeho chování vidí i vychovatelka v zařízení. Dochází tam k veřejnému zesměšňování; poukazování na její váhu, kdy dívka je na první pohled vyhublá, a to má při našem rozhovoru volnější oblečení; dále k odstrkování (otec přinese plnou igelitku sladkostí a se slovy ji předává vychovatelům, že tam nic pro Báru není, že je varuje, aby ji něco z toho daly; prý ji i vulgárně nadával, a to hned při jeho první návštěvě, a pak řekl, že chce navštěvovat pouze děti bez této Báry. Ale ona je také jeho dítě, říkám si...

Z mého pohledu zde dochází k ponižování, nebojím se říci k psychickému týrání a k zanedbání péče. A to píši jen o tom, co je zřejmé, domněnky si nechávám uvnitř svých myšlenek.

R12 = respondent 12 - rozhovor prosinec 2018

Mojí předposlední respondentkou byla slečna 16 let stará a i pro její anonymitu volím jméno Kateřina. Tato slečna mi přišla vyspělá a působila na mě dojmem, že je nad věcí a již řeší budoucnost svého života. Byla romské rasy a její zvyklosti, jak mi sama uvedla, například hlučnost a volbu slovníku, si díky zařízení sama upravila a lépe se cítí v novém vyjadřování, ačkoli ji rodina za to nechápe a diví se. Pochází ze šesti sourozenců, kdy ona je prostředním dítětem. V ZDVOP je 8 měsíců a její dvě sestry jsou již v jiném dětském domově a ona sama čeká na vyřízení papírů a půjde taky do dětského domova, ale jinam než sestry. Jak mi sama pověděla.

R13 = respondent 13 - rozhovor prosinec 2018

Posledním mým respondentem je hoch 10 let starý, kterého pojmenovávám Filipem, abych i jemu ochránila jeho soukromí. Filip je na první pohled zakřiknutý, tiše mluvící hoch, který mě svým příběhem vyrazil dech, a poprvé jsem pochybovala, zda všechny výpovědi byly pravdivé, ale protože si přál mít u svého rozhovoru se mnou

vychovatele (respondenta 5, pana Petra), si myslím, že by si takové věci nevymýšlel před (jak se mi jevílo) nejoblíbenějším dospělým ze ZDVOP. A také si ve skrytu duše říkám - *na každém šprochu, pravdy trochu.*

7.3 MATKA OSVOJENÉHO DÍTĚTE A ZÁROVEŇ VYCHOVATELKA V ZDVOP

R 14 = respondent 14 - rozhovor prosinec 2018

Mým posledním respondentem byla matka osvojených dvou dětí ze zařízení a zároveň i vychovatelka v ZDVOP, kde pracuje již 1,5 roku. Z tohoto rozhovoru mám největší radost a považuji ho do své diplomové práce za nejvíce přínosný. Respondentka měla přehled o veškerém chodu zařízení a její vyprávění mě velmi zasáhlo. Bylo na ní vidět, že má utříbené myšlenky a mluvila vždy k věci. Respondentka, kterou pojmenovávám Annou, studuje druhým rokem na vyšší odborné škole obor sociální práce a sociální pedagogika. Myslím si, že i díky studiu v sociální sféře měla respondentka o všem přehled. Paní Anna žije v domě se svým manželem, se kterým jsou spolu 30 let a spolu mají dva syny 28 let a 23 let. Před šesti lety si osvojili dvě holčičky ze zařízení, když jim bylo 1,9 roku a necelé 4 roky.

7.4 Sebereflexe vedení rozhovorů

Když si vzpomenu na vedení svých prvních rozhovorů, usmívám se a přesně vím, co jsem měla nebo spíš mohla udělat proto, abych respondenty dokázala rozpovídat. Nicméně tuto zkušenost vítám jako další z podstatných v mém životě a díky tomu, kde jsem teď, jsem se u dalších rozhovorů cítila jistě, v pohodě a nesmírně mě to bavilo. Vzpomínám si, že první tři rozhovory pořázené v roce 2011, z nichž každý trval necelých 10 minut, byly ve srovnání s rozhovory mnohem kratší než ze současnosti, kde každý trval přes hodinu čistého záznamu. I tady je vidět jakýsi pokrok. Nebojím se tvrdit, že je to i tím, že jsem se od minula naučila pružně reagovat na vzniklou situaci, a to u vedení rozhovorů vnímám za velké plus. S tím také souvisí, jak jsem se při rozhovorech cítila. V roce 2011 jsem byla velmi nejistá, ostýchavá, a když mi respondent odpověděl strohou větou, kterou jsem po něm chtěla rozvést, tak jsem se nechala odbýt spojením “prostě proto”. Nyní jsem dokázala předcházet takovým situacím, a to i díky vhodně položeným otázkám, které by byly efektivnější i u předešlých respondentů a dopadlo by to lépe. Ale i tady mi jde na mysl, že chybami se člověk učí a zde jsem získala cennou zkušenost – vidět, jak to vypadat nemá a naopak, jak to vypadat má a co pro to můžu udělat.

Ale když srovnám vedení rozhovorů s dětmi tenkrát a nyní, tak tam jsem intuitivně postupovala úplně stejně a děti se mi vždy dařilo rozpovídat. Jediným mínusem, který nyní vnímám, je to, že jsem tenkrát ještě neměla utříbené informace, na které se chci ptát, a teď mě to velmi mrzí. Jak sami po přečtení mé diplomové práce určitě zjistíte, tak při mém docházení do zařízení byly děti, které byly přijaty opravdu z velkých a rozdílných důvodů, a našly by se tam tenkrát “perly”. V současnosti jsou zde děti z 99% z důvodu ztráty bydlení. Tento fakt mě upřímně šokoval, čekala jsem, že důvody zařazení do tohoto zařízení budou obdobné jako tenkrát, kdy mezi dětmi byly: děti rodičů gamblerů, děti rodičů závislých na alkoholu nebo drogách, děti rodičů bez domova nebo po rozvodu, kdy se o dítě nedokázali postarat, osiřelé děti, ale nejvíce jich tam bylo týraných a zneužívaných, ať už fyzicky či psychicky. Tato skutečnost mi pořád běží hlavou - kde jsou ty děti teď? Nebo se to už neděje? Nevěřím tomu a marně přemýšlím a v duchu se bojím, jak se děti s těžkým osudem mají...

Při vedení rozhovoru s respondentkami R4 a R14 (s paní Lucií a paní Annou) jsem se dozvěděla asi nejvíce užitečných informací, také mi řekly, že v současnosti jsou na každého pracovníka uděleny čtyři děti a v celém zařízení je teď 13 dětí a já nemám slov! V letech 2010 - 2012 na každou vychovatelku bylo přiděleno devět dětí a celkem

v zařízení bylo vždy kolem 29 dětí. Na jednu stranu to vnímám jako obrovský krok kupředu, ty možnosti s dětmi a ta možná práce s nimi, a to nemluvím o tom, že se jim teď může vychovatelka víc věnovat a celkově je vše snazší - od organizace výletů či vycházek po povědomí o všech dětech z důvodu jejich bezpečnosti, nejintimnějších bolístkách a tajemstvích... Na druhou stranu mi visí ve vzduchu pořád ta moje otázka - Kde jsou ty ostatní děti? Hned jsem pátrala. V okolních dětských domovech děti nepřibývají. Záhy mi došlo, že dětský domov není to samé jako ZDVOP, jak jsem již popsala v teoretické části. ZDVOP je jen přechodná stanice a taková **křižovatka dětí, kam se jejich život obrátí...**

Při vedení rozhovoru s poslední respondentkou neboli s matkou osvojených dětí jsem se cítila skvěle a uvolněně. Kolem nás také panovala příjemná atmosféra, což mě velice překvapilo, protože jsem dotazovanou viděla poprvé v životě. Byla jsem mile překvapená, že byla ochotná se mnou mluvit o svém životě. Svě nadšení z rozhovoru také přikládám tomu, že jsem raději dopředu neočekávala mnoho, protože jsme se vůbec neznaly, ale také i tomu, že jsem byla velmi zvědavá na její vyprávění.

A jaké ponaučení si z vedení rozhovorů беру na příště? Nejdůležitější u vedení rozhovorů je prostředí, kde rozprava probíhá. Bohužel se mi u některých dětských respondentů stalo, že tam s nimi byly i jiné děti - hlavně ty malinké vůbec nechápaly, proč chceme být sami a často nás tak vyrušily právě tehdy, kdy jsem se mohla něco dozvědět. Byl to takový rušivý element, ale na druhou stranu jsem viděla, že se ty ostatní děti zase cítily více v klidu a v bezpečí. Možná proto byly ochotné se mi otevřít, byť mi někteří nedopověděli, co mi chtěli říct. Teď zpětně to nejvíce vnímám u respondentky 11, u Bány. Příště si zařídím, abych si nejprve popovídala s těmi staršími dětmi, a jakmile bych měla jistotu, že mezi staršími už nikdo není - svolila bych mladším dětem, že již mohou jít se mnou. Myslím si, že toto opatření by tady skvěle zafungovalo. Zpětně si uvědomuji, jak jsem byla vděčná za každý pohovor a ochotu dotazovaných, protože jsem ji až takovouhle nečekala.

8 ROZHOVORY

Z důvodu zachování anonymity oslovených respondentů, ochrany jejich osobních údajů a zachování mlčenlivosti o předmětném zařízení vyžadující okamžitou pomoc, jsou v mé diplomové práci použita smyšlená jména, a to pro větší vtažení do reálné situace.

8.1 Z POHLEDU VYCHOVATELŮ ZE ZDVOP

V předešlé kapitole jsme nahlédli do mých vzpomínek, kde jsem se Vám pokoušela ZDVOP přiblížit svými očima. Nyní bych vám ráda odkryla druhý pohled, a to ze strany vychovatelů, jak to vidí oni a co jim při tom běží hlavou. Přeci jenom jsou v zařízení více zainteresovaní a přirozeně tak mají i větší přehled o všech dětech, rodičích a jejich příbězích, kterými se chci v těchto dalších kapitolách zabývat. Také vítám fakt, že každý člověk má na jednu situaci jiný názor. Ráda bych tak i na stejných situacích ukázala různé úhly pohledů, nad kterými se společně můžeme zamyslet, a třeba nám v ledasčem otevrou oči. Už samé zamýšlení se nad jakoukoliv problematikou nás vede k většímu sebepoznání či jen získáme ponětí o tom, co všechno se kolem nás děje, o čem my vlastně nemáme ani ponětí. Z důvodu lepší představy o vychovatelích, o jejich smýšlení a jejich osobnosti, ponechávám rozhovory celé a nezměněné. V sepsaných rozhovorech vás budou provázet i mé poznámky, kde budu upozorňovat na nějaké, mnou vybrané, vzniklé situace, kde se nad nimi společně ještě můžeme více zamyslet.

8.1.1 Začátky v ZDVOP

R4 (Lucie) : *Můj úplně první den není ten den, kdy jsem do zařízení nastoupila, ale šla jsem se sem jen podívat. Vůbec jsem tady nikdy předtím nebyla, ale protože jsem se o tomhle zařízení doslechla, tak jsem byla zvědavá a takovou práci jsem tady na okrese hledala. Když jsem sem přišla, čekaly tady na mě dvě vychovatelky, teď už vím, že jedna byla vedoucí a druhá byla sociální pracovnice. Proběhlo přijímací řízení. Když se ode mě tyto dvě pracovnice dozvěděly, že jsem byla na praxi v dětském domově, tak byly velmi spokojené a ani nechtěly, abych přišla na zkoušku. Ale ten první den, kdy jsem už byla v práci, tak jsem tam byla navíc. Byla to taková zkouška, tohle se běžně dělá. Takže můj první den byl naprosto úžasný. Děti mě braly, ony berou hned každého nového, je pravda, že některé děti se bojí, ale rychle se otrkají. Zpětně bych to takhle neudělala, jakože jsem jim dala veškerou pozornost a ony chtěly víc a víc, ale já v tu chvíli byla tak šťastná, že mě přijaly a že mě takhle berou. Ten den jsem si vše oťukala, zjistila, kde co je a jaký je chod*

v ZDVOP. Za to druhý den, ten byl horší. Už jsem nebyla ta navíc, ale byla jsem platnou pracovnící a ještě aby toho nebylo málo, tak jsem ten den šla do druhého patra, kde teda jsou ty velké děti, které tady byly déle. Vlastně to byla skupina tří sourozenců ve věku 11 let, 12 let, 15 let a čtyřměsíční dítě. A najednou mi došlo, že jsem se nikdy nestarala o tak malé dítě. Noční teta, která mi předávala službu, zrovna pospíchala, jen mi řekla v kostce, jaké mám na starosti děti, kde mám pleny a oblečení, a že mléko se dělá 210 na 7, a to máš všechno v kuchyni. Tenkrát jsem vůbec nevěděla, co to znamená. Se shodou okolností to byla sobota, kdy je generální úklid a tadyhle ti mazáci, kteří tady byli 7 let, (tenkrát to ještě šlo), tak mě vyvedli rychle z omylu, že to nebude legrace jako včera. Já tady v tom patře v ten první den vůbec nebyla a teď jsem měla vést generální úklid. Na papírku v kanceláři bylo rukou napsané, co vše se má udělat, rozluštila jsem z toho půlku... A potom ti kluci, kterým tedy bylo 11 a 12 roků, ti mě vyvedli okamžitě z omylu, že by to tady bylo jenom o hraní, a že bychom byli kamarádi. Po půlce dne už na mě řvali, že se pořád starám o to malé dítě, ale já jsem se o něj tak bála a cítila jsem takovou zodpovědnost, já do té doby s takhle malým dítětem neměla žádnou zkušenost. Když mi třeba usnul na tři hodiny, chodila jsem se dívat, jestli žije. Nebo přebalování? To kupodivu nebyl problém, ale problém bylo si uspořádat, kolik věcí k tomu potřebuju a teď on mi ty věci bral... Dneska už vím, že je to normální. Potom ti kluci nechtěli uklízet, **věděli, že já nevím vůbec nic**. V ten den jsem byla tak moc vděčná za jejich sestru, které bylo 15 let, byla skvělá, pomáhala mi a kluky krotila, dokonce si myslím, že mě i bránila. Ti kluci mi dali zabrat. Nakonec dávali takhle zabrat nějaké tři měsíce a já domů vždycky odešla s pláčem. Oni tady byli ti silnější, co tady bydlí déle, a **vnímali mě, jako narušitele jejich teritoria**, což jsem pochopila až později a v tu chvíli se vztah změnil. Tohle vlastně teď nikdo z nově příchozích zaměstnanců nemůže zažít, protože ty děti jsou tady už jen na krátkou dobu.

Líbí se mi, jak Lucie dokázala porovnat a vyzdvihla to, že když děti ucítí něčí neznalost, v tomto případě s běžným chodem zařízení, tak ho najednou neberou jako autoritu. Naopak, jakmile tam ten vychovatel je s ostatními vychovateli a ten den běžně funguje, chovají se tak, jak by měly a nevidí problém v tom, že nová vychovatelka nezná to, v čem on už žije. Asi jim to v tu chvíli ani nedochází, protože ten chod je zajištěný a ony si nestihnout všimnout, že by nefungovalo to, na co jsou ony zvyklé. I mě takhle kdysi braly - když jsme byly na patře dvě a já v té době ještě nevěděla přesně, co má teď následovat, abych jim nenarušila chod, tak

mi to děti trpělivě ukazovaly a vysvětlovaly. Jakmile byly ony v převaze a já byla sama, jejich ochota klesla.

Z pohledu učitele mi dochází, že takové situace jsou běžné i ve škole. Jdete suplovat do neznámé třídy, například já jako nová učitelka na velké škole mám jít suplovat do deváté třídy, kterou jsem nikdy předtím neviděla, neznám ty děti ani od vidění, protože jsem vyrůstala na druhé straně republiky. Tady se mi vždy **osvědčilo**, říct jim něco o sobě, představit se a nebát se, **říct si o spolupráci**. Vysvětlit jim v jaké jsem situaci a dát jim tu zodpovědnost, na kterou nejsou zvyklé. Vždy mi tento přístup pomohl předejít tomu, aby se děti začaly povyšovat a vychutnávat si tak i svou převahu a povědomí o tom, jak by to z jejich předchozích zkušeností mělo běžně s jejich učitelem na tento předmět fungovat. Já byla v tu chvíli na té pozici, kde má autorita být, i když jsem jim dala zodpovědnost za to, jak to bude probíhat. A to nemluvím o tom, kdy jako zastupující a zároveň nový učitel na škole jdete do neznámé třídy v neznámém prostředí, kde vás děti ve všem srovnávají s jejich třídním učitelem. Tady v těch případech mě zkušenosti naučily tomuto popsanému postupu, který když jsem použila, tak se mi vždy osvědčil, a i naopak, i děti ke mně byly otevřené, jako jsem k nim byla já sama.

Z toho pro mě vyplývá, že i ti kluci ve vyprávění u paní Lucie ji srovnávali s předchozími zkušenostmi a ostatními tetami, které byly zaběhnuté v běžném chodu ZDVOP a již věděly co mají dělat. Myslím si, že jim nedocházelo, co Lucka prožívá a v jaké nelehké situaci se nachází. I respondentka zpětně říká, že by tenkrát nějaké věci změnila. V mých očích si měli sednout a v klidu vše probrat, tím by se předešlo situaci, kterou Lucka popisuje: *“Po půlce dne už na mě řvali, že se pořád starám o to malé dítě, ale já jsem se o něj tak bála a cítila jsem takovou zodpovědnost, já do té doby s takhle malým dítětem neměla žádnou zkušenost.”*

R5 (Petr) : *První den byl takový zaučovací, kdy mi ukázali, kde co je, a já si ho spíš užil s těmi dětmi. Potom to mám spíš slitý ve vzpomínkách, jak je ta dlouhá pracovní doba. (12hodinové směny). Ještě pro mě bylo na začátku těžké, že jsem byl v tom dolním patře, kde jsou ty menší děti nebo jsou tam i starší, ale tady jsou i ta miminka. Když jsem nastoupil, tak jsem v životě nepřebalil dítě. Ono i z toho mého předešlého působení na ZŠ, kde jsem byl na 2. stupni, mě překvapilo, že je práce s menšími dětmi víc vyčerpávající.*

Přece jenom tady - s většími dětmi je více možností, i se samy zabaví. A tam dole s těmi maličkými - oni potřebují mnohem větší pozornost.

Tady mi dochází, proč je v současnosti změna v zařazení dítěte a mísení různých věkových kategorií.

R14 (Anna) : *Já jsem se za chodu učila, co všechno mám dělat, seznamovala jsem se s povinnostmi. My vlastně dětem pereme, vaříme, ... prostě všechno jako v rodině. Dále mají děti služby na úklidy. Na začátku se mi to zdálo trochu přísné, ale později jsem zjistila, že to takhle musí být. Protože ony ty děti potřebují určitý řád. Z domova ho nepoznaly. Je to pro ně uklidňující, že přesně ví, co následuje.*

8.1.2 Běžný chod v ZDVOP

R5 (Petr) : *Z pohledu vychovatele je to skoro každý den stejný, ráno přijde, zjistí si informace od noční směny, přečte si záznamy v deníku. Udělá snídani, z předešlého dne je vyprané prádlo, to roztrídí i za pomoci dětí a jdeme se nasnídat. V pracovním dni jdou děti do školy a školkové děti tady zůstávají a my jim zajišťujeme program a vzdělání. Učíme se s nimi barvy, básničky a jiné různé věci. Potom připravuji oběd a u toho dohlížím na ty nejmenší děti, často je to ale těžké skloubit. Chtějí si hrát nebo mi pomáhat. Tak jim dám stoličku ke kuchyňské lince a nechám je třeba umýt si jejich plastový hrneček. Do půl dvanácté se snažím mít uvařeno, aby ve dvanáct už mohly spát. Polední klid končí ve tři hodiny. Když se stane, že dítě nechce spát, třeba tady ten Zletej, tak mu řeknu, ať si třeba vezme auto do postýlky a hraje si s ním, ale potichu, protože ostatní spát chtějí. A on poslechne, hraje si a je spokojený.*

Na základě Petrova sdělení jsem zjistila, že chod ZDVOP se téměř nezměnil. Školkové děti navštěvovaly místní mateřskou školu. Na doptání se i u ostatních pracovníků jsem se dozvěděla, že si mateřská škola nepřeje, aby děti ze zařízení do ní chodily. Odůvodnění bylo, že děti přijdou do zařízení na velmi krátkou dobu (teď tomu tak je oproti dřívějšímu). Často se jim děti střídalaly, a jakmile se dítě začlenilo, zase odešlo. Také to rozhodí celý kolektiv, kdy se neustále střídají nové děti, které brzy zase nejsou jeho součástí. Z tohoto vysvětlení je pochopitelné, že tato změna nastala. Dokážu si představit, jak těžké to pro učitele v mateřské škole bylo. Na druhou stranu děti nepřichází o kontakt s ostatními dětmi, protože ty má v zařízení. Ani nepřichází o nové učení, protože to zastřešují vychovatelé - tady naopak má dítě výhodu, protože se mu vychovatel může věnovat intenzivněji než

učitel, který má plnou třídu. Jakmile jde dítě do zařízení třeba na měsíc, tak teď z tohoto zamyšlení si myslím, že nestrádá - naopak, má tolik pozornosti, kolik doposud nemělo.

R5 (Petr) : pokračuje ve vyprávění: *Po poledním klidu chodím s dětmi ven, když to počasí dovolovalo, tak jsem s nimi chodil na kolo a často se mi stává, že jsou na kole děti poprvé. Po poledním klidu jdeme s dětmi ven, někdy se i domluvíme na směně a podnikneme něco společně. Po večeri přichází na řadu hygiena a úklidy, které jsou přesně dané podle služeb. Málem bych zapomněl, že během poledního klidu přichází školáci, kdy následně probíhá příprava na vyučování. Jsou i vedeni k tomu, že si samy umyjí box ze svačiny a lahev. Snažíme se je tak vést k zautomatizování těchto činností. A v osm, aby byly děti v posteli, když možnost dovoluje, tak se i někdy stane, že ty starší děti o víkendech můžou být na televizi.*

Tady se potvrdilo mé očekávání, kdy jsem si myslela, že určitě vychovatelé nechtějí, aby i osmnáctiletý svěřenec byl v sobotu v osm hodin večer v posteli. Buď se to R9 (Martině) vyhnulo, o čem pochybuji, když je v zařízení 3 měsíce. Nebo to o víkendech bere jako samozřejmost a ráda by tento volný model i ve školních dnech. (Navazuji na pohled dítěte od respondentky 9 v kapitole “Ideální vychovatel očima dítěte”).

8.1.3 Nejčastější důvody umístění dětí do ZDVOP

R14 (Anna) : *U nás jsou nyní v ZDVOP děti spíše na žádost rodičů z důvodu nevhodných bytových podmínek a nejčastěji s tím je i zanedbání dítěte, ale na tohle nepoukáže matka, ale to dítě - v jakém přijde stavu. Jsou zanedbané v řeči, nemají žádné sociální návyky, ve škole mají velmi špatný prospěch... Ono to funguje tak, jestli jsou v ZDVOP na žádost rodiče, tak tam jsou na 6 měsíců, a pakliže se situace nevyřeší, rodič si nesežene vhodné bydlení, může rodič požádat o prodloužení pobytu, a to je potom na dalších 6 měsíců.*

J : *Co se stane, jakmile rodič nezvládne napravit svoji situaci ani na podruhé?*

R14 (Anna) : *To už potom záleží na soudním řízení, většinou ho přesune do dětského domova. Ale jestliže jsou děti v ZDVOP na žádost soudu, je tento proces rychlejší v tom, že do zařízení jdou děti na 3 měsíce, maximálně na 6 měsíců.*

R4 (Lucie) : *Po celou tu dobu, co jsem tady, jsem se setkala s dětmi, které tady byly z důvodu ztráty zaměstnání, a následně s tím rychle souvisí ztráta bydlení. Nebo děti rodičů*

drogově závislých - závislých na alkoholu. Jednou tady byli sourozenci, kteří tady byli z toho důvodu, že se jim rodiče rozváděli a oni se nedokázali domluvit, kde ty děti budou, ale tady v tom jediném případě děti nebyly zanedbané, měli třeba sociální návyky a i s rodiči byla dobrá spolupráce. Takže za ty 2, 5 roku jsem se setkala s těmito důvody. Je ale zase pravda, že v tom druhém ZDVOP jsou i osiřelé děti a týrané.

Toto byl pohled do současnosti, kdežto v minulosti, při otevření ZDVOP a následně po dobu zhruba dvou let, kdy to mohu porovnat, by se nedala uchopit tato otázka takto jednoduše, protože byly v ZDVOP děti od každého *nejčastějšího důvodu umístění do zařízení* (viz kapitola v teoretické části). Byly tam děti osiřelé, také si pamatuji na holčičku, jejíž matka byla hospitalizovaná a otec se nedokázal o dívku postarat. Dále sem samozřejmě patřili rodiče, kteří ztratili bydlení a nedokázali zajistit vhodné bytové podmínky. Našly se tam i děti trpící syndromem CAN, a to především děti týrané, zanedbané, a po dobu mého docházení do ZDVOP se jednou prokázalo i sexuální zneužívání. Podle, nazveme tohoto vypovídajícího člověka obecně bez zátěže na pohlaví, respondenta, který tento fakt nechtěl uvést, tak plně respektuji jeho anonymitu, mi tak vypověděl, že jsou děti často pasivním pozorovatel sexuálního aktu rodičů, kdy se na to tak často nepříjde. Ale přijde se na to třeba, když to děti předvádí a hrají si tuhle scénku či řeknou, jak tatínek a maminka vypadají nazí. Tuto skutečnost musí vychovatel vždy ohlásit OSPODU. Dále si vzpomínám na děti rodičů, kteří byli ve výkonu trestu, a při mém odchodu tam bylo dítě, které mělo rodiče gamblery, závislé na automatech.

8.1.4 Ideální vychovatel

R1 (Libuše) : *Měla by být důsledná a spravedlivá a měla by se snažit se každému dítěti věnovat, dát každému stejně pozornosti, což je často nemožný. Taky po čase každý vychovatel zjistí, že každé dítě potřebuje své...*

R2 (Marie) : *Hlavně by měla být trpělivá a moje nejvíce účinná výchovná metoda je Mikuláš s čertem.*

R3 (Olga) : *No měla by mít svatozář nad hlavou a asi je důležitý ten individuální přístup k dětem.*

Z mých prvních dotazovaných jsem tenkrát více nedostala, ale vesměs i tyto krátké výpovědi poukazují na to, že to stejně cítí i ostatní pracovníci. U druhé respondentky, paní Marie, беру její výchovnou metodu spíše jako nadsázku.

R4 (Lucie) : *Ideální vychovatel by měl být přísný a důsledný. Zároveň by měl umět přistoupit k dětem, pochválit je a ne jenom je hanit. Ony se potřebují hodně rozvíjet a u toho je zapotřebí, aby pociťovaly lásku, kterou doma nedostaly a taky potřebují hodně té pozornosti. S tím souvisí i to, že ideální vychovatel musí umět tu pozornost, kterou by rád dal jen jednomu dítěti, tak ji musí umět rozdělit mezi ty své 4 děti, které má na starosti. Takže v mých očích to není jednoduchý a většina pozornosti se u nás musí okamžitě dělit mezi všechny 4 děti. Je pravda, že to můžu různě zařídit - jednomu dám úkol, druhého zabavím... A u toho je různě prostřídat.*

Tady proběhla další změna v ZDVOP, kdy na svém začátku bylo na každého vychovatele osm dětí a nyní má vychovatel 4 děti. Vnímám to jako obrovské plus a krok kupředu. Sama si dokážu ještě dnes vzpomenout, jak bylo složité a téměř nemožné dát každému stejně pozornosti.

Líbil se mi i respondentky postřeh a vlastně i zkušenost, kdy již dokáže přemýšlet takhle prakticky. Když mě samotné tyto možnosti napadaly, tak jsem tomu dávala příčinu, že jsem pedagog a ten musí umět pracovat s vícečlennou skupinou.

Dále pokračuje ve vyprávění: *Vlastně by měl umět odhadnout, kdy a co má dělat. Zorganizovat si čas.*

R14 (Anna) : *Základ je, aby měl dobrý vztah k dětem. Protože se někdy stalo, že ne vždy tomu tak bylo. Vlastně, když jsem tam nastupovala, tak tam byla jedna teta, která na ty děti dost křičela, že i já sama se jí občas bála. Srovnávala si je křikem. Připadalo mi, že ty děti nemá ráda. I, jsem jí pokládala otázku, zda si myslí, že je tady pro ni to pravé. Nakonec odešla sama pryč, a to jsem byla skutečně ráda. Myslím si, že v první řadě by měl ideální vychovatel mít rád děti nebo se snažit pro ně něco udělat, ale než jsem začala pracovat v ZDVOP, tak jsem nebyla tak důsledná - teď se o to víc snažím, protože cítím, jak je to pro ně dobré - mít zafixovanou dobu odpočinku, dobu hraní. Je to pro ně důležité, protože to v nich vytváří pocit jistoty a bezpečí. Samozřejmě je důležité věnovat se dětem v nějaké aktivitě, třeba ve tvoření něčeho nebo vyrábění. Umět jim naslouchat, když chtějí vyprávět*

a neříct jim, že teď na ně nemá čas. Být pro ně takový náhradní rodič, i když to nejde, ale snažit se jim nahradit rodinu.

R5 (Petr) : *Ideální vychovatel by měl mít partnerský přístup, neměl by být jako pes, ale také jim zase všechno nedovolit, tak to vnímám já. Myslím na to, co si ty děti musely zažít a jak moc to mají těžké, že jsou vlastně tady. My jim nemůžeme nahradit úplnou rodinu. Jsem pro tu mírnější cestu, třeba jako, když popíšu na reálné události: Nebudu nad nimi při úklidu stát a křičet na ně, ale nechám je a potom jim to přijdu zkontrolovat. Nebo jim taky koupím třeba nějakou sladkost, když jdeme společně do obchodu.*

V tomto vyprávění bylo vidět, že se respondent sám projektuje do osudu dětí, kdy mi řekl, že se jeho rodiče rozvedli, když byl malý a těžko to snášel. Je vidět, že se snaží svým přístupem dětem vynahradit i to, co vlastně nejde. Odůvodňuji si to i tím, že je Petr v zařízení 3 měsíce a tuším, že po delší době bude nějaké situace brát jinak a naopak změni svůj přístup z “opičí lásky” na ten partnerský. Zároveň již teď si uvědomuje, že ať udělá, co udělá, nemůže jim nahradit jejich rodiče.

V tomto případě, když srovnám i úhel pohledu očima dětí, ony samy chtějí důsledného a drobet přísnějšího vychovatele, vnímají ho potom jako spravedlivého a dává jim to pocit bezpečí a jistoty. Samozřejmě tím nechci říct, že Petr není důsledný, toto tvrzení nemohu tvrdit, respondenta neznám a na jednom dni nechci stavět předsudky a domněnky.

8.1.5 Pozitivní vzpomínky

R1 (Libuše) : *Velmi ráda vzpomínám na den, kdy jsem rozesmála dítě, které se od svého příchodu stranilo a vůbec se neusmálo. Tohle se stalo 3 týdny po jeho příchodu.*

Po srovnání s ostatními výpověďmi, včetně od dětí, kterým stačí den, maximálně dva, na začlenění se, patří tahle doba mezi ty nejdější. Přisuzuji to i věku dítěte, kterému byly 3 měsíce. Sama si tohoto svěřence pamatuji a vzpomínám si, jak bylo těžké uhlídat, aby se na nějakou vychovatelku nezafixoval, protože potom nechápal nepřítomnost či odchod tety domů. A v sobě si opět začal prožívat to, že ho někdo zase opustil.

Na druhou stranu je to pro dítě nepřírozené. V tomto věku dítě potřebuje neustálý kontakt s matkou, aby se mohlo cítit v bezpečí. Toto tvrzení najdeme v mnoha knihách, kde se na tomto shoduje nespočet odborníků. Jako například Z. Matějček

a kol., ve své knize “Rodičům na nejhezčí cestu”, kde popisuje, jaké fatální následky takové odloučení od matky může způsobit a jak těžké a téměř nemožná je její náprava. (Matějček a kol., 2016)

R2 (Marie) : *Mezi mé pozitivní vzpomínky patří s ročním chlapcem, kdy začal chodit, směje se, breptá a slyší na jméno.*

Tato respondentka, stejně tak i předchozí respondentka, paní Libuše, popisují stejné dítě. Tento případ patřil k těm vážnějším. Sama jsem si teď vzpomněla, že když jsem ho uspávala, sám si vzal peřinu a celou si ji dal přes hlavu, jinak neuměl usnout. Z jakého důvodu to bylo, netuším, již tenkrát jsem se zamýšlela, jestli je to proto, že se v místnosti kouřilo, nebo tam byl hluk, či nechtěl něco vidět, nevím. Jediné co vím jistě, že si peřinku přes hlavu nedával z toho důvodu, aby měl tmou na spaní, protože, tmy se bál ze všeho nejvíce. Bylo zřejmé, že s tmou měl spojený nějaký negativní zážitek, tady nepomohlo ani to, když jsme byli s chlapcem v pokojíku. Plakal a zalykal se.

R3 (Olga) : *Mě těší pokroky u dětí - smějí se, lépe mluví, jsou šťastnějšími.*

R4 (Lucie) : *Moc ráda vzpomínám na výlety mimo ZDVOP, například na lyže. Je to úplně jiné, podobná pravidla jako v ZDVOP, ale je to uvolněnější. Ony jsou úplně jiné, vděčné, šťastné, že se něco naučily, že na něco přišly, a že si mohly něco zkusit. Třeba někdo nikdy neviděl lyže nebo poprvé někdo bobuje. Tohle patří k těm nejhezčím zážitkům tady. Když dítě zkusí něco poprvé. Třeba, když ho poprvé posadím na houpačku, dítě chvíli sedí, neví, co má dělat a potom se začne hrozně chechtat. To jsou vlastně ty úspěchy, když tady někoho něco naučíš. To mě naplňuje a to je to, proč tu sem. Když je vidět odvedená práce. Nebo mě dělá radost, když se přijde na návštěvu podívat dívka, která tady dřív byla, přijde mi říct, jak se má.*

R5 (Petr) : *Když jsem nastoupil do zařízení, tak mě v tu chvíli nedošlo, že budu i vařit. To je tady pro mě to nejtěžší - vymyslet, co vařit, aby i ta strava byla pestrá a nevařil jsem pořád ta samá jídla dokola. A díky této práci jsem se naučil vařit polévku! Potom mi nejvíce radost dělají děti, když si na mě vzpomenu a třeba mi něco vyrobí, jako dneska vánoční přání, to je takový milý, že si vzpomenu a dají si tu práci.*

Tady bylo i zajímavé srovnat úhel pohledu Lucky a Petra. Myslím si, že za to hodně může i doba docházení do zařízení, kdy respondentka pracuje v zařízení

2,5 roku a respondent 3 měsíce. Dále je asi i nereálné srovnávat mužský úhel pohledu se ženským. Je zajímavé, že ženy i muži popisují pokroky v pozitivních vzpomínkách na zařízení. Ženy spíše z pohledu mateřství popisují krůčky u dětí, muž popisuje pokrok vlastní, jako je ve vaření a ve výchově dětí, který osobně pokládám za velmi obtížný a s podivem se pozastavuji, jak to s přehledem zvládá. I si myslím, že po určitém čase, kdy bude mít “chod domácnosti” více zautomatizovaný, tak si bude všimát i takových detailů. Nyní mě napadá i ta skutečnost, že všechny děti do zhruba 6 let věku již byli v zařízení při jeho nástupu, tak logicky nemůže znát tyto dětské posuny tak dobře, jako ostatní vychovatelky. Zároveň u dětí do 6 let je nejvíce znát jejich každodenní posun.

R14 (Anna) : *Rozhodně sem patří posun dítěte, ale já asi ani nepociťuji jeden velký úspěch, ale řadu malých úspěchů, kdy do ZDVOP přijde dítě, které nemluví a ono po měsíci začne hezky rozvazovat a mluvit.*

8.1.6 Negativní vzpomínky

R1 (Libuše) : *Negativní vzpomínky ani ne, spíš ta pracovní doba je velmi náročná, jinak asi nic.*

R2 (Marie) : *Rozhodně to, že jsou tady některé děti už dlouho.*

R3 (Olga) : *Přes nezáměr ze strany rodičů, že se děti neumísťují do náhradní rodinné péče, jsou tady dlouho...*

R4 (Lucie) : *Určitě jsou takové zážitky, ale ty dobré zážitky převažují a já ty špatné vytěsňuju. Třeba, když dám někomu trest, tak já si to s ním musím odžít. Jeden negativní zážitek mám s těma klukama, jak jsem vyprávěla při mém nástupu sem do ZDVOP - Tenkrát ten jeden z nich dostal pětiku nebo poznámku, teď už nevím, a tady je zavedené pravidlo, že potom nepůjde ven nebo se učí a snaží se to nějak napravit. A on měl tenkrát zakázané vycházky. To ale neznamená, že se ven nedostane, mohl jít s námi, a přece nepůjde se mnou, to je trapný. Došlo to až k vyhrocené situaci, kdy jeho bratr byl poňoukatel a vždy ho pošťouchl a ten mladší potom vybuchl. Došlo to tak daleko, že na mě začal rvát, že vezme to malé dítě a vyhodí ho z okna ven. Ty jako dospělý si uvědomuješ, co dokáže člověk udělat v afektu, a vidíš všechny možné následky. Dostalo se to do fáze, kdy jsme se tam začali překřikovat, já se to snažila nějak korigovat, ale to už prostě nešlo. Takže jsem vzala to malé dítě, zamkla jsem kancelář a šla si dolů pro pomoc. Takže, když*

jsme byly na něho už dvě, tak to bylo lepší a nějak se to uklidnilo. Já už si to přesně ani sama nepamatuju, teď to popisuju, jako že to nic nebylo, ale tenkrát to bylo fakt hrozný. Dlouhou dobu mi tohle dítě říkalo “bonzáku”, ale i přesto, že jsem si to nenechala líbit, měl vlastně pravdu, bylo to bonzování, ale já jsem v tu chvíli nevěděla, jak jinak to zvládnout, než si dojít pro pomoc. Teď si myslím, že kdyby útočil na mě, tak bych to zvládla, ale jak útočil na to malé dítě a ty mu nevidíš do hlavy... Ale později jsme to společně přešli a našli společnou řeč.

Z téhle situace je patrné, že **dítě stálo o pozornost** a žárlilo na to nejmenší dítě, kdy i on sám byl nejmladší ze svých sourozenců. Do té doby bylo tohle dítě zvyklé na větší pozornost, kterou při příchodu této respondentky nedostával. Jak sama popisovala, že bylo pro ni ze začátku těžké starat se o tak malé dítě. Když někdo dělá něco poprvé a chce to dělat dobře, je přirozené, že dokáže vynaložit tak velké úsilí a často si ani nestihne uvědomit, za jakou cenu to dělá.

Shodou okolností, jsem tohle dítě, toho útočníka z vyprávění, zažila i já. Po tomhle příběhu, i ostatních příbězích, této respondentky jsem nevěřila, že to maličké dítě, které jsem znala, tenkrát mu byly přibližně 3 roky, by dokázalo být až takhle agresivní. Co nám tohle dítě chtělo říct? Jako první mě napadla již zmíněná pozornost.

Na druhou stranu se mi líbilo, že respondentka dokázala zajistit bezpečnost, (*“Takže jsem vzala to malé dítě, zamkla jsem kancelář a šla si dolů pro pomoc.”*), a to i přes své krátké trvání v ZDVOP. Na takové situace se předem nedá nikdy připravit, to musí mít, v tomto případě vychovatel, v sobě.

Dále **respondentka 4 (Lucie)** se ještě rozpomněla a vzpomínala: *Jednou se stalo, ale nemáme to jak dokázat, že jedno dítě poškrábalo jedné vychovatelce auto. Ale ona si za to mohla sama. Na začátku to byl její miláček, protěžovala ho, kupovala mu věci a najednou si ho přestala všímat...*

I z tohoto příběhu vyplývá, že tady velkou roli sehrála pozornost, která dítěti chyběla.

Jako první vzpomínku u **R5 (Petra)** vybírám tuto, kde je stejný aktér, jako u R4 (u Lucie) : *U toho komplikovaného dítěte, jak jsem již o něj mluvil a už tady není, tak mi tohle dítě*

sprostě nadávalo, ale po nějaký době, ho to taky pustilo, ale tohle mě psychicky zžíralo. Když jsme si nastavili hranice, tak se mi líbilo, že mi dokonce napsal omluvný dopis.

Tady vnímám posun k lepšímu či by se dalo říci k vyřešení situace, kdy si vzájemně nastavili pravidla, která se dodržovala, potom přišlo z chlapcovy strany uvědomění - “*dokonce mi napsal omluvný dopis*”.

Dále **R5 (Petr)** vzpomíná: *Z té pětičlenné sourozenecké skupiny je dívka (naše R11, Bára), která je otcem odstrkovaná, on sem třeba přinese tašku plnou sladkostí a řekne, že pro tu holku tam nic není. Já stejně jí z toho vždycky něco dám. Mně se tohle prostě nelíbí. On ji vlastně i napadl, když s nimi byla ještě doma, a tady v ZDVOP je, protože matka požádala o zařazení dítěte do zařízení z finanční nouze.*

Tuto situaci mi zmínil každý vychovatel, se kterým jsem v současnosti mluvila. Je zřejmé, že jsou tímto případem velice zasaženi a i pro ně samotné je tento fakt k nepochopení, zda takové již i veřejné odstrkování dítěte a protěžování ostatních dětí vůbec lze. A na druhou stranu mi všichni vychovatelé vypověděli, že tento zákaz přehlíží a vždy jí z té tašky něco dají.

R5 (Petr) : *Nebo nepochopím rodiče drogově závislé, ono je to na těch dětech i vidět, to mi přijde hrozné.*

R14 (Anna) : *Děti jsou tady teď na krátkou dobu, a když jsou v ZDVOP na delší dobu, tak je pro mě potom těžké se s nimi rozloučit. I když vím, že si nemůžu vytvářet osobní citová pouta, ale ono to prostě nejde. Tohle není jen práce, tam jste v té práci jako v rodině a jste jako jedna velká rodina. Potom je těžké se s těmi dětmi rozloučit. Nehledě na to, že se potom obávám o jejich budoucnost, jak to doma bude vypadat, co s nimi bude dál, jak to bude v rodině fungovat, jestli se k nám zase nevrátí. Čím jsou ty děti menší, tím se o ně bojím víc. Třeba včera se propouštěli tři sourozenci z té pětičlenné sourozenecké skupiny, a ti starší v ZDVOP zůstali, plakali a nechápali to. Tohle je podle mě špatně. Ta jedenáctiletá holčička (R11, Bára) s tím nevlastním otcem si taky zažila své, on se občas napil, tohle bylo i soudně řešeno, že jí měl v opilosti škrtit. Potom jejího mladšího bratra, toho jedenáctiletého, (R13, Filip), si spíše podplácel, takže když mi řekl, že si za to jeho sestra mohla sama, že k němu neměla chodit, když byl ožralej. Já jsem mu vysvětlovala, že tohle není správné a on mi na to řekl, že se na něj nezlobí. Řekl mi, že ho někdy taky profackoval, ale že mu hned potom druhý den dal tři tisíce.*

Tady je velice patrné a zřejmé, jak si otec podplácí synovu přízeň, aby si ho získal na svoji stranu. Všechna vyprávění o této rodině mi přijdou nepochopitelná a velice žalostná.

Dále **R14 (Anna)** vypráví: *Drsné bylo, když jsme tam měli tříčlennou sourozeneckou skupinu - 11 měsíců, 2 roky a 4 roky. Po nějaké době si je rodiče vzali zpět domů, ale po měsíci a půl je vrátili zpět do ZDVOP. A v jakém stavu je přivezli, to bylo šílené. To miminko, jak bylo špinavé, zavšiveni byli všichni a bylo na nich vidět zanedbání, byli nedojezení a vyhublí.*

Nebo takový zážitek, který mě taky zasáhl - Byly tam tři holky, dvě již jsou v diagnostickém ústavu. Ony tenkrát v létě, všechny tři, byly na týdenním pobytu doma. Když nám potom vyprávěly, co se doma dělo, tak to tedy byla síla! Rodiče už spolu nežili, ale protože měly holky přijet na prázdniny, tak se na tu dobu matka nastěhovala k otci těch dětí a ten týden strávili společně. A bylo to neskutečné - doma se pil tvrdý alkohol, všichni tam kouřili, včetně té nejmladší, která v tu dobu chodila do 5. třídy, kouření bylo úplnou samozřejmostí. Všichni spolu chodili na diskotéky. Otec byl násilnické povahy a hodně žárlil a na té diskotéce žárlil na matku svých dětí, se kterou už nebyl, takže ji tam před všemi zmlátil. Na to její starší syn zmlátil otce a všichni se na to dívali. Takže jsem koukala, co za ten týden zažily a ono jim to přišlo samozřejmý. Braly i to, že byl jejich táta zmlácený a že měl zlomenou nohu, ale že nešel k lékaři, že nemohl, protože si neplatí pojištění. Když jsem se ptala, jestli jim to nebylo líto, tak mi řekly, že nebylo, že si to zasloužil. Překvapila mě ta jejich otrlost.

Zajímavé je, že i R12 (Kateřina) tento příběh volí jako za nejvíce negativní v jejím životě a i ona sama mi tento příběh vyprávěla. Můžeme porovnat vyprávění z pohledu samotného dítěte a vychovatelky, které to sourozenci vyprávěli ještě „za tepla“. My si tak můžeme poskládat z každého střípku, co se vlastně tenkrát stalo a v jakých podmínkách holky doma žily.

8.1.7 Kolektiv

R4 (Lucie) : *Tady je hodně těžké držet za jeden provaz, z toho důvodu se i já snažím dávat dětem tresty jen na tu dobu, co tady jsem a budu si to moct sama ohlídat, abych tím nemusela někoho obtěžovat. Pokud to tedy není něco závažného. Navíc to nahrává i tomu, že naše děti se neumí dlouhodoběji motivovat. Potřebují vidět blízké dosažitelné cíle,*

kterých dosáhnou za jeden či dva dny, měsíc by už nevydržely. To by je frustrovalo. A i ty tresty takhle fungují, aby to mělo nějaký smysl.

R5 (Petr) : *Vnímám tady velkou rivalitu, a to mezi prvním a druhým patrem. Tady nahoře jsou jiné děti než dole, a tak mi přijde, že si děti tak moc nerozumí. Konkrétní situaci si teď nevybavuji.*

Z dětských výpovědí není tento pohled potvrzený, děti vnímají svůj kolektiv naopak jako velmi semknutý. Při této otázce bylo na dětech již vidět, že jsou uvolněné, jejich reakce byly spontánní a reagovaly přirozeně. Rivalitu mezi sebou nepociťují. (viz Vztahy - přátelé)

R5 (Petr) : *Jinak pracovní kolektiv, no, špatně se sžívám s tím, že jsem tady jediný chlap, v tomhle žádnou výhodu nevidím. Špatně snáším to ženské drbání, které se bohužel děje. Ve školství jsem to tak nepociťoval jako tady. Ale na bázi pracovní si neděláme žádné naschvály, to všechno funguje.*

8.1.8 Rodiče dětí ze ZDVOP

R14 (Anna) : *Dřív bylo, že rodiče nebo kdokoli z příbuzných musí nejpozději do půl roku mít nějaký kontakt - jakýkoliv. Poslat pohled, zatelefonovat, navštívit dítě ... Nyní v současnosti nestačí pohled či telefonát, ale **musí tam být pravidelné návštěvy** a musí být spolu v kontaktu, třeba přes sociální síť. A tohle celé ještě posuzuje psycholog. V minulosti se tak stávalo, že rodičům někdo poradil, kdy se má ozvat, a ten rodič poslal jednou za půl roku pohled a bylo to brané jako kontakt a zájem ze strany rodičů, dnes už to takhle jednoduše nelze.*

Za tuto změnu jsem tak nesmírně ráda, pro mě tento zvrát souvisí i s tím, proč se ZDVOP neustále zaobírám. Chtěla jsem co nejvíce dát vědět širokému okolí, že leckdy je například pěstounská péče či zařízení pro děti často mnohem lepší než být se svými biologickými rodiči, kteří jsou schopni ledasčeho. Vzpomeňme si na mé vyprávění o Martínkovi.

R1 (Libuše) : *Spolupráce s rodiči? Bohužel žádná.*

R3 (Olga) : *Nulová. Prostě žádná - odloží a pak je nic nezajímá.*

R4 (Lucie) : *Rodiče můžou využít nácvik rodičovství a jak se k dětem chovat a různá jiná poradenství. Tohle moc nefunguje, protože to rodiče vůbec nechtějí. Někdo třeba nemůže*

pochopit to, že jsou tady děti půl roku a rodiče je ještě vůbec neviděly, maximálně jim zatelefonovali, aby udrželi ten předepsaný zájem. O co se rodiče nejvíce zajímají, a to jim vysvětlujeme pořád dokola, jak třeba funguje OSPOD. Teď máme ale dobré období, kdy rodiče chodí a nekřičí na nás. Často se tak stávalo a třeba si stěžovali, pro mě na nepochopitelné věci, proč nedáváme víc sladkostí dětem, při tom každé dítě denně sladkost dostane, i když máme třeba i sladkou snídani či svačinu. Na druhou stranu je milý, když děti odcházejí a ti jejich rodiče ti poděkují, že ses jim starala o jejich dítě, ale to se často nestává. Nemilá zkušenost je, když volají dětem, že přijedou třeba v pondělí, a oni nepřijedou a ani se neomluví. A i to malé dítě pozná, kdy je pondělí, třeba z toho, že jdou starší do školy a ono sedí u okna a vyhlíží je a oni nepřijedou. A další den je to samé. Tohle je tady velmi časté. Oni to dítě totiž nevidí u toho okna... Nebo zavolají dítěti, že si pro ně další den přijedou, že našli bydlení, ale zapomenou si uvědomit, že to ještě celé musí schválit OSPOD a tak. Nedochází jim, že tím trpí děti.

Jedné mé kolegyně zážitek byl, že přišel otec pěti dětí, teda tři, dva ti starší jsou nevlastní, ale vychovával je. První návštěva je vždycky pod dohledem vychovatele. Většina rodičů se chová najednou jinak, mile, předvádí se a tomuhle to tenkrát vůbec nedocházelo, že tam ta pracovnice sedí a vše vidí a slyší. Začal té nejstarší dceři vytýkat, jaká je tlustá, že těm sourozencům určitě všechno sežere, dále pokračovaly sprosté nadávky a takhle stejným způsobem to pokračovalo přes všechny děti. Tyhle děti, když přišly do zařízení, tak uměly jen dvě vulgární slova, nic jiného říct neuměly.

Na tuto událost mi vzpomínal i **R5 (Petr)** : *Je tady pětičlenná sourozenecká skupina, kdy ten nejstarší chlapec (R13) se doslechl, že si rodiče chtějí zpátky vzít jen ty tři nejmladší děti a jeho s o rok mladší sestrou (R11) v zařízení chtějí nechat. Na základě toho tento chlapec podal žádost u vychovatelů, že si nepřeje styk s otcem, takže když on přijde a chce vidět děti, tak dolů (do návštěvní místnosti) jdou jen ty tři nejmenší, tu jedenáctiletou dívku nechce vidět sám otec.*

R5 (Petr) : *Jinak tuhle oblast vnímám velmi individuálně. Já osobně s rodiči víceméně nepřijdu do styku, jen ve výjimečných případech, kdy potřebuji podepsat žádost na vycházku. Ale někteří rodiče - to je síla! Například často se stává, že rodič řekne, že se přijede podívat a on nepřijede. Tohle se stává opakovaně a to vůbec nechápu. Nebo se stává, že rodič zavolá dítěti, že už si pro něj přijde, ale ještě nemá vyřízené všechny náležitosti k vyřízení. Děti potom s tím počítají a jsou zklamané.*

Chápu, že pro rodiče musí být těžké říci dítěti pravdu, mnohem jednodušší je říct něco pozitivního, obzvláště, když je to to, na co děti nejvíce čekají. Kdyby byli upřímní, tak se z mého pohledu bojí reakce dítěte. Respondent v tomto případě navrhoval stejné řešení, které přišlo při rozhovoru i mě na mysl, a to, že by měli rodiče s dětmi mluvit na rovinu, například - "Snažím se pro to udělat vše". Ale potom z mých vlastních zkušeností existují i tací rodiče, kteří umí všechno „okecat, a skutek utek“.

R5 (Petr) ještě doplňuje: *Nebo jim rodiče přinesou plnou igelitku sladkostí místo toho, aby tu tisícovku, co to stojí, dali na stranu na bydlení. Oni i vědí, že děti tady mají všechno, že není potřeba kupovat sladkosti, protože mají i ty zajištěné.*

Z této výpovědi vyplývá, že si rodiče chtějí koupit lásku či náklonnost. Nebo se vyplatit z toho, co všechno se stalo.

R14 (Anna) : *Spolupráce s rodiči je už trošku horší, tady to nevidím moc pozitivně, většinou rodiče spolupracovat nechtějí. Spíš jsou někdy dotčení, že něco děláme takhle a oni sami by si to představovali jinak. Například se jim nelíbí, že jim dítě nedáme k telefonu přes poledne, kdy to dítě spí - nechápou, že to dítě má klidový režim. Je velice těžké jim domluvit. Třeba se stalo, že tady bylo od psychiatra medikované dítě, jeho rodiče byli jehovisti, a ti mu odmítli léky dávat. Někteří rodiče nesouhlasí s tím, aby jejich dítě chodilo na společenské akce. Někteří zase si nepřejí, aby se jejich dítě účastnilo oslav, jako jsou narozeniny nebo Vánoce, protože oni sami to neslaví. Byl tady jeden malý kluk, který měl mít narozeniny, a protože zažil, jak se tady slaví narozeniny - koupíme dort, dárečky a všichni společně oslavenci zazpíváme. Tak se moc těšil na narozeniny, ale jeho rodiče si to nepřáli, byli zásadně proti tomu. Tehdy jsme i přes zákaz tu oslavu udělali, protože se to dítě tak moc těšilo. Prostě je jednou v zařízení, tak tady to takhle funguje a chlapec byl nesmírně šťastný.*

8.1.9 Výchova

R4 (Lucie) : *Na každé dítě funguje něco jiného a často je těžké najít co. Na malé ale vždycky funguje - odměna a trest. Prostě bonbónek nebo zákaz něčeho, třeba, že nedostane sladkost, a ostatní jo. Nebo se ten den nebude dívat na televizi či ho pokárat. Na ty starší je to o hodně těžší, tam potom záleží, jak tě jako vychovatele berou. Tady vždycky říkám, že funguje ta důslednost, protože když něco slíbím, tak to musím dodržet. Takže, když slíbím odměnu, tak bych jim tu odměnu měla dát. A když jim slíbím nějaký trest, když něco*

provedli, tak ten taky musím dodržet. To je v rámci té důslednosti. Hodně bojujeme, že na začátku ty děti nechtějí dodržovat ta pravidla. Takže se musí jít důsledně po všem. Jestli tohle udělaly, tohle dodržely, jestli na tohle nezapomněly. Většinou to chtějí nějak obejít, takže na začátku, když se nastolí ta důslednost a nějaká ta přímota, samozřejmě na ně nemusím křičet, ale často je chce ukrotit, z těch jejich zvyklostí. Občas tu máme starší děti, které si myslí, že tady teď budou panovat. Tak je potom složitější s nimi vyjít.

J: *Měla bys nějaké doporučení pro nové či začínající pracovníky v ZDVOP?*

R4 (Lucie) : *Tady je potom nejdůležitější, aby všichni dodržovali, co ten jeden řekne nebo co ten jeden udělá. Dávat dětem podobné tresty, prostě, aby se začínající pracovník dokázal hlavně přizpůsobit zajištěnému systému. A aby chtěl, často se stává, že se nezajímají o to, co mají vlastně dělat. Měl by se pokusit být tím ideálním vychovatelem, které jsem již popisovala.*

R5 (Petr) : *No rozhodně by měl děti vést v partnerském přístupu a jít tou střední cestou. Chválit, a když je občas potřeba, tak i vyčínit jim.*

Je zajímavé, jak je zřejmé, že co člověk to názor a i v tomto případě co vychovatel, to jiný názor na výchovu. Každý preferuje něco jiného a každý to zároveň pokládá za to správné, protože mu dle jeho zkušeností ty jeho metody fungují. Co je tady vlastně dobře? Ztotožňuji se s výrokem u Lucie, kdy říká - *Každé dítě potřebuje něco jiného*, ale na druhou stranu si osobně myslím, že je to více o komunikaci mezi dítětem a dospělým a o **společných nastavených pravidlech**. Dále tady figuruje naše osobnost, děti se od nás učí nápodobou, všímají si vyjadřování, jak reagujeme na vzniklé situace, jakým stylem přistupujeme k nějaké nepříjemnosti, jak se k nim chováme, ale také, jak se chováme k dospělým, zda děláme vše, co řekneme a mnoho dalšího. Pro dítě jsme jedinečný vzor a je lidské dělat chyby, ale to jádro věci je, jestli si umíme připustit chybu a omluvit se.

Nesprávný postoj vychovatele k dětem, z osobitého pohledu

R4 (Lucie) : *To nejhorší, co může vychovatel udělat, je dávat dětem peníze, protože tě potom začnou využívat a přestanou tě brát jako autoritu. Nebo to samé - půjčovat dětem osobní věci, například mobil. Tohle je nebezpečné v tom, že k tomu rychle sklouzneš,*

*protože ty děti ti začnou vyjadřovat vděčnost, ale pod záminkou - aby z tebe něco dostaly. Samozřejmě jim můžu koupit bonbon, ale mě osobně se osvědčilo, že dětem řeknu, že jsem si bonbony koupila sama a ráda bych se se všemi rozdělila. Protože ony by si na to velmi rychle zvykly. Hlavně tady sladkosti i máme, hodně sladkostí sem nosí i lidi z okolí, protože o našem zařízení má široká veřejnost povědomí. Tak není ani potřeba nakupovat z vlastního, když je tady dostatek. Samozřejmě, když se stane, že není, tak koupím, ale pro všechny děti, **ne že mám vybrané jedno dítě**. A za nejhorší postoj vychovatele je, když je jeden nedůsledný a bez pravidel a ostatní vychovatelé jsou důslední s pravidly. Ty děti potom nechápou, že jednou to jde a podruhé to nejde.*

R5 (Petr) : *To nevím, být na ně jako pes a stát jim pořád za zády, nenechat je vydechnout. To je potom blbý.*

Čím dál jsem šla hlouběji do problematiky, tak se vychovatelé v názorech dosti liší, ale i u těchto výpovědí přikládám váhu tomu, jak dlouho s dětmi pracují a jaké mají zkušenosti. Podle mě si tvrzení Lucky musí uvědomit každý vychovatel sám, byť si třeba i tady může přechíst, co se může stát, když máme takový přístup k dítěti. Ve skutečnosti tomu může být jinak a vychovatel si jen nemůže pomoci. Přirozené je i to, že nám někdo sedí více a někdo méně, to je jako u lidí, tohle se nedá ovlivnit. Ovlivnit se dá to, že my jako odborníci bychom měli umět nedělat rozdíly a přistupovat ke všem dětem stejně.

8.1.10 Změny

R5 (Petr): *Vzpomínám si, že ti dva sourozenci z té pěti-členné skupiny, ten 10letej (R13, Filip)a 2letej (R10d, Pavlík), se tak na začátku semkli, že když ten starší odešel z místnosti, tak ten mladší začal plakat. Teď to začal praktikovat i na mě, já jdu jen do kuchyně a on pláče.*

Tyto situace mi popisovala i **R14 (Anna) :** *Třeba ta pětičlenná sourozenecká skupina, když přišli do ZDVOP, tak ten nejmenší (R10d, Pavlík) byl tak fixovaný na toho desetiletého bratra (R13, Filip), že bez něj neodešel ani na krok. Ty dvě malinké (R10a, R10b) byly zase fixované na tu jedenáctiletou (R11, Bára). Postupem času se krásně sžili se všemi tady v zařízení a ten malinký začal krásně mluvit, rozpovídal se. A to přišel a skoro nemluvil.*

Tady je jasně vidět strach a nejistota z toho, že již ho ti, které měl rád, opustili a sám si v sobě nevyklučuje, ba naopak připouští, že se taková situace může kdykoliv opakovat. Reaguje přiměřeně dle svého věku.

R5 (Petr) pokračuje ve vyprávění: *Nebo třeba teď nedávno, byl polední klid a tenhle chlapec na mě pořád volal, tak jsem mu říkal, ať je tiše, že ostatní chtějí spát a ať si hraje s autíčkem a je potichu. Potom na mě ještě jednou volal a ptal se mě, jestli jsem hodný, a já mu řekl, že teď zlobí, když tady takhle haleká, a on začal hrozně brečet.*

Zajímavé je, co vše si musí tento dvouletý hoch s sebou nést, když ho pouze výrok, že teď zlobí, protože... Dokázal takhle vyvést z míry. Nyní mě však došlo, mnou již pokládaná otázka - proč jsou smíšené pokoje a ony jsou dané tím, že v nich spolu bydlí sourozenci nebo alespoň jejich část, a proto se tedy stane, že šestnáctiletá bydlí s dvouletým. Teď při spojení si všech odpovědí dohromady mi došlo, jak velkou výhodou to má. Vnímám to jako obrovský posun pro dítě, které může přijít do zařízení a je více v klidu, protože je se svým sourozencem (pokud nastupuje se sourozencem), a cítí se více v bezpečí oproti tomu, jak to bylo dřív, kdy se děti takhle rozdílného věku separovaly.

R5 (Petr) dále vypráví: *Teď si vzpomínám na jednoho chlapce, který už tady není, ale když sem do ZDVOP přišel, tak byl velmi agresivní a napadal děti. Z pohledu vychovatele si myslím, že spíš bojoval o tu pozornost a postupem času se více uklidnil. My jsme mu často vysvětlovali, jak se má chovat, jak to tady funguje. On nám naopak vysvětloval svoje práva a povinnosti, to věděl moc dobře. Postupem času od toho opustil a začlenil se. To byl pro mě největší posun tady. Nebo si teď vzpomínám - je tady ta pětičlenná sourozenecká skupina, když sem přišli, neuměli vůbec pozdravit a poděkovat.*

Tady bych ráda zmínila, že když jsem nyní do zařízení přišla, byla jsem chováním dětmi zase mile překvapená, úplně jsem zapomněla, jak vděčné jsou, když je tam někdo nový a ony mají možnost získat další pozornost. Předvést co umí, popovídat si - tety to již znají. Když jsem vstoupila do obývacího pokoje, kde v tu dobu byly všechny děti, myslala jsem si, že když pozdravím a zamávám, tak to stačí. Teď zpětně vím, že šlo o tuto sourozeneckou skupinu, kde jsem se u každého zvlášť musela setkat očima a pozdravit je, jinak by zdravily pořád dokola. Takže, jestli to na začátku vůbec neuměly, líbí se mi ten posun a je tady vidět velký kus práce.

R1 (Libuše) : *Rozhodně změny pozoruji u dětí, v jakém stavu sem přišly a v jakém odcházejí. To je ti někdy potom i líto té práce, když se sem zase po měsíci vrátí a ony jsou zase skoro na začátku...*

R2 (Marie) : *Vždy jsou u dětí změny, a to k lepšímu, nikdy naopak.*

R3 (Olga) : *Změny? Ano, k lepšímu a tloustnou.*

V tomto případě všichni vychovatelé mají stejný pohled na situaci a tu největší změnu pozorují ve stejné oblasti, kdy dítě prochází změnou od svého příchodu.

R4 (Lucie) : *Když nastoupí holčička a ona neumí mluvit a po pár měsících vidíš ten posun, to je ta nejhezčí změna tady.*

8.2 Z POHLEDU DĚTÍ ZE ZDVOP

V předchozích kapitolách jsme mohli zjistit postoj dospělého člověka, nyní přichází ta druhá strana mince, zjistit postoj dítěte. V tomto případě jde přeci o děti, tak bychom měli znát jejich názory a postoje k určitým situacím. Při výběru respondentů jsem se snažila o celkovou různost, a to jak v pohlaví, tak i ve věku dětí. Rozhovory jsou přepsány autenticky, a to i z toho důvodu, abyste si i vy sami mohli udělat celkový obraz dítěte – jeho vystupování a vyjadřování. I v tomto případě jsem rozhovory nezkracovala a nijak neupravovala. Do rozhovorů opět vstupuji se svými poznámky a postřehy při vedení rozhovorů.

8.2.1 Vzpomínky na první den v ZDVOP

R9 (Martina) : *Když jsme přišli, tak nahoře byly dvě holky a malý 2letý kluk. Já jsem se ten první den ani moc nechtěla s nikým bavit, ale s tou holkou jsme se bavily hned. Ale jinak jsem celý ten den probřečela a až večer jsem se tak trošku začala bavit. No a ty další dny jsem se pak bavila s tou její ségrou a ony potom odešly ze ZDVOP. A já se dala dohromady s tou druhou, co byla u mě na pokoji. Začaly jsme spolu chodit ven, takže to bylo v pohodě.*

Respondentka 11, v našem příběhu Barča, mi jako jediná odpověděla, že si na něj vůbec nepamatuje, sama nedokázala ani spočítat, jak dlouho v zařízení je. Přišlo mi, že tu vzpomínku na první den úplně vytlačila. Podle jejích slov se matka tak rozhodla a dala je do zařízení, respondentka nechápe důvod proč.

Čekala jsem, že mi děti budou odmítat důvěrné otázky, ale tam mě překvapily a spolupracovaly, ale v této oblasti mi žádné dítě nechtělo odpovídat. U všech byly obdobné reakce - skloněná hlava, nervózní pohrávání s rukama. Někdo jen tiše kroutil hlavou, že o tom se nechce bavit. Respektovala jsem to a při pohledu na ně, mi došlo, že tohle je pro děti vlastně ta nejdůvěrnější záležitost. Rodiče milují, ať udělají cokoli, všechno snáší. Ale tento den si nechtějí pamatovat. Ani si ten den neumím představit. Podle vychovatelek probíhá 1. den vždy podobně, děti nekomunikují, pláčou a chtějí být samy. Já při svém působení před těmi sedmi lety nikdy nezažila den, kdy by tam přišlo nové dítě. Vždycky v zařízení bylo alespoň dva dny. A to bylo už podle vychovatelek rozkoukané, ale co si pamatuji, tak z mého pohledu bylo stejně velmi zakřiknuté a smutné.

R13 (Filip) : *To nechci teď říkat, celý den jsem probrečel, ale pak mě z toho dostal kámoš. A přestalo mě to trápit. No dostal mě z toho tak, že mě vzal prostě ven a tak.*

Od všech dětí vznikla stejná pointa - den, který si nechci pamatovat, ale díky novému kamarádovi jsem to zvládl.

8.2.2 Ideální vychovatel očima dětí

R8 (Marcela) : *Myslím si, že by měla být hodná.*

J: *Jenom hodná?*

R8 (Marcela) : *Jo! A hlavně srandovní, aby s ní byla legrace. On ten den pak rychle utíká a baví mě to. Ale když se teta mračí, hned to neznamená, že není hodná, třeba jí bolí zub, jako teď mě, a to se musím hodně snažit, abych se smála, ale já se snažím, protože vím, jak hezké to je.*

Tento pohled na představu ideální tety potvrzují i další děti, ale každé z nich to vidí malinko jinak. Avšak mě takové hledisko u tak malé slečny překvapilo. Nepodivila jsem se nad tím, že bez legrace den neutíká, ale že již tak malé děvče se dokáže projektovat do dospělého člověka a dále vnímá, že jsou někdy takové situace, že i když to nejde a je to velmi těžké, tak je potřeba určité snahy a úsilí. (viz - bolel mě zub.) S tím souvisí i pochopení, že nemůže dát v životě na první dojem. (viz - "Když se mračí, hned to neznamená, že není hodná...")

R6 (Ondřej) : *Teta by měla být hezká, protože když je hezká, tak je spokojená, a když je spokojená, tak bude tím pádem i hodná.*

R7 (Aneta) : *Já si myslím, že by správná teta měla být šťastná a hodná.*

J: *Proč?*

R7 (Aneta) : *Protože, když bude šťastná teta, budeme i my děti, a hodná, aby nás měla ráda a hladila nás. A četla nám pohádku třeba.*

R9 (Martina) : *Hm, to netuším, ale tak by měla být hodná, a ony nejsou tady ani zlý, ale jako přísný ono je to někdy i dobře, že jsou přísný, aspoň nás něco naučí, chtějí pro nás to nejlepší.*

J: *Jaký je člověk, když je přísný?*

R9 (Martina) : *Když něco řekne a říká to srozumitelně a my to neuděláme nebo to nějak odbydeme, tak se na nás hodně zlobí a potom je přísný.*

J: *Aha, takhle to myslíš, tak to je spíš důslednost než přísnost, znáš tohle slovo?*

R9 (Martina) : *Jo, vlastně. Ale ta důslednost je dobrá. To je potom i spravedlivá. To беру.*

J: *Znala jsi takové chování, myslím tu důslednost v rodině?*

R9 (Martina) : *Ne, až tady. Tam se podle nálady chválilo nebo nadávalo za vše, jako za všechno. To, co jindy bylo dobře, jindy zase špatně, a bylo velké zle. No, jako že někdy přiletěl pohlavek.*

J: *Dokázala bys mi, prosím, popsat tetu, která by se podle tebe chovala tak, jak by neměla? Takový opačný ideál tety.*

R9 (Martina) : *Tak tady z té zkušenosti mě je sice jen 14 let, ale odevzdávat telefon už v osm hodin je trošičku...*

J: *To vnímáš jako brzy...*

R9 (Martina) : *Jo, oni menší i ti nejmenší chodí spát v osm, takže je to trošičku... Tohle zavedení platí pro všechny stejně a to je divný. Jako i to spaní, všichni jdou spát stejně.*

J: *Měla bys pro tety nějaké doporučení, jak to změnit, aby to zároveň fungovalo?*

R9 (Martina) : *Nevím, tak by mohli zkusit podle věku a tak, třeba tak do devíti, do půl desátý nebo tak. Každý ten starší nebo to starší dítě ví, v kolik má jít spát, aby ráno vstal do školy. Ví, kdy ten telefon má dát na stranu. Přijde mi, že nám tety ani moc nevěří nebo jako že ani telefon nemůžeme mít přes noc u sebe, a to mi přijde zbytečný.*

J: *Myslíš, že by tuhle zodpovědnost všichni zvládli a nikdo by toho nezneužil a třeba by nehrál hry na telefonu až do rána?*

R9 (Martina) : *Netuším, chtělo by to vyzkoušet a dát nám šanci a trošku té důvěry, a kdyby teta někoho načapala nebo by ho viděla, že má už telefon děle, tak už bych pochopila, že mu to zakáže a přišel o šanci. Ale tady se často děje, že se tady něco stalo a tety nás potom všechny podle toho tak soudí, že se to stane i nám a máme to rovnou zakázané.*

Martina se v tomto případě hodně rozpovídala, souvisí to i s tím, že je v zařízení 3 měsíce a dle jejích slov ji tyto situace vadí. Vnímám to tak, že měla doma mnohem větší volnost a tímto se u ní v domácnosti nikdo nezaobíral, a tak je pro ni velice těžké se s tímto ztotožnit. Ze svého pohledu vím, jak by bylo nereálné třídit děti podle věku na večerní klid. Kde by byl ten střed - ve třinácti nebo ve čtrnácti? A co ti, kteří tam přijdou a za měsíc jim bude ten věk, který ho dělí od delší

večerky? Nenastal by tam takový klid, aby měli i ti nejmenší možnost usnout. Vzpomínám na fungování před sedmi lety, které se lišilo v tom, že v 1. patře byly děti mladšího věku a ve 2. patře byly zhruba od 12 věku. A tady byly větší možnosti, než jsou teď, kdy jsou děti pomíchané a na pokoji spolu bydlí i šestnáctiletá dívka s dvouletým chlapečkem. Z doptání u vychovatelů, protože jsem se na situaci podívala i očima dítěte a mě by takhle situace taky připadala nefér, mi řekli, že je nenutí spát, ale jen mají už večerní klid. Měli by mít za sebou večerní hygienu a být v posteli, kde si můžou třeba číst. Nad zpětným zamyšlením se nad touto situací si říkám - třeba číst, ale svítit si lampičkou nemůžu, když vedle mě se snaží usnout 2leták a asi se i vyžaduje mé pozornosti, jak před spaním děti dělají... A co jiného by mohla dělat? Přemýšlet a vzpomínat, to by bylo asi pro mě hrozné...

R12 (Kateřina) : *Měla by být především hodná na děti a měla by si umět zařídit, aby jí ty děti poslouchaly. Takže když se stane, že ji děti neposlechnou, měla by umět být rázná. A nejdůležitější pro mě je, aby nás netrestaly.*

J: *Za co vás trestají a co to znamená - trestat někoho?*

R12 (Kateřina) : *Když přijdeme o trochu déle nebo když uděláme něco špatně, je pravda, že se dopředu na všem domluvíme, ale stejně. Tresty jsou blý. A tresty jsou třeba zákaz vycházek, zákaz telefonu nebo dívání se na televizi.*

R11 (Barbora) : *Přeji si spravedlivou a hodnou tetu.*

J: *Přeješ, to znamená, že tomu tak není?*

R11 (Barbora) : *Ne, právě že si to moc přeju, tak tomu tak je.*

J: *Jak poznáš, že je teta spravedlivá?*

R11 (Barbora) : *Spravedlivou tetu poznám tak, když třeba jedeme na výlet, na ty delší výlety, jako je třeba lyžák. Tak jedou ti, co ještě nebyli, a ti co byli, tak tady zůstávají. Tady vidím tu spravedlivost. A byla bych smutná, kdyby některá teta byla zlá, ale to jsem tady nezažila.*

R13 (Filip) : *Strejda by měl být trošku víc zlej a on je moc hodnej a vše nám dovolí a nějaký ty hodný tety taky, ale jedna teta by mohla být nejhodnější.*

J: *A teď není?*

R13 (Filip) : *Ne, furt na mě křičí, i když jen tak a vlastně ne jenom na mě.*

Výpovědi mi potvrdily, že je pro děti důležitá pozornost a láska. Ze všech výpovědí je patrné, jak si všichni zakládají na jasných pravidlech, které musí platit pro všechny stejně. S tím, ale po mém delším rozmýšlení nesouvisí stejná hodina spánku, jak pro kojence, tak pro téměř adolescenta.

8.2.3 Pozitivní vzpomínky

Vzpomínka na ZDVOP

R8 (Marcela) : *Vánoce!!! Tohle jsem ještě nikdy neviděla! To určitě nemají ani ve filmu. Zjistila jsem, že Ježíšek opravdu existuje, i když nemůže dát každému dítěti dáreček, ale teď už vím, že jednou za čas dostane každý.*

J: *Co ještě se ti na Vánocích líbilo?*

R8 (Marcela) : *Že jsme se mohli hezky vykoupat, vzít si krásné oblečení a všichni jsme se společně navečeřeli a pak přiletěl Ježíšek a přinesl všechno, co unesl, a bylo toho opravdu hodně. Měli jsme rybí řízky a bramborový salát, ten jsem měla úplně v životě poprvé, byl moc dobrý, prý ho budeme mít každý Vánoce. V životě jsem neviděla takhle krásné dárky.*

J: *Jaké například?*

R8 (Marcela) : *No, ty se stužkami a mašličkami. To bylo krásné, dostala jsem taky jeden a tety nechápaly, že se mi takhle líbí nejvíc.*

J: *Ty jsi nebyla zvědavá, co je pod mašličkou?*

R8 (Marcela) : *V tu chvíli jsem si myslela, že to nemůže být hezcí.*

J: *A bylo?*

R8 (Marcela) : *Bylo! Dostala jsem tu nejkrásnější panenku, ale mašličku mám taky schovanou.*

R7 (Aneta) : *Jednoznačně Matějská pout!*

J: *Co se ti tam líbilo nejvíc?*

R7 (Aneta) : *Strašidelný dům, bála jsem se, ale já to zvládla a nakonec to bylo super a často na to vzpomínám. Kamarádka si myslela, že to nedám, ale já to dala!*

R6 (Ondřej) : *Hry v lese, že si můžu s kamarády hrát. Třeba na vojáky. To jsem předtím nemohl, neměl jsem tolik kamarádů, jako mám teď. Třeba Vojtu, Martina, Toma a Vlád'u taky.*

J: *Ještě na nějaký skvělý zážitek z Robinsona rád vzpomínáš? Třeba před spaním?*

R6 (Ondra) : *Hm, taky na den, kdy nám strejda sestavil trampolínu, a taky, když je k obědu řízek, ten mám nejradši, nic lepšího jsem nikdy nejedl.*

R9 (Martina) : *Tady se každý den něco stane, takže...*

J: *Jako hezkého?*

R9 (Martina) : *Jo.*

J: *Dokázala by sis vzpomenout, co ti v nejbližší době udělalo radost?*

R9 (Martina) : *Tak třeba ti čerti byli hezký. Doma jsem na to taky byla zvyklá, ale tady se mi líbilo, jak jsme **byli všichni pohromadě**. V tom to bylo jiné, a to bylo právě hezký. A taky tady byl hezký Halloween. Na ten nejraději vzpomínám, protože teta za námi chodila a mazala nás čokoládou nebo šlehačkou, a to byla velká legrace.*

R12 (Kateřina) : *Vzpomínám si, jak tady byly ještě ségry, tak jsme všichni byli v bazénu, tak ten výlet byl moc skvělý.*

J: *Ty jsi tady měla i ségry?*

R12 (Kateřina) : *Jo, ale ty už jsou v jiném dětském domově a mě už se vyřizují taky papíry, ale já půjdu taky jinam.*

R13 (Filip) : *Chodím moc rád se strejdou ven, potom se mi tady nejvíce líbili čerti. Vždycky si vzpomínám před spaním, když nás strejda bere na kola, ted' i na koloběžky. Na kole jsem předtím nikdy nejezdil, jen jsem lítal venku.*

Někdy, z pohledu dospělého, nám přijdou nějaké situace tak automatické, že se nestihneme zastavit a podívat se, jak si ten okamžik užívá dítě. Ano, často vnímáme, že ten den pro ně bude nezapomenutelným, ale z těchto vyprávění a výrazu či jiskře v očích si nedokážeme uvědomit, jaké maličkosti dělají dětský svět tím nepředstavitelně krásným.

Vzpomínka na DOMOV

R9 (Martina) : *Těch mám hodně, třeba, no ona to není jako vzpomínka, ale já jsem dostala psa, a když je mi nejhůř, tak na něj myslím, teda na ni, je to fenka. Když mám ve škole volno nebo tak, tak se s ní vídám.*

Při této vzpomínce měla Martina skloněnou hlavu, dívala se do země a žmoulala si svetr. Při mém doptávání bylo zřejmé, že tohle není pravda a je to její vysněné přání, do kterého uniká při trápení či jejím stýskání po domově. Dovoluji si to tvrdit, protože jsem se na konci zeptala přímo a Martina přikývla, takže na takovou situaci čeká a těší se na venčení své fenky.

R12 (Kateřina) : *Na rodinu vzpomínat nechci. No, měli jsme podnájem, pod námi bydlel soused a on pořád pil, a tak ho majitelka vyhodila a máma ho vzala k sobě, když to majitelka zjistila, tak nás taky vyhodila. Máma našla „azylák“, ale tam byla sama nahlášená, když jsem se vracela v noci domů, tak mě viděl hlídač a měl na mě blbý řeči, tak jsem ho taky poslala někam a on nás prásknul a mámu vyhodili.*

Byla mou jedinou respondentkou, která nechtěla vzpomínat na rodinu a již se na dětství nedívala zasněnými dětskýma očima. Ale protože jsem s ní zavzpomínala i já sama, jeden příběh my odvyprávěla.

R11 (Barbora) : *Když jsme byli malí, tak jsme bydleli blízko naší babi, tak jsme za ní chodili, za naší babičkou. Mamina s ní třeba pekla dort bráchovi k narozeninám. Chodili jsme s ní na koně, já jsem si je hladila, protože je mám strašně ráda.*

V tomto případě Barča hned ožila a usmívala se při vyprávění tohoto příběhu. Již nebyla schoulená, narovnal se a s radostí začala komunikovat.

R13 (Filip) : *Z domova mám samý hezký vzpomínky, třeba když jsme jeli na výlet a můj táta, ten pravej táta, mě naučil skákat přeskoky. A on tam byl jakoby pes a on na něj spadl a on se s ním dělal takový otočky a taky mě naučil skákat “beko”. To se člověk rozběhne a skočí. A mamina šla zkusit salto a ono se jí normálně povedlo.*

Zajímavé bylo, že při této vzpomínce Filip změnil styl vyjadřování, začal špatně artikulovat, najednou neuměl vyslovovat některé hlásky, například ř, r, z, c. Jeho vyjadřování se zjednodušilo. Na druhou stranu byl u tohoto vyprávění celý rozzářený a energetický, po tomto vyprávění chlapec pookřál a již mu nedělalo žádné problémy mi samovolně a rozsáhle vyprávět.

U všech došlo k výrazné změně či opaku v chování, u někoho v radost, u někoho ve smutek a pocitu bezmoci. Ale víceméně si každý vzpomínky idealizoval.

8.2.4 Negativní vzpomínky

R9 (Martina) : *Žádnou ošklivou vzpomínku nemám, kromě toho, že jsme se dost často stěhovali, tak nemám žádnou. Ale, co bylo hezký, že jsme dřív pořád drželi pospolu. Vlastně tady v zařízení jsem, protože mamce nebo tak, mamka skočila jedné ženské na bydlení a ono to potom selhalo. Neměli jsme kde bydlet, nebo takhle, my jsme bydleli*

u ženské, která mámu zná už z dřívějšíka, a my už jsme jednou u ní bydleli. Potom máma od ní odešla a šli jsme bydlet jinam, a to vlastně kluci už tady v zařízení bydleli.

J: *Ty tady máš i bratry?*

R9 (Martina) : *Jo. Oni už tady jednou byli, a jak jsme bydleli sami na ubytovně, a pak jsme si našli byt, tak jsme si vzali kluky zpátky.*

J: *Proč tady kluci tenkrát byli?*

R9 (Martina) : *Jo, to vím naprosto přesně, byla jsem sice malinká, ale pamatuju si to všechno. Mamka šla na grilovačku s jejích tátou a nás hlídal strejda a jeden pán, nechci říkat jaký. S tím strejdou jsem potom šla, protože jsem věděla, kde ta paní bydlí. Tak jsem šla s tím strejdou pro mámu a tátu, a když jsme se vrátili, tak tam kluci už nebyli. Ten pán, co je tam hlídal, tak řekl, že kluci byli několik dní sami doma a zavolal policajty a ty je odvezli. Takže jsme pár měsíců byli u jedné paní a potom jsme se přestěhovali znovu na ubytovnu a potom zase k té ženské, které máma zase naletěla. Tam jsme bydleli u ní v bytě a potom jsme šli k ní do baráku a ten její barák byl napůl jejího šéfa, vlastně i šéfa mámy. Jelikož si potom máma našla novou práci a lepší, tak odešla pracovat jinam. Jenže tomu pánovi z předešlé práce se to nelíbilo. Ten pán se domluvil s tou ženskou a nás z domu vyhodili. Máma měla jít bydlet do bytu a to selhalo, protože má máma 3 děti a psa. Nikdo nechce psa nebo děti. Lidi, co pronajímají byty, nemají ohledy na rodiny, ale je pravda, že děti byty devastují. No a my teď nemáme kde bydlet, proto tady jsem. Vždycky to selže na tom, když mamka řekne pravdu, že má děti a toho psa. Párkrát už to zatajila, ale oni se to stejně vždycky dozví.*

Z Martinova vyprávění je patrné, že když vypráví příběh, který si pamatuje, používá přirozená slova k jejímu věku a hovoří spontánně, ale jakmile mluví o nějakém problému, tak používá, z mého pohledu, naučená slova či fráze.

R12 (Kateřina) : *Když jsme šli jednou s mámou na diskotéku, to mi bylo 15 let, táta šel s námi, on se napil a dal mámě pár facek. Viděl to starší brácha, jemu je 18 let, a dal tátovi pěstí a ona mu tekla krev. Potom na bráchu skočil strejda a mlátil bráchu. Jenže brácha se zastal mámy. Brácha od té doby bydlí sám a nebaví se spolu, ani s mámou, protože ta je na něj našťvaná.*

R11 (Barbora) : *Hm, ...*

J: *Těch je hodně? Soudím podle tvého výrazu...*

R11 (Barbora) : *Jo, třeba... to jsou vlastně moje 3 nevlastní sourozenci a jejich táta, jak mamíně sprostě nadával a bil ji.*

Při této vzpomínce respondentce tečou slzy. Nechá se pohladit a já zavádím řeč na to, co ráda dělá ve volném čase.

8.2.5 Rodiče

R9 (Martina) : *S rodiči se vidám, vždycky je ráda vidím. Jezdí sem často, skoro pořád. No. Oni sem jezdí tak každý čtvrtý víkend, no, jak kdy, jak jim to vyjde.*

Při jejím tříměsíčním pobytu, kdy matka u ní byla dvakrát, obdivuji to pochopení a neustálou naději. V pohledu na situaci je vidět, že se uklidňuje, bere vše, co ji matka řekne za samozřejmost.

R12 (Kateřina) : *Já měla velkou výhodu oproti jiným dětem na světě, je nás hodně, jako že mám hodně sourozenců, a to je výhoda, že jsem nebyla tak vždycky první na ráně.*

R13 (Filip): *Já jsem tady asi měsíc, rodiče jsem viděl hodněkrát, táta za mnou furt chodí, ale za sourozenci ne. Mě furt něco dává. Já jsem tady vlastně proto, kvůli těm petardám - máma musela zaplatit jednu paní auto. My jsme ji pod auto dali balíčky petard a ona i nechala otevřené okénko, tak jsme zkoušeli, jestli se trefíme a házeli jsme petardy i dovnitř toho auta. A ono se rozbilo. Máma ho musela zaplatit a nezbyly jí potom žádné peníze. Ale nezlobí se na mě, táta jí to vysvětlil.*

8.2.6 Vztahy

PŘÁTELE

R9 (Martina) : *Jsem tady 3 měsíce a bylo pro mě v pohodě sem zapadnout, protože odtud pár lidí znám, bydlela jsem v tomhle městě. Ale chybí mi lidi z města, ve kterém teď bydlíme. Tam jsem byla zvyklá na jednu partu a s ní jsem trávila každý den, pořád, a to tady je úplně jiný. Tady v ZDVOP s nikým problém nemám. Vycházíme spolu všichni a nemám nikoho oblíbeného. Když jsem sem přišla, nebylo to pro mě v tomhle těžký, jako bavit se s nimi. Těžký to bylo v tom, že bych chtěla být doma.*

R13 (Filip) : *Jeden už odešel, jeden přijde dneska z víkendu od rodičů a se třetím se teď dívám na počítači. Ale ten, co odešel, byl nejlepší, ale jsem rád, že odešel, dělali jsme*

spolu různé problémy. Třeba jsme kouřili na pokoji, nebo když jsme šli se strejdou na výlet, tak jsme mu zdrhli a zapálili si. Ještě jsme to učili jednu holku odsud, abychom v tom nebyli sami, a když tak to na ni mohli svést, že nás ona navedla. Takže mi to není líto, no, že odešel, hodně jsme spolu zlobili.

V této výpovědi u Filipa mě překvapily jeho zážitky a co dokázal ve svém věku stihnout, ale navzdory tomu to uvědomění, jakých chyb se dopustili, byť bylo zřejmé, že kdyby ten kamarád přišel znovu do ZDVOP nebo se s ním potkal mimo zařízení, neměl by problém s ním zase něco vymyslet. Tady tomu přisuzuji i váhu otce, neboť mi poslední respondentka (paní Anna) prozradila, že den před naším rozhovorem, se odehrálo (ale již to bylo po mých rozhovorech s dětmi), že z této sourozenecké skupiny, do které spadá i tento respondent, otec si vzal zpět do péče tři nejmenší děti a ty dvě nejstarší v zařízení ponechal. Tři nejmenší děti otec protěžuje, protože jsou jeho vlastní, a dokonce i nevlastního R13 (Filipa), ale R11 (Báru) měl při jednom návratu domů z hospody, kdy požil asi více alkoholu, než bylo zdravé, sprostě nadávat a dokonce ji měl škrtit. I tato situace se řešila u správního soudu. Když paní vychovatelka s Filipem mluvila, aby si uvědomil, jaké chování je už špatné, sám ji na to odpověděl, že mu neměla přicházet do cesty, když byl opilý, a že je to v pohodě a dostal od táty tři tisíce korun. Z tohoto je zřejmé, jak to u nich v rodině fungovalo.

Ostatní děti ze zařízení jsou vždycky v podobné situaci a také proto i samy ví, jak se mají chovat k novým příchozím dětem. Nebo mi z toho vyplývá, že dítě s bolístkou na duši se lépe cítí v okolí dětí, které si prošly podobnými věcmi jako ony samy.

8.2.7 Volný čas

R8 (Marcela) : *Hm, no já nejraději vyrábím z papíru.*

J: *Co z něho vyrábíš?*

R8 (Marcela) : *Třeba vločky, hodně vloček nebo srdíčka pro ty, které mám ráda. Taký kytičky. Máme i takové kouzelné nůžky, které stříhají vlnky, bez nich to ještě neumím.*

J: *Co ještě ráda děláš?*

R8 (Marcela) : *Tancuju a ráda hraju hry s míčem s kamarádkami.*

R7 (Aneta) : *Nejraději ze všeho si hraju sama s barbínami, ráda je češu a oblékám je. Mám pro ně krásně třpytkované šaty.*

J: *Ještě něco ráda děláš?*

R7 (Aneta) : *Na začátku roku jsem začala chodit na kroužek šachy, to mě moc baví, už jsem porazila i jednoho kluka! A on je v tom fakt dobrý.*

R6 (Ondřej) : *Nejradši mám fotbal.*

J: *Sedíš a díváš se na televizi, jak ho hrají?*

R6 (Ondřej) : *Ne, (smích), sám chodím na fotbal, dokonce jezdím teď soboty na zápasy. Jsem útočník, hraju s mým nejlepším kamarádem ze třídy.*

R9 (Martina): *Moc ráda běhám, ale spíš sama. Ráda přemýšlím a jsem ráda, když na mě nikdo nemluví a já nemusím taky mluvit. Ale někdy mně nevadí, když jde se mnou běhat moje kamarádka.*

R11 (Barbora) : *Vyrábím si, co mě napadne, a maluju si, nejraději koně, ty já mám nejradši.*

Z výpovědi všech dětí je zřejmé, že někteří raději unikají do svého světa a hrají si o samotě či někteří jsou raději ve společnosti ostatních a tím tak zapomenou, kde jsou a co se vlastně stalo.

R13 (Filip) : *Rád jsem na počítači a koukám se na různé videa s petardama, druhy petard a jak se hází. Taky je rád doma házím. Tady nemůžu, to by byl průšvih. Oni to nesmí ani vědět rodiče. Musím se vždycky nasnídat, uklidit pokoj, vyčistit zuby, pomoc mámě a potom si můžu vzít cokoliv ven, máma mi dá kapesný a pak můžu jít lítat ven do šesti. Pak musím na večeri, vykoupat se a jít spát. A takhle je to každý den, když nejsem ve škole a tam taky moc nemusím. Jak se mi chce.*

J: *Ty neobědváš?*

R13 (Filip) : *Ten já nejím, nemám ani hlad.*

J: *Maminka ví, co si za ty peníze kupuješ?*

R13 (Filip) : *Tuší, ale musí to kupovat kámoš. My jsme šli spolu domů, napadla nás lumpárna, on si zapálí trávu, aby byl zfetovanej, já půjdu za něj a pustím za něj petardu a my jsme to tak u něj doma udělali a ono to vyletělo a udělalo to ve zdi díru.*

8.2.8 Rozdíl mezi ZDVOP a rodinou

R9 (Martina): *V ZDVOP je to úplně jiný. Doma jsem měla větší volno a měla jsem delší vycházky. O víkendu do osmi a přes týden do sedmi. A tady máme maximálně do půl šesté*

nebo do šesti. Jednou jsem měla do čtvrt na sedm, ale to jsem venku byla jen patnáct minut. Jinak stejné to není vůbec - doma jsem se učila jen na tu látku, co bylo potřeba, když jsme psali test. Tady se musím učit každý den, i když nepíšeme. Nebo s těmi úklidy - doma jsme tak neuklízeli každý den jako tady. Tady musíme uklízet všechno, úplně všechno každý den a pořád to stejný. Přijde mi to už takový nudný.

J: *Vidíš v tom nějakou výhodu? Když si pořádek udržuješ každý den.*

R9 (Martina) : *Ne, myslím si, že je to jedno. Ano, když se má uklidit třeba kuchyň, tak to ano, jako utřít stůl, umýt nádobí a uklidit ho, to ano. Ale každý den vytírat, to by určitě stačilo jednou za dva dny, než prostě každý den. A chápu, že taky záleží na špíně, vidím ji, tak to uklidím, ale neuklízím čistotu. To není potřeba každý den.*

Tato respondentka ve mě budí vyspělost, již se zamýšlela nad večerním klidem. Z jejího vystupování je patrné, že má ráda, ba dokonce i potřebu, nějakou zodpovědnost. Nikoli, že by na mě působila líným dojmem, raději by úklid, třeba to vytírání podlahy, dělala pořádně, než každý den to jen „přejet“, jak mi sama popisovala. A ani nevylučuje, že chápe, že se díky shodou okolností může uklízet každý den. Dokonce se dokázala zamyslet nad smyslem, který ale ještě sama neviděla.

R12 (Kateřina) : *Doma jsem si mohla dělat, co jsem chtěla, a to bez zeptání. Jít ven, bez zeptání si zapnout televizi. Jinak mi to přijde stejný. Tady se taky někdo občas pohádá, doma to bylo malinko víc, jo, to mě štválo, na to jsem skoro zapomněla. Tady se takhle nikdo nehádá a nikdo se sprostě neoslovuje.*

V tomto případě mě překvapuje, že z pohledu věku slečny jí to připadalo téměř stejné, kdy již od vychovatelek vím, z jakých poměrů do zařízení přišla ona i její dvě sestry. Více nám o této rodině poví R14 – paní Anna.

R13 (Filip) : *Stejný skoro, není to třeba stejný v tom, že nemůžu házet petardy a dát si třeba cigaretu.*

J: *Ty máš potřebu si dát cigaretu?*

R13 (Filip) : *Já, jak jsem na tom závislej, tak mám často nervy, když nemám cigaretu. Když jsem doma, tak jsem jednou dokázal vykouřit celou krábu. Kámoš mi řekl, aby mi bylo dobře, že mi koupí pět energetáků, tak jsem je vypil a bylo mi fakt dobře.*

V teoretické části, v kapitole 3.2.3 *TOULÁNÍ*, nás pan psycholog Z. Martínek vybízí, jak je důležité, abychom měli ponětí, s kým se naše děti stýkají. Tady je jasný důkaz od dítěte, který bezmezně věří všemu, co jeho starší kamarád řekne a čeho všeho je schopný pod jeho vedením.

8.3 Z POHLEDU PĚSTOUNSKÉ RODINY

Při získání kontaktu na paní Annu, jsem byla nesmírně potěšena touto vzniklou situací, kdy jsem se mohla zeptat, díky její otevřenosti, na cokoliv. Zajímal mě celý průběh jejího života při osvojení si dětí ze ZDVOP až po současnost. Při té příležitosti, kdy rozhovor probíhal s paní Annou, jsem i ji vyzpovídala z pohledu vychovatelky ze ZDVOP, protože tam již také pracuje. Zajímal mě její pohled na běžný chod v ZDVOP, čekala jsem, zda bude stejný jako u všech pracovníků, či zcela odlišný.

8.3.1 Vzpomínky na začátky aneb jak osvojení probíhalo

R14 (Anna) : *Byla to víceméně náhoda. V zařízení tehdy pracovaly moje dvě neteře a já je jednou v červnu šla navštívit. Tam jsem vlastně poznala holčičky. Hned jsme se tak ořukaly a padly si do oka. Strávila jsem tam asi dvě hodiny, povídala si s nimi a už při tom mém prvním loučení ta nejmenší brečela, tehdy jí bylo 1,9 roku a i ta starší byla taková rozmrzelá, tak jsem jim slíbila, že zase přijdu. Víceméně po pár setkání, kdy jsem tam začala za nimi chodit, tak jsem se dozvěděla jejich situaci, že to nevypadá, že by si je matka chtěla vzít zpátky. Za holčičkami nechodila jak matka, tak ani otec, ani nikdo z příbuzných. Tak jsem v tu dobu začala přemýšlet o osvojení, taky i proto, že jsem už měla velké kluky - bylo jim zhruba 15 a 20 let. Takže jsem o tom přemýšlela - měla jsem dva kluky, holčičky jsem neměla, tak by se to tak hezky skloubilo dohromady. Nejprve jsem to navrhla manželovi, ten věděl, že do ZDVOP chodím, že je mám ráda... Dokonce je i párkrát u nás doma viděl. Takže jsem se ho zeptala, co by na to říkal, kdybychom si holčičky vzali do pěstounské péče. Popravdě jsem očekávala nějaký menší odpor nebo že mi to bude rozmlouvat, ale po chvílce zvažování s tím souhlasil a říkal, že s tím problém nemá a že by to bylo hezké. Od té doby jsem si je začala brát častěji na návštěvu, a to vždycky na jeden den o víkend, každý týden. Po velmi krátké době jsme si holčičky začali brát na celý víkend každý týden. A asi tak po třech měsících tady těch návštěv, jsme zažádali o svěřeni do péče. Bylo to někdy na konci září a nastal soudní proces a to bylo... no, dost náročné. Celé to trvalo docela dlouho, soudní proces jsme měli až v lednu. Samozřejmě si nás důkladně prověřili, a to bylo pro nás velmi těžké, protože se ptali jak v mém zaměstnání, tak i u mého manžela. Ptali se i na obci, jací jsme občané a zda jsme spolehliví. Zjišťovali si naši finanční situaci majetkové zajištění a zda nemáme dluhy. Byla u nás doma návštěva z OSPODU, která zkoumala bytové podmínky. Potom procesu jsme čekali ještě dva měsíce, než to nabylo právní moci. Ty dva měsíce byly nejhorší, to nekonečné čekání. Holky byly*

po celou dobu v ZDVOP, ale každý víkend jsme si je brali. Ze začátku si taky pamatuju, jak ta menší měla noční můry, budila se ze spaní a vždycky v noci za námi přišla do postele. Ty začátky byly těžké...

J: *Vnímáte to jako výhodu, že jste si osvojila sourozence než jednotlivce?*

R14 (Anna) : *No... někdy je to výhoda a někdy nevýhoda. Teď se hodně dohaduji, nevím, jestli je to tím, že je ta starší v pubertě. Je ale pravda, že když řeší něco zásadního, tak se semknou a drží pospolu. Nebo když něco potřebují, tak to dokážou držet spolu. Taky jim často vysvětluju, že jsou to sestry a musí si pomáhat, a ne na sebe vzájemně útočit. Na druhou stranu si myslím, že měly holky výhodu v tom, že byly dvě na všechno a nebyly tak samy v cizím prostředí, ale mohly ho poznat společně.*

Tady mi respondentka potvrdila to, co jsem si od začátku myslela, ačkoliv mě překvapilo, že holky teď prochází krizí, myslím si, že díky tomu všemu, co si zažily, dřív či později najdou společnou řeč. Tyto dívky si i já sama pamatuji ze zařízení, kdy se mi líbilo, jak ta starší se starala o mladší...

8.3.2 Rodina

R14 (Anna) : *Na samém začátku jsem to konzultovala i se syny, a kdyby byl někdo proti, tak bych do toho nešla, protože by to nedělalo dobrotu. Ale všichni byli pro. A širší rodina? No, sestra vlastně taky pracuje v zařízení a druhá sestra... Nejprve byly rozpačité, a ne že by mi to rozmlouvaly, ale spíš se o mě bály, jestli toho nebudu mít moc. Potom, když k nám chodily na návštěvu a holčičky byly zrovna u nás, tak se s holkami sžily a berou je, jako by byly naše.*

J: *Bylo něco, co bylo tenkrát obtížné?*

R14 (Anna) : *Tenkrát pro mě nejhorší bylo to, že mi v té době bylo 39 let, a zvažovala jsem, co všechno se může stát a co by bylo s holčičkami. Trošku jsem měla obavy, zda to celé zvládneme, protože já ani manžel již nemáme rodiče, takže jsme holčičkám nemohli dát ani babičku s dědou. Manžel teda sice otce má, ale ten má svoji přítelkyni a spíše se stýká s její rodinou než s naší. Hlavně jsem řešila, kdyby se se mnou něco stalo, tak co by bylo dál, holky byly ještě dost malé. Ta nejmenší se teprve učila chodit na nočník.*

8.3.3 Biologičtí rodiče

R14 (Anna) : *Pokud se rodiče hlásí k dětem, tak z mé povinnosti, jim kontakt musím umožnit. Ale jejich biologické rodiče jsem nepoznala. Matku vůbec - ona sama netelefonovala, nepsala a já sama neměla žádný důvod ji kontaktovat, když o to holky samy neměly zájem. Otec nám po čtvrt roce poslal jakýsi vysvětlující dopis, kde se spíše obhajoval - že se s ním přítelkyně rozešla a našla si jiného... Ale po nějaké době jsem se dozvěděla, že to trošku zkreslil, a potom jsem s ním dvakrát mluvila, protože volal a zajímal se o tu starší a její prospěch, protože začala chodit do 1. třídy. Celkově se vypytaval na holky. Takže proběhly dva telefonáty a jeden dopis. Jinak se potom po roce ozvala jejich babička, z matčiny strany, kterou kontaktovala sociální pracovnice, protože se její dceři, holčiček matce, narodila další holčička, tak zda jí nechce do péče, a ta to ze zdravotních důvodů odmítla. Vlastně mezi tím se matce narodil ještě chlapeček, ale ten po porodu šel ihned k adopci. Tím se babička dostala k našim holkám, kdy ji sociální pracovnice vlastně předala na náš kontakt. Babička se s nimi začala stýkat, ale velice sporadicky. Rodina holčiček má ze zákona právo na kontakt, nicméně návštěvy byly jednou za rok a teď už nejsou ani v tomhle intervalu. A většinou to dopadlo tak, že jsem si s babičkou sama povídala, protože si s holkami neměla o čem povídat. Ona byla pro holky cizí...*

DŮVOD ODLOŽENÍ DĚTÍ DO ZDVOP

R14 (Anna) : *V té době jejich matka s otcem nebyla a měla nového přítele, ten přítel bral drogy. Pořád se stěhovali a v tom posledním bydlení byli v nějaké dřevěné chatce. Ta starší si to pamatuje, říká, že to byla taková dřevěná chata, kde byl rozbitý schod. Dřív na to často myslela a mnohdy mi to před spaním popisovala. Tam byl nějaký konflikt, že je často z chaty vyhazovali, protože neplatili nájem. Potom se stalo, že se tam někde poprali, odvezla je policie a holky tam zůstaly samy. Plakaly tam, našli je sousedé, kteří zavolali policii, a ta holčičky odvezla do ZDVOP. Jejich důvod bylo zanedbání péče a kvůli předběžnému opatření byly soudem zařazeny do ZDVOP. Do zařízení přišla matka jen jednou, a to už byla těhotná a čekala toho chlapečka, potom už nikdy nepřišla, nezavolala ani nenapsala. Na začátku jsem na ní byla hodně našťvaná a nechápala, proč tam ty holčičky nechala, ale postupem času to už neřeším.*

PRAVDA

R14 (Anna) : *Holky znají celou pravdu, ta starší si to pamatuje a mladší tvrdí, že taky, ale ona jí to ta starší často vyprávěla... Před dvěma lety se začaly zajímat i o matku, tak jsem jí jim ukázala na sociální síti. Teď mají holky takový postoj, že jsou na ni naštvané za to, že je nechala v ZDVOP a já ji musím spíš obhajovat, i když je to divný, tak musím, je to moje povinnost, z hlediska poručníka - nemluvit o rodičích špatně. Takže ji omlouvám tím, že jejich máma byla mladá, tu starší měla v 17 letech a tu mladší v 19, že byla nezkušená a našla si špatného partnera, protože bral drogy, potom že měla další dítě a neměla to lehké. Třeba budou mít holky za dva roky jiný názor a já jim v tom nemůžu bránit, a vlastně ani nechci, je to jejich právo.*

VZPOMÍNKA NA BIOLOGICKÉ RODIČE

R14 (Anna) : *Na otce si vůbec nepamatují, protože od nich odešel krátce po narození té mladší. Dokonce mám pochyby, zda mají holky stejného otce. Když byla ta starší menší, tak vždycky nečekaně nebo před spaním často vzpomínala. Třeba jsme se dívali na televizi a ona najednou řekla, že ji měli taky a že jednou přišel táta domů, křičel a rozbil ji. Ale více vzpomínala na to, jak obě spaly v jedné posteli, že bydleli v chatce, kde byl rozbitý schod - takové detaily si pamatovala. Taky, že se pořád stěhovali, že žili v dost špatných podmínkách. Byly to spíše takové útržky na bydlení, než že by vzpomínala třeba na matku.*

8.3.4 Vzpomínky

PRVNÍ OSLOVENÍ “MAMI”

R14 (Anna) : *Protože mě ze zařízení znaly jako tetu, tak mě tak i oslovovaly a já je nechala, nechtěla jsem je do něčeho nutit. Ale když bylo té menší 4 roky, tak mi sama od sebe začala oslovovat “mami”, to bylo hezké. A ta starší mi tak začala říkat, když začala chodit do první třídy.*

VZPOMÍNKY NA ZDVOP

R14 (Anna) : *Na ZDVOP spíše pozapomněly, a když jsem tam začala pracovat, tak jsem se bála, že se jim oživí vzpomínky, ale holky to vzaly v pohodě. Do zařízení za mnou chodí, ta starší, když jde ze školy, tak se na mě přijde do práce podívat nebo chodí společně o víkendech, když to jde. Samotnou mě překvapilo, že to někdy i dětem v ZDVOP vyprávějí,*

že tam taky byly. Já jsem jim v tomhle nechala volné pole, třeba jim taky řekly, že tam taky byly a já jsem si je potom vzala do péče

J: *Nečekají ostatní děti, na základě toho že si je taky vezmete do péče?*

R14 (Anna) : *Vlastně jo, nedávno se mě ptala čtrnáctiletá, která je tam se dvěma bratry, tak jsem ji řekla, že máme doma STOP-STAV. (směje se)*

J: *Vzpomínají holky na nějakou hezkou vzpomínku ze ZDVOP? Utkvěla jim nějaký v hlavě?*

R14 (Anna) : *Jednou si ta starší vzpomněla na Vánoce v ZDVOP, kdy pobaveně vyprávěla, že ta mladší seděla a před sebou měla plnou mísu něčeho a ona to sama celé snědla. Ale nic výrazného si nevybavují. Dřív vzpomínaly na holky, které s nimi byly na pokoji. Potom, které tety byly na ně hodné, a které ne.*

8.3.5 Výchova

R14 (Anna) : *Co mě ze začátku nenapadlo, jak rozdílná výchova bude potřeba u holek oproti mým klukům. Musím s nimi i jinak komunikovat, protože mají z minulosti zátěž. Když můžu srovnat - kluci byli úplně jiní a holky jsou do teď, s tím hodně bojujeme, pořád se mezi sebou hádají. Já jsem tohle u kluků vůbec nezažila, ti se poškádlili nebo poprali a bylo to vyřízené - holky se pořád dohadují. Dokonce to teď skončilo tak, protože měly velký podkrovní pokoj, tak jsme tam museli udělat sádrokartonovou příčku a z jednoho pokoje udělat dva. Protože jedna chtěla větrat v noci, druhé byla zima. Jedna chtěla světlo, druhá ne... Jinak taky potřebovaly daleko větší péči při učení, než jsem byla zvyklá u kluků.*

J: *Nebylo to klukům líto, že věnujete holčičkám větší péči, než jste věnovala jim?*

R14 (Anna) : *Neříkali nic, nestěžovali si, ani teď si nestěžují. Oni jsou hodně chápaví a hodní. Docela takoví pohodáři. Do teď s holkami vychází velice dobře, oni čtyři jsou v takové symbióze, bych řekla. Sice jsou dospělí, ale žijí pořád u nás. Tomu nejstaršímu je teď 27 a tomu mladšímu je 23. S holkami jsou sžitý, dokonce spolu mají různé výměnné obchody. Kdy jim ten starší nabídne nějaký drobný, když mu uklidí pokoj, tak to ony ho uklidí nebo se za to můžou u něho dívat na televizi, on má velkou, takže když tam není, tak ony můžou obývat jeho pokoj. Ted' se ten mladší s nimi chystá na brusle. Vychází spolu moc hezky.*

R14 (Anna) : *Musím říct, že jsem výchovu ze své strany musela přehodnotit. U kluků jsem měla spíše liberální a volnější výchovu, ale u holek jsem poznala, že musím trochu přitvrdit. Musejí být určitá pravidla, která se musejí dodržovat a určité rituály. Musím být přísnější a důslednější, jinak by holky školu flákaly. Takže přijdou ze školy, udělají si hned úkoly, žádné odkládání na večer. Myslím si, že jsem u holek měla výhodu v tom, že jsem již měla kluky, kteří byli již odrostlí, a dalo by se říct, že jsem se poučila ze svých chyb, kterých jsem dělala, jako každý rodič nějaké dělá. A i si myslím, že jsem na ty syny byla málo přísná. Což mělo na kluky třeba následky v tom, že si ten starší dodělával školu až v jeho dospělosti. Snažím se pro ně být odstrašující případ, kdy jsem si taky sama, když byly holčičky malé, udělala jsem maturitu a nyní studuju vyšší odbornou školu. Snažím se tím na ně i působit, že ať se teď učí, aby si školu nemusely dodělávat v dospělosti.*

PRVNÍ KONFLIKT

R14 (Anna) : *Tohle vůbec nevnímám, myslím si, že jsme neměly žádný problém. Ta starší byla od začátku taková temperamentní, měla svoji povahu, ale my jsme ji tak brali. Byla hodně negativistická, na vše rovnou řekla ne, aniž by si to pořádně promyslela. To se hodně zlepšilo, i když teď nastoupila puberta, tak jsme teď v zase jiné linii. S tou její povahou jsme se celá rodina museli sžít, a to vlastně úplně všichni, kdo s ní byl v kontaktu - učitelky v mateřské škole, ale i učitelé ze základní školy. Ale žádné větší problémy s ní nebyly. Jsme proti fyzickým trestům a myslím si, že ani v předešlé rodině neproběhly, protože byly hodně malinké. Takže ani v tomto ohledu se holky neobávaly. Spíš z té rodiny bylo to zanedbání péče a minimální pozornost - ta starší byla hodně fixovaná na televizi a s tím bojujeme do dneška, kdy musíme určovat čas televize, tabletu i telefonu. Myslím si, že ji nechávali celý den sedět u televize.*

Tohle mě velice mile překvapilo, očekávala jsem, že by na začátku mohlo docházet u holčiček k nějakému strachu, třeba by soudily dle svého zažitého rodinného zázemí. Myslím si, že tomu takhle bylo právě proto, jaké povahové vlastnosti a rysy má respondentka. Sama vysvětluje, že i když ta starší je temperamentní a svá, musí se jí všichni naučit takhle brát. Z paní Anny vyzařuje trpělivost, která si myslím, je tady velmi důležitá.

RITUÁLY

R14 (Anna) : *Neznaly pravé Vánoce - zrovna nedávno jsme s manželem vzpomínali na první Vánoce, kdy holčičky dostaly dárky, všechny je rozbalily, bylo jich tehdy hodně, a ony prostě nevěděly, co s tím mají dělat. Dívaly se celé rozzářené, ale nevěděly co dělat, co si počít. Necháply, že to jsou jejich dárky, takže to bylo velmi emotivní. Vlastně všechny svátky a tradice neznaly - Velikonoce a zdobení vajíček a další podobné.*

J: *S rituály souvisí i jejich běžné návyky, jak tohle na začátku probíhalo?*

R14 (Anna) : *Sociální návyky a hygienické, tak se již v ZDVOP učily základním. Z rodinného zázemí tyto návyky neznaly. Ve srovnání s mými syny, musím i dnes holkám připomínat, aby si po navštívení toalety umyly ruce, a ze začátku se jim to muselo pořád opakovat.*

8.3.6 Rodič osvojeného dítěte ze ZDVOP a zároveň vychovatelka v ZDVOP

R14 (Anna) : *To, že jsem rodič holčiček, které byly v ZDVOP a nyní i v tom samém zařízení pracuji, trošičku vnímám jako výhodu, a to v tom, že se dokážu vcítit do situace dětí, ale na druhou stranu - ty děti, které tam přijdou, potřebují poznat řád a režim, je to pro jejich dobro, zespolečenštění se. Dřív, když jsem tam chodila za holčičkami, tak jsem vždycky čekala, než usnou, uspávala jsem je. Teď už vím, že se víc musí dodržovat ten řád, který je pro jejich dobro. Samozřejmě je rozdíl u menších a větších dětí. Tady platí, že čím větší děti, tím je to náročnější. Protože je potřeba je převychovat a zespolečenšťovat je.*

Tady je velice zajímavé, jaký mají úhel pohledu R5 (Petr) a R14 (Lucie). Kdy to každý z nich vnímá opačně a každý to dokládá o své tvrzení. Myslím si, že velkou roli v tomto případě hraje věk a zkušenosti respondentů, kdy paní Anna je matka čtyř dětí a má ve stejném věku, jako je respondent, dítě. Naopak tomu, kdy respondent je mladý muž, který se nikdy nestaral o malé děti a naopak byl z předešlého zaměstnání zvyklý jednat se staršími dětmi.

9 VYHODNOCENÍ VÝZKUMU

9.1 Výzkumný problém

Na základě výzkumu, kdy jsem se pokusila se na dané situace podívat jak svými očima, tak očima vychovatelů či matky a dokonce jsem se pokusila svět vidět opět pohledem dítěte, mi došlo, že ten středobod, od kterého vše vychází, je vlastně to dítě, tak by pro nás nemělo být zase až tak těžké mu porozumět a komunikovat s ním. Vždyť každý jsme jednou byli dítětem, tohle nelze přeskočit, **stačí si jen vzpomenout**. Dále je také patrné, že jako u všeho, se nám lidem musí chtít. I ty děti musejí chtít spolupracovat, ale protože jsou to právě ještě děti, měli bychom je na tu cestu komunikace přivést my - jako ti zkušenější a rozumnější. Z celého výzkumu je evidentní, že je potřeba mít otevřené srdce a troufám si tvrdit, že je tato nezbytnost zapotřebí všude, za každé situace.

Dále vyplývá z výzkumu, že dítě kteréhokoliv věku se dokáže lépe vcítit do situace dospělých a často ji i vidí zkresleně, a to v duchu pozitivním oproti dospělému, který je více skeptický. Dítě vidí a vyzdvihuje to hezké, co se mu stalo a co zažilo, nicméně mu tato otevřenost pomáhá k pochopení člověka za každé situace. S tímto bohužel souvisí i to, že děti bezmezně věří těm, které milují a dokážou pro ně vydržet všechno, ba dokonce jim znovu uvěřit. Naopak dospělí, když mají před sebou nějakou negativní zkušenost dítěte, tak jsou mrzutí a projevují lítost. Za to dítě by přišlo s nějakým řešením a lítost by vyjádřilo byť zabavením toho druhého či upoutání jeho pozornosti na něco atraktivního, nebo naopak by se mu dokázalo taky otevřít a pomoc mu jej tak se vypovídat. Považuji za důležité dát dítěti prostor a čas, jakmile tohle bezpečné prostředí vycítí, urychluje se proces a dítě komunikuje.

9.2 Výzkumné okruhy

Z mého pozorování dětí jsem si potvrdila, jak je pozornost pro každé dítě důležitá a nenahraditelná. Věnování se dítěti mu nenahradí nic, vždyť jaké vzpomínky na dětství máme my sami? Jsou to ty materiální, kdy si pamatujeme, kolik dárků jsme dostali na Vánoce, nebo to, jak jsme se přitom cítili? Nebo kolik stálo divadelní představení? Či jak nám bylo hezky, když s námi byli rodiče a dívali se na nás, naslouchali nám či si s námi aktivně hráli...

Již na samém mém začátku mě zžírala touha porozumět prostředí a hlavně jeho aktérům. Tyto myšlenky mě již poprvé napadaly v mém prvním dni, kdy mě ta malá

holčička vzala za ruku s domněním, že když bude hodná holčička, byla by tady možná šance, že bych ji mohla chtít. Ovšem, kdyby se chovala podle svých zkušeností, v obráceném světle - třeba by mě nepozdravila, těžko říct, co vše v jejich očích vypadá jako špatné chování - její šance na novou maminku by výrazně klesla.

Když jsem již byla součástí ZDVOP, bylo krásné pozorovat, jak děti v každé běžné situaci vzpomínaly na svou maminku, a to ne v negativním smyslu, ale naopak, vzhlížely k ní a moc se na ní těšily. Tyto stavy měly při každém jídle (*maminka taky miluje rajskou*), hře (*bábovičko, bábovičko... jestli se mi povedeš, tak do Prahy pojeděš - a tam bude čekat tvá máma*), usínání (*maminka si pro mě brzy přijde*), vstávání (*maminka má ráda modrý svetr*), uklízení (*mamince jsem taky pomáhala*) a mnoho dalších. Za vším a ve všem ji viděly, a to s tou nejpřímější láskou. Oproti tomu, pokud bych mohla srovnat děti z úplné, ale i neúplné rodiny, které žijí doma, tyto děti milují své rodiče, ale berou je spíše jako samozřejmost, *přece každé dítě má maminku a tatínka*, jak mi jednou má žákyně řekla, *jinak by tady to dítě nemohlo být*. Ve škole jsou tyto situace patrné, hlavně o přestávkách, kde děti nemají potřebu za vším vidět maminku, zároveň nevylučují a nemyslím si, že by i ony neměly potřebu mluvit o své rodině. Tyto jejich potřeby byly zřejmé v našich poradních kruzích či během výuky, kdy nastala nějaká otázka a jejich podvědomé vybavení si určitého okamžiku by jim nedalo pokoje, kdyby je nemohly sdílet. V tomto případě jsem popisovala děti v předškolním věku, jejichž potřeby mi posloužily k porovnání potřeb žáků 1. ročníku běžné ZŠ. Uvědomuji si, že postupem věku dítěte, se tento prožitek ztrácí - není to škoda? A čím to je?

Pohled vychovatelů, kteří si uvědomují to samé jako já, že děti nejvíce potřebují pozornost, také často chápou, přestože je současná situace mnohem příznivější než ta v roce 2010, že rozdělit pozornost spravedlivě mezi všechny děti je někdy nemožné. Dále jsem se snažila, vymezit si témata v takových oblastí, abych mohla lépe porozumět dotazovaným vychovatelům.

Mou první oblastí byly jejich samotné začátky v ZDVOP, kde všichni respondenti, a to včetně mě, popisují své začátky velmi obdobně. První den vnímají idylicky a pohodově, ale jakmile k sobě neměli již zaběhnutého vychovatele a zjistili, co vše je potřeba uhlídat a plnohodnotně vytvořit, nastala panika. Do toho se respondenti vyjma poslední, která již vychovala čtyři děti, shodli, že až tady v zařízení měli přímou zkušenost

se staráním se o kojence, do toho nezapomínejme o další tři děti, které měli na starosti. Velkou roli zde sehrál věk respondentů a následně jejich zkušenosti.

Druhou zkoumanou oblastí bylo vyprávění respondentů, jak to u nich v ZDVOP vypadá, jaký mají režim. Samozřejmě, že jsem si v tomhle případě mohla vyhledat jejich *Vnitřní řád - Organizace dne*, ale to bych nezjistila, jejich pohled na situaci. Někdo vidí důležitost v dodržování klidového času nebo času hraní. Jiný považuje chod ZDVOP za stereotypní. Další respondentka se zamýšlí nad podstatou přesného režimu, kdy vnímá, že tato přesně ustálená posloupnost dává dítěti jistotu a pocit bezpečí, kdy ona sama popsala, *to dítě ví, co bude následovat a je si tak mnohem jistější*.

Třetí zkoumaná oblast byla pro mě takovou dokládající o pochopení rodičů dětí ze ZDVOP, co vše se musí stát, aby jej do zařízení odvezli či dopustili k jeho odebrání. I v této oblasti se respondenti shodují, že za současných podmínek jsou děti většinou v ZDVOP na žádost rodičů, protože nemají kde bydlet a s tím úzce souvisí i to, v jakém je dítě stavu - je zanedbané. Dále se objevují děti rodičů, kteří jsou závislí ať už na alkoholu či na drogách. Výjimečně se objeví případy dětí týraných a zneužívaných nebo osiřelých. S mým porovnáním z let 2010 - 2012, kdy bylo v ZDVOP od každého důvodu umístění něco (viz. Teoretická část), se v současnosti již tak neděje. Proč tomu tak je, mi vypověděly respondentky, které mi rozšířily povědomí o nově vzniklém ZDVOP, které jsem ani já sama nevypátrala, tam se naopak objevují případy týraných a zneužívaných dětí a i děti osiřelé. Moje tak vzniklé otázky v průběhu mé práce byly zodpovězeny a i nad nepředstavitelnou situací jsem ráda, že jsou tyto děti v bezpečí a jejich budoucnost se řeší. Přeji si, aby co nejvíce případů bylo vyřešeno pro dobro dítěte.

“Ideální vychovatel” je pro mě velkou zkoumanou oblastí. Každý z nás si jistě někdy pokládá otázku, jak by se měl chovat, co je správné a co už je za hranicemi, či jak to vnímají ostatní nebo v čem spatřují ten ideál. Tato oblast je pro mě tak srdečná, protože já jako začínající učitelka a zároveň nastávající rodič - si tyto otázky ideálu kladu poměrně často a zajímá mě názor ostatních pracovníků, kteří přijdou s dětmi do styku. Respondenti včetně mě samotné pokládají za nejdůležitější vlastnost a i schopnost být důsledný, spravedlivý a trpělivý. Dále by si měl, nejen ideální vychovatel uvědomit, že každé dítě potřebuje individuální přístup a každé dítě je jiné, to, co nám funguje u jednoho, nefunguje u druhého. Líbil se mi výrok respondentky, která řekla, že by *“ideální vychovatel měl umět přistoupit k dětem a pochválit je. Že tyto děti potřebují hodně rozvíjet a u toho je zapotřebí,*

aby pociťovaly lásku a pozornost, kterou musí umět rozdělit mezi své čtyři děti.” Dále by si měl umět zorganizovat čas a měl by mít dobrý vztah k dětem, bez kterého tohle povolání nejde dělat. Sem spadá každé povolání, kde se přijde do kontaktu s dítětem, a že jich není málo. Z celé mé práce je zřejmé, že v každém okamžiku, kdy jsme s dítětem, tak ho ovlivňujeme a tím i jeho budoucnost.

Mezi ty hezké a kladné vzpomínky, dle vychovatelů, patří zejména pokrok u dětí - začnou mluvit a chodit, začnou se smát, nebo když zkusí (pro děti z rodin - úplně samozřejmé věci, jako je například houpačka) něco poprvé. Děti samy při pokrocích jsou šťastné, jak sami respondenti vnímají. Jedna dokonce popisuje, že je to právě tohle, co ji v práci naplňuje a proč ji vykonává. Mezi pozitivní vzpomínky zařadil respondent i svůj vlastní pokrok, kdy se učí novým věcem, a i jeho tyto pokroky velice těší a dělají ho šťastnějším. Také jsem zjišťovala negativní vzpomínky ze ZDVOP. Ukázalo se, že i přes počáteční mínění respondentů, každý našel momenty, které ho zasáhly v negativním slova smyslu. Jistě k tomu má své zapříčinění situace dětí a za jakých okolností se do ZDVOP dostávají. Společným faktorem vzpomínek bylo samotné dítě, které stálo o pozornost a leckdy si tak o ni nedokázalo říct, či zde hrála roli délka pobytu dítěte. K nejtěžším a nepochopitelným událostem se vztahovaly příběhy o rodičích a jejich spolupráce a jejich samotný přístup k dětem. Tato oblast pro mě zůstala pořád otevřenou a asi provždy zůstane.

V kolektivu pracovníci vnímají spíše rivalitu, ale když je potřeba jednat o důležitých věcech, drží při sobě, i když jedna respondentka vypovídá, že je nelehké držet za jeden provaz. Z výpovědi pracovníků je zřejmé, že na pracovišti panují spíše neshody, které se týkají postoje vychovatele a metod výchovy. Je i přirozené, že každý věří svým principům popřípadě zkušenostem, protože každý z nás, když něco dělá, obzvlášť v oblasti s dětmi, se snaží o co nejlepší výsledek, se kterým je spojený proces.

Další mojí zkoumanou oblastí byli samotní rodiče. Zkusila jsem pochopit rodiče či jednoho z rodičů, proč tak učinil a proč se takhle zachoval či stále chová. Ani samotní respondenti mi nepomohli k nalezení mého vnitřního pochopení. Vnímají spolupráci za nulovou, někdy se stává, že si naopak rodiče stěžují na postupy vychovatelů a v porovnání s tím, co udělali, jsou jejich stížnosti úsměvné. (*Proč dostává jen jednu sladkost denně? Proč má na sobě tuhle mikinu? Chci ho k telefonu, co je to polední klid? A mnoho dalších.*)

V předposlední zkoumané oblasti jsem se zajímala o výchovu jako takovou, kde se v průběhu šetření ukázalo, jak úzce souvisí s ideálem vychovatele. Nyní mě přesně dává smysl to, že pokud věřím nějakým postupům a výchovným metodám, jednám tak s nejčistším svědomím, promítá se mi i do výchovy můj obraz ideálního vychovatele.

Poslední mojí oblastí byly změny, které respondenti pociťují. Popravdě, když jsem si sestavovala plán a dávala dohromady oblasti, které mě budou zajímat, předpokládala jsem, že dotazovaní tady budou mluvit právě o těch pokrocích, které vidí u dětí. Ne, že by respondenti tyto pokroky neviděli nebo nijak nevnímali, ale zařazují je do pozitivních vzpomínek. Do této oblasti spíše zahrnují skutečné příběhy, kde nějaká změna proběhla. Přičemž v pozitivních vzpomínkách mluvili obecně o pokrocích, tady se spíše objevují záporné události související s rodiči. Není se čemu divit, tou nejdůležitější náplní práce je starání se o děti, které rodiče odložili.

Z pohledu dětí na jejich úplně první den v ZDVOP byly jejich vzpomínky velice podobné. Každé dítě popisuje, že ten den chtělo být samo, s nikým nechtělo mluvit a že celý den probrečelo. Dokonce se v jednom případě ukázalo, že si respondentka tento den vůbec nepamatuje, tady jde o těžký případ, kde i v tomto momentu si můžeme všimnout, že respondentka raději vzpomínku vytěsnila. Přičemž se každý shodnul na tom, že díky kamarádovi na pokoji tento den zvládl, i když se mu moc nechtělo.

I zde jsem svoje srdeční téma zkoumala a s velkým nadšením a zvědavostí se pustila do jeho zkoumání. Byla jsem upřímně zaskočená, jak prostě a jednoduše lze definovat “ideální vychovatel” očima dětí - hodný. Při pokusu o dovysvětlení vznikaly různé představy a popisy ideálního vychovatele, přičemž pointa všech byla zase o tom hodném vychovateli. Starší děti začaly přidávat i přívlastek spravedlivý. Malé děti vysvětlovaly, že když je teta spokojená, tak je potom hodná, a když je hodná, tak je má vlastně ráda. Takže z celé zkoumané oblasti nám vyšla jedna důležitá a významná věc, která je všemu nadřazená - **MĚL BY NÁS MÍT RÁD.**

Mezi jejich pozitivní vzpomínky ze ZDVOP patří takové události, které zažily poprvé a vždy se s tím pojí i to, že byli všichni pohromadě a mohli si tak užít společných chvil. Celé to vnímaly jako to, že jsou něčeho součástí a jsou důležité. Oproti tomu, když měly vzpomínat na hezké vzpomínky z dětství, začaly povídat o dávné minulosti a jejich vzpomínání už nebylo tak spontánní a přirozené, musely vynaložit větší úsilí. A když jsem se zeptala na negativní vzpomínku, byl postoj u všech obdobný - okamžitě sklonily hlavu,

začaly si s něčím na sobě nervózně pohrávat, změnil se jejich tón řeči a začaly volit i jiná slova, protože jejich vystupování nebylo již přirozené, ale přišlo mi naučené. Jakoby si ten příběh, který mi vyprávěly, pro sebe už několikrát přehrávaly a snažily se ho pochopit a najít další omluvu pro rodiče. Jsem si tady zcela jistá, že by mi žádné z dětí nepoodhalilo svůj příběh, kdybych s ním nezačala já sama. Při mém vyprávění se každé z nich na mě upřímně dívalo, dokonce mě překvapil jejich nepřetržitý oční kontakt, který se mnou udržovaly, asi i vycítily, jak těžko se mi vzpomíná. Tady pro nás vyplývá, byť to sami moc dobře víme, ale často ve spěchu na to zapomínáme, jak důležité je aktivní naslouchání.

Od těch nehezkých vzpomínek jsem se snažila citlivě dozvědět, jací jsou jejich rodiče, jak to u nich doma vypadalo a z jakého důvodu jsou v zařízení či jak dnes vypadá jejich kontakt s rodiči. Tady se znovu objevilo hájení rodičů a ze strany dětí velké pochopení toho, proč teď musí být v ZDVOP. Přišlo mi to hezké, ale zároveň velice zvláštní - bezmezně milovat někoho, kdo nás nechce, odstrkuje, pro koho jsme přítěží. Velmi je to bolelo, ale na druhou stranu - začaly zase věřit a čekat.

Dále jsem se zajímala o jejich vztahy s kamarády - ať těch minulých či současných, nebo ze školy či ze ZDVOP. Tady děti zase ožily a s jiskrou v oči vyprávěly. Z jejich výpovědí nám vyplývá, jak kontakt s kamarádem je pro ně důležitý, pomáhá jim zvládnout i nelehké zkušenosti, které jim osud připravil.

S předešlou oblastí souvisí i volný čas, zajímala jsem se, co rády dělají, když jejich čas není nijak organizován. Jejich výpovědi nám prokázaly, že je v ZDVOP více dětí, které preferují činnost, při které jsou samy. Tyto děti mi i z vystupování a na základě výpovědi vychovatelů přišly v tomto ohledu více uzavřené než třeba děti, které jsem měla minulý rok ve třídě. Myslím si, že to není ani tak tím, co si odžily ba naopak, tady jsou raději s kamarády, a tak lépe zapomenout na hrůzostrašné zážitky, na rozdíl od dětí z běžné školy pro které je atraktivní to, že mohou celé dopoledne strávit s kamarády, které doma nemají oproti dětem ze ZDVOP, které si raději odpočinout od nepřetržitého kontaktu s kamarádem.

Poslední mé téma, které mě zajímalo, bylo, zda vůbec vnímají, jak velký rozdíl je mezi ZDVOP a rodinou. Samozřejmě jsem otázku pokládala citově nezabarvenou, byť jsem vnitřně očekávala jejich uvědomění, jak to vlastně vypadá v ZDVOP a jak to vypadalo u nich doma. Velice mě překvapilo, jak to děti vnímaly. Ano, cítily, že je to úplně jiné, ale spíš v negativním slova smyslu a s narážky na ZDVOP než na rodinu, a to

v tom, že děti velmi těžce nesly, že v zařízení není ta volnost, ve které byly vychovávány, a kterou braly jako samozřejmou a potřebnou.

Posledním mým zkoumaným pohledem, který patřil **matce osvojených dětí ze ZDVOP**, jsem ve skrytu duše přikládala velkou váhu a nyní mi i dochází proč. Můj úhel pohledu je jasný, patří k mé osobnosti; pohled ze strany vychovatele si taky dokážu představit či ho v sobě vyvolat, jakožto učitelka; pohled dítěte mi také není cizí - dlouhou dobu sem jim byla a díky svému povolání, které mi nedovoluje na něj zapomenout, mi je tento pohled velmi blízký a snažím si jej pořád vybavovat. Ale pohled ze strany matky a ještě ke všemu osvojených dětí, tento pohled neznám. Protože si nechci utvářet domněnky, těšila jsem se na tuto oblast zkoumání nejvíce.

Ze všeho nejvíce mě zajímaly vzpomínky na samé začátky. Na její postoje a názory, jak k tomu přistupovala rodina a široké okolí. Došlo mi, jak přirozené to celé bylo, neboť respondentka docházela do zařízení na návštěvy za vychovatelkami, tudíž ji děti znaly a mezi nimi tak vzniklo přirozené napojení a žádné uměle vytvořené, kdy děti okamžitě ví, že tahle paní si vybírá děti... Dále k přirozenosti pomohly i pozvolné návštěvy a tím i postupná adaptace na nové prostředí, na nový domov. Další výhodou bylo i to, že osvojené děti byly dvě, které byly v sourozeneckém stavu, z vyprávění jsem vnímala, že i tohle bylo pro děti velmi podstatné k ulehčení situace – „začít někde od znova“.

Rodina je pro nás tou nejdůležitější skupinou, proto každý člen, aby nenarušil společné soužití, jedná v souladu se svojí rodinou, a přesně tak to dle jejích slov vnímala i má respondentka, která zjišťovala od své rodiny, jak by se k tomu oni sami postavili. Přes její neočekávání ji všichni překvapili, nikdo nebyl zásadně proti, a pokud se vyskytla nějaká „ale“, byly to spíše obavy o respondentku, zda toho už sama nemá dost. Respondentka si velmi živě pamatovala, co se v ní samotné odehrávalo, jaké měla obavy spojené s jejím věkem nebo s tím, že nesla odpovědnost i za věc, kterou nemohla nijak ovlivnit - *nemohli jsme dát holčičkám babičku ani dědečka.*

Další nedílnou součástí jsem vnímala samotné biologické rodiče osvojených dětí, kde mě překvapil postoj respondentky, jak smířlivě bere onu událost. Rodiče omlouvá, a jestli nastane den, kdy se zkontaktují, není proti a chápe to. Její postoj vychází z toho, jak byla respondentka vyrovnaná a otevřená novým věcem. V mém nevědomí to, že rodič osvojeného dítěte formou pěstounské péče je povinen takto jednat, mě posunulo k dalšímu

bádání tohoto faktu a tím také k jeho pochopení, proč tomu tak být musí. Tohle není úplné osvojení, které spíše známe pod pojmem “adopce”, ale částečné, kdy se může i stát, že rodič by dal vše za to, aby se mohl postarat o své dítě, ale jeho podmínky mu to nedovolují, proto je tady i ta možnost kontaktu, aby mělo dítě povědomí o jeho rodiči. A obráceně, aby rodič věděl, že je dítě v bezpečí a má se dobře. Ačkoli, tady to bylo právě z toho důvodu, že rodič nechtěl a tím pádem se ani nezajímal, byť ví, kde jeho dcery žijí.

Respondentka mi podala ucelený pohled na výchovu, kterou popisuje očima zkušené matky a i vychovatelky v ZDVOP. Jsou zde vidět její mnohé zkušenosti a ověřené metody. Nicméně i ona sama došla k závěru, který nám vznikl u stejné oblasti, ale očima vychovatelů, a to, že je nejdůležitější důslednost. Dítě musí znát své hranice, které mu dávají pocit jistoty a bezpečí. Dále nám i ona sama popisuje, že každé dítě potřebuje jiný přístup.

Závěrem mého zkoumání byl pohled matky osvojených dětí a zároveň vychovatelky, kde vnímá velké plus v tom, že má ponětí o tom, jak se děti cítily, co následně doma prožívaly, a s tímto přistupuje i k ostatním dětem v ZDVOP, dokáže tak více projevit svou empatii.

10 DISKUZE

Cílem výzkumné části bylo porozumět specifickému prostředí, do kterého se děti ze “zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc” dostávají. Dalším cílem bylo porozumět aktérům z tohoto zařízení (dětem, vychovatelům). Kritéria, která mě zajímala, byla také ovlivněná mými dosavadními zkušenostmi, ale také zvědavostí ohledně různých úhlů pohledu na stejné věci. Také jsem chtěla seznámit širokou veřejnost s chodem ZDVOP, ale v první řadě s dětmi tohoto zařízení, a to skrze rozhovorů s pracovníky, samotnými dětmi a dokonce i s pěstounskou rodinou, která si osvojila děti z tohoto zařízení.

Během samotného výzkumu mi již napadaly otázky, které jsem buď připojovala do poznámek rovnou k rozhovorům, či se nad nimi zamýšlela ve vyhodnocení výzkumu, které mi přijde v diplomové práci za velice důležité a podstatné. Slouží nám tak k utřídění nově nabytých informací a možnosti se nad nimi zamyslet a pomocí zamýšlení se nad podstatou věci dojít k závěru rozuzlení. Tady v diskuzi teď vzniká prostor pro ještě hlubší zamýšlení se a možnost si svůj postoj či tvrzení potvrdit, nebo vyvrátit, a to s podložením známých odborníků.

V průběhu vyhodnocení výzkumu mě více zajímalo téma v oblasti z mého samotného pozorování a nechala si tak prostor do diskuze: - Co se stane s dítětem, kterému neumíme říct pravdu a je pro nás pohodlnější mu říkat samé hezké věci? Nebo naopak je nám dítě přítěží a my se o něj nechceme starat? Vzpomeňme si na jedenáctiletého Martínka, který toužebně každý rok čekal na svou maminku... Vždyť Vánoce se slaví doma, ne? Tady si připomeňme, co je to ten “domov” - místo s těmi nejbližšími, kde jsme v bezpečí. Ale co když naše “doma” není bezpečné místo? Vždyť takový chlapec, ony všechny děti, potřebují maminku, pozornost a lásku, která ani od milionové tety nestačí. **Nikdo nikdy nemůže nahradit matku.**

Toto tvrzení podkládají všichni odborníci, kteří vyzdvihují, jak důležitou roli pro malé dítě hraje matka, a že je vlastně na světě jen jedna věc, kterou dítě potřebuje - *jistotu ve vztazích ke svým lidem* (Z. Matějček, 2003, s.9). Mezi své a ty nejdůležitější lidi, vnímá ještě nenarozené dítě především matku, a to i z toho důvodu, že již v bříšku nejlépe rozpozná právě její hlas, který mu přináší pocit bezpečí. Jak je možné, že novorozenec pozná matku podle hlasu? Tento hlas ho doprovázel po celou dobu, kdy byl u matky v děloze a jako jediný hlas, který mohl slyšet, měl tenhle jinou zvučnost, neboli slyšel - jakoby hlas vycházel z něho samého. Dále i Zdeněk Matějček (1994, s. 12) upozorňuje na

to, pokud se stane, že její matka neprodleně po porodu opustí a on již tento hlas více neuslyší, že je následně opožděn jeho vývoj řeči a také je ohrožena jeho podmínka pro vytvoření pozdějších pozitivních citových vztahů. Opírá se o skutečnosti z kojeneckých ústavů, kde také není ta možnost, aby jedna osoba mluvila na dítě v bezprostřední blízkosti, instinktivně se nad ním skláněla a komunikovala s ním, protože chce, a ne, že musí. S tímto nejvíce souvisí i fakt, že je v ohrožení základ jeho pojmu rodiny a domova.

Poukázali jsme na to, jak moc je v životě důležitá matka pro dítě. Nyní bych se ráda vrátila zpět k Z. Martínku a to pohledem začínající učitelky. Co se s takovým dítětem stává, když už začne rezignovat? Protože tento stav určitě přijde, jakmile se takhle párkrát zklame, přestává věřit a dál čekat na tu svoji milovanou maminku... Potom se bohužel stává, že na sebe začne upozorňovat, a to ne vždycky tím správným směrem. Zpětně, když se na tuhle záležitost dívám z pohledu učitele a pro sebe si zařadím tyto děti do školního prostředí, tak musím smutně konstatovat, že jsou to ti typičtí třídní šašci, kteří na sebe upozorňují a získávají si tak dle jejich mínění oblibu ve třídě. Či naopak jsou to ty děti, které se shlédnou v nějaké partě a jsou rády, že někam patří... Obráceně tomu je potom tehdy, kdy jsou uzavřeni tak do sebe a nedokážou se začlenit do společnosti. Neuspějí v hledání práce nebo spíše v jejím udržení, s tím souvisí bydlení a nalezení partnera, často tak dojde k neočekávanému těhotenství, je na světě další dítě s těžkým osudem a začarovaný kruh pokračuje. Pozor, existují však i výjimky, které se dokážou odrazit ode dna a žijí plnohodnotný život a před těmito lidmi já smekám a obdivuju je za to, co dokázali.

S touto budoucností a samotného žití dětí ze ZDVOP a jiných zařízení mi i sama respondentka 4, paní Lucie, navedla na zamyšlení se, že ona sama často vnímá, jak se na děti ze zařízení dívají lidé z vesnice či učitelé ze základní nebo z mateřské školy - *“Jó! To je ten, no ten z toho zařízení!”* A už se ta nálepka s ním veze. Jak s tímto nelehkým osudem naložit? Z mé diplomové práce je patrné, co je nejdůležitější pro dítě, jaké jsou možnosti prevence, co vše se dělá, když už dojde k zařazení dítěte do zařízení, ale tady větší pomoc pro dítě neexistuje, tu kterou by nejvíce potřeboval je *“smíření”*. (viz příloha č. 3) Je vůbec možné, aby dítě dokázalo takhle myslet? Myslím si, že určitě schopno je, ale aby umělo takhle uvažovat a kriticky myslet, je zapotřebí ho to postupně učit a jít mu vzorem. Samo od sebe se takový přístup těžko naučí, a pokud ano, tak až v dospívání, kdy to nelehké dětství má za sebou a nese si s ním řadu duševních strastí.

Jak moc je pro nás důležité prostředí, ve kterém vyrůstáme? Tohle je otázka, se kterou bych ráda skončila svou diplomovou práci, protože mám k tomuto tématu jasný názor, nechci svým postojem nikoho ovlivňovat a vzít tak každému možnost, se nad touto otázkou zamyslet. Jestliže si přečtete celou mou diplomovou práci, jsem si jistá, že uvnitř odpověď naleznete. A jak z mé práce vyplývá, každý má úhel pohledu jiný, ale podstata problematiky, kterou jsem se zabývala, je vždy stejná, vychází přímo z nás, kdy ji máme v sobě zakořeněnou od přírody.

IV ZÁVĚR

“Stará zkušenost říká, že porozumíme-li problému, udělali jsme na cestě nápravy první krok. Často ten nejdůležitější a rozhodující. A máme-li rozumět tomu, co vlastně děti trápí a kam by nás cesta nápravy měla nakonec dovést, musíme se na celou věc podívat očima dítěte.” (Z. Matějček, 2002, s. 7) A to není tak složité, ne? Když jsme jimi sami také byli, stačí si vzpomenout. V rozhovorech s dětmi můžeme vidět tu jejich bezprostřednost, kdy se na každý okamžik a na každou věc dívají s nepodmíněnou láskou.

Vychovatelé a ráda bych řekla, že všichni pracovníci, kteří pracují s dětmi, usilují o přirozený rozvoj dětí, podněcují ho a zároveň dítě podporují v jeho zájmu o kulturu, sportovní a zájmové činnosti. Z výpovědí vychovatelů ze zařízení je zřejmé, že jejich prvotní zájem je zajistit všem dětem - bezpečné, klidné a harmonické zázemí. Snaží se o prostředí jakési druhé rodiny. Pokud je dítě už do zařízení zařazeno, a to z jakéhokoliv důvodu, je tato snaha tou nejdůležitější pro to dítě samotné.

Svůj cíl porozumět specifickému prostředí, do kterého se děti ze “zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc” dostávají, pokládám za splněný, a to právě díky všem respondentům a samotnému mému pozorování a bytí jeho součástí. Dalším cílem bylo porozumět aktérům z tohoto zařízení, tady si dovoluji svůj cíl taky považovat za splněný, byť nikdo nikdy nemůže vidět do nitra nikoho z nás, ale díky otevřenosti respondentů si myslím, že se mi to alespoň částečně podařilo. A svůj vnitřní cíl? Kdy jsem si přála, aby výpovědi respondentů a mé zamyšlení se a poukazování na vzniklé situace, nás přiměly se nad problematikou pozastavit a zkusit se nad ní zamyslet. V úvodu této práce zmiňuji, že pokud v těchto řádcích nalezne někdo pomoc, svůj vnitřní cíl budu pokládat za splněný. Jak je ale možné, že již teď píše o tomto splněném cíli? Pomohl někomu, na koho jsem v úvodu nemyslela - pomohl mě samotné, a to k uvědomění si podstaty a důležitosti toho, jak moc ovlivňujeme každé dítě, se kterým přijdeme do kontaktu.

Všem dětem ze zařízení z celého srdce přeji, aby je na jejich, zatím nelehké životní cestě, provázely jen pozitivní události a dobří lidé a ať se jejich kroky směřující do dospívání ubírají vždy tím správným směrem.

*„Šťastný je ten, kdo je šťastný ve svých dětech”
Thomas Fuller*

Seznam zdrojů

BOSÁKOVÁ, Kamila, BOSÁK Viktor, KUČERA Zdeněk, LAINOVÁ Monika. *Výskyt psychického týrání v dětství u dospělé populace ČR – první výsledky retrospektivní studie*, Praha: HumanitaProfes, 2003. ISBN 80-903392-0-4

ČAPEK, Robert. *Odměny a tresty ve školní praxi*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1718-0.

DUNOVSKÝ, Jiří. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada, 1995. ISBN 80-7169-192-5.

HELLEBRANDOVÁ, Kateřina. *Dítě na útěku*. Praha: Sdružení Linka bezpečí, 2005. ISBN 80-239-5641-8.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 9788073674854.

HUBINKOVÁ, Zuzana. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. 3., aktualiz., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1593-3.

LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1983-5.

MUFSONOVÁ, Susan, KRANZOVÁ, Rachel. *O týrání a zneužívání*, 1.vyd. Praha: NLN 1996, ISBN 80-7106-194-8.

NOVOTNÁ, Věra, Eva BURDOVÁ a Jana RIEDLOVÁ JURKOVÁ. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. Olomouc: Nakladatelství ANAG, 2014. ISBN 8072639145.

MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2310-5.

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Praxe dětského psychologického poradenství: celostátní vysokoškolská příručka pro studenty filozofických a pedagogických fakult studijního oboru*

77-01-8 *Psychologie a skupiny oborů Učitelství*. Praha: SPN, 1991. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-04-24526-9.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2003. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-853-8.

MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002. Pro rodiče. ISBN 80-247-0332-7.

MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Děti, rodina a stres: Vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. Praha: Galén, 1994. ISBN 80-85824-06-X.

MATĚJČEK, Zdeněk, Marie POKORNÁ a Petr KARGER. *Rodičům na nejhezčí cestu*. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1029-0.

MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, ed. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-739-8.

MATTHEWS, Andrew. *Bud'te šťastní i v těžkých dobách*. Praha: Beta, 2011. ISBN 978-80-7306-481-5.

MERTIN, Václav. *Ze zkušeností dětského psychologa: na co se často ptáte*. Praha: Scientia, 2004. ISBN 80-7183-316-9.

PÖTHE, Petr. *Dítě v ohrožení*. 2. rozš. vyd. Praha: G plus G, 1999. Zde a nyní. ISBN 80-86103-21-8.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 9788073673130.

ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE, Světové dokumenty IX., Ostrava: Aries 1993, bez ISBN

VANÍČKOVÁ, Eva. *Sexuální násilí na dětech: výskyt, podoby, diagnostika, terapie, prevence*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-286-6.

VANÍČKOVÁ, Eva. *Tělesné tresty dětí: definice, popis, následky*. Praha: Grada, 2004. Psyché (Grada). ISBN 80-247-0814-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-214-9.

Zákony pro lidi - Sbíрка zákonů ČR v aktuálním konsolidovaném znění [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359#cast4>

ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI VYŽADUJÍCÍ OKAMŽITOU POMOC. *Evidence dětí*, bez ISBN

ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI VYŽADUJÍCÍ OKAMŽITOU POMOC. *Vnitřní řád*, bez ISBN

ŽENA-IN - *Když se dítě toulá. ŽENA-IN* [online]. Copyright © 2000 [cit. 14.12.2018].

Dostupné z: <https://zena-in.cz/clanek/kdyz-se-dite-toula>

Použité zkratky

OSPOD - Orgán sociálně-právní ochrany dětí

ZDVOP - Zařzení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Seznam příloh

Příloha č. 1 - “Dimostrazione pro rodiče” - Z. Martínek: Agresivita a kriminalita školní mládeže, str. 148

Příloha č. 2 - “Sensazione pro rodiče” - Z. Martínek: Agresivita a kriminalita školní mládeže, str. 149

Příloha č. 3 - “Smíření” - A. Matthews: Buďte šťastní i v těžkých dobách. str. 5

Příloha č. 1: “Dimostrazione pro rodiče” - Z. Martínek: Agresivita a kriminalita školní mládeže, str. 148

Jak vychovat dítě, aby samostatně myslelo, poučilo se ze svých chyb a vytrvalo bez ohledu na překážky? Jako u všech ostatních stránek rodičovství nejsou odpovědi snadné. Ale jedním z nezbytných požadavků je pěstovat sebedůvěru u svého dítěte. Sebedůvěra je důvěra sama v sebe, ve své schopnosti a je tajemstvím úspěchu. A právě prožitý úspěch je klíčem k vybudování sebedůvěry. Budujte sebedůvěru svých dětí tím, že je budete vést k úspěšnému učení. Rozkládejte jim úkoly na jednodušší kroky, aby dosahovaly řady drobných úspěchů, a ne několika velkých úspěchů.

Nic tak nepovzbuzuje dětskou sebedůvěru, jako bezpodmíněná láska. Dávejte dětem najevo, **že je máte rádi za to, jaké jsou, a ne za to, co dělají**. Doplnujte tuto bezpodmíněnou lásku nadšeným povzbuzováním. Často dětem opakujte věty jako: „Dokážeš všechno, co si naplánuješ.” „Věřím v tebe.” „Vím, že to dokážeš.”

K chybám přistupujte jako k přirozenostem k poučení. Když vaše děti zklamou, poskytněte jim jemnou, ale výstižnou zpětnou vazbu a velké povzbuzení. Jeden z problémů vzdělávání zaměřeného na sebeúctu, je že zaměňujeme bezpodmíněnou lásku a povzbuzování, nepřesnou zpětnou vazbou. Říkat dítěti, že jeho výkon byl dobrý nebo v pořádku, když tomu tak není, zpomaluje vývoj přirozené sebeúcty. Výstižná zpětná vazba upevňuje dítě v realitě a vyjadřuje váš respekt k jeho schopnosti učit se.

Z knihy: *Myslet jako Leonardo da Vinci*, Michael j. Gelb

Příloha č. 2: “Sensazione pro rodiče” - Z. Martínek: Agresivita a kriminalita školní mládeže, str. 149

V jedné klasické studii byla krysí mláďata dána do prostředí chudého na smyslové podněty. Další skupina byla vychovávána v prostředí na tyto podněty bohatém. Skupina připravená o smyslové podněty trpěla zpomaleným vývojem mozku. Nedokázala najít cestu ani v jednoduchém labyrintu a měla sklony k agresivitě a násilnému sociálnímu chování. U hlodavců zaplavených smyslovými podněty se vyvinul větší, lépe propojený mozek. Naučili se zvládat i složité labyrinty a spokojeně si spolu hráli. Krysy jsou v podobných pokusech používány proto, že jejich nervové soustavy jsou v mnohém podobné těm našim.

Proto se ze všech sil snažte doma vytvořit prostředí výživné pro mozek, začněte, už když je dítě v děloze. Výzkumy dr. Thomase Vernyho a mnoha ostatních naznačují, že nenarozené dítě bude kladně ovlivněné např. poslechem Mozartovy hudby. Když se narodí, využijte každé příležitosti a vytvořte bohaté a kultivované smyslové prostředí. Mnoha láskyplných dotyků a chování je zvláště vhodné pro neurologický a citový vývoj vašeho rostoucího dítěte. Spletité vůně a chuti mohou počkat do doby, kdy budou děti dost staré na to, aby dokázaly rozlišovat podrobnosti, ale ostrý zrak, radost z barev, vychutnávání zvyků a přirozená synestetická vnímavost mohou být pěstovány kreslením, uměním, hodinami hudby a denním setkáváním s krásou.

Z knihy: *Myslet jako Leonardo da Vinci*, Michael j. Gelb

Příloha č. 3: “Smíření” - A. Matthews: Bud’te šťastní i v těžkých dobách.
str. 5

Můj přítel Aden podnikl cestu kolem světa na kole. Při jedné ze svých zastávek pomáhal v jisté západoafrické vesnici stavět pekárnu. Vyprávěl nám: „*Pekárnu jsme stavěli několik měsíců. Cihly jsme vyráběli ze ztvrdlých mravenčích hnízd. Vesnické děti nám chodily každý den pomáhat. Ani jedno z nich nemělo boty, jen jeden chlapec měl vždy jednu ponožku - žádné boty, jen ponožku. Bylo mu asi deset. Začali jsme mu říkat Jedna ponožka.*“

Po čase mě přemohla zvědavost a řekl jsem chlapci: „*Jedna ponožko, pověz mi něco o tvé ponožce, kterou stále nosíš.*“ Chlapec hrdě prohlásil: „*Maminka mi ji každý večer pere. Nosím ji každý den.*“

„*Ano*“ řekl jsem, „*ale proč nosíš jednu?*“ Zdálo se, že ho má hloupá otázka překvapila, ale pak se široce usmál a řekl: „*Protože mám jen jednu!*“

Možná jste právě bez peněz. Možná jste zrovna přišli o práci nebo jste ztratili milovanou osobu. Možná jste nemocní. Říkáte si „Vůbec nevím, co mám dělat.“

První a jediná věc, kterou musíte udělat je tato: Přijměte situaci, ve které se nacházíte.

Abyste mohli jít dál, musíte se se svou situací nejprve smířit. Zapomeňte na obviňování, zapomeňte na pocity viny, zapomeňte na všechna “kdyby”. Smíření je krokem dá. Smíření neznámá: „Chci zůstat v této situaci.“ Smíření znamená: „Tady se nacházím - a teď se vydám tam, kde chci být.“

Místo „můj manžel je zvíře a já jsem jako chycená v kleci“ si řekněte: „Můj manžel je zvíře. To mi přináší velké ponaučení. Nyní si uvědomuji, že si zasloužím lepší zacházení“

Místo: „Přišel jsem o všechny peníze. Kéž bych je nebyl investoval do Fondu počestného Harryho!“ si řekněte: „Jsem tam, kde jsem. Jednou jsem již peníze získal, dokážu to znovu.“